

**UNIVERSITATEA "PETRE ANDREI" IAȘI
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI
ASISTENȚĂ SOCIALĂ**

**LUCRARE DE
DIPLOMĂ**

COORDONATOR:
Lect. Dr. Mariana Caluschi

ABSOLVENT:
Andrieș Claudiu Lucian

SESIUNEA
Septembrie 2000

**REPREZENTAREA
SOCIALĂ A
PARLAMENTARULUI
ROMÂN**

CUPRINS

Introducere	- 5
I. Reprezentările sociale. Aspecte teoretice.	- 9
1. De la reprezentările colective la reprezentările sociale	- 10
2. Conceptul de reprezentare socială	- 12
2.1 Definiții	- 12
2.2 Caracterizare	- 15
2.3 Funcțiile reprezentărilor sociale	- 23
2.4 Transformările reprezentărilor sociale	- 24
2.5 Reprezentările sociale și opiniile	- 26
3. Teoreticieni ai reprezentărilor sociale	- 28
3.1 Serge Moscovici	- 29
3.2 Jean – Claude Abric	- 33
3.3 Willem Doise	- 38

II. Parlamentul și parlamentarii în România	- 40
1. Introducere	- 41
2. Perioada de început	- 43
2.1 Până la Unirea din 1859	- 43
2.2 După Unire (1859 – 1866)	- 46
3. Primul Parlament (1866 – 1918)	- 48
3.1 Sistemul parlamentar al Constituției din 1866	- 48
3.2 Perioada până la câștigarea independenței (1866 – 1877)	- 49
3.3 Activitatea parlamentară după dobândirea independenței	- 50
3.4 Perioada Primului Război Mondial (1914 – 1918)	- 51
4. Perioada interbelică (1919 – 1940)	- 54
4.1 Anii regimului democratic (1919 – 1937)	- 54
4.2 Dictatura regală (1938 – 1940)	- 59
5. Perioada comunistă (1946 – 1989)	- 61
6. După 1990	- 68

III. Designul cercetării	- 72
1. Obiectivul și ipoteza cercetării	- 73
2. Metodologia de cercetare	- 74
3. Instrumente folosite	- 76
3.1 Chestionarul de pretestare	- 76
3.2 Chestionarul final	- 78
4. Populația și eșantionul utilizat	- 81
IV. Rezultatele obținute și interpretarea lor	- 83
V. Concluzii	- 107
VI. Propuneri pentru cercetării viitoare	- 111

Anexe	- 113
I. Pagina de Internet a Senatului după ce a fost atacată de un haker	- 114
II. Tabel cu cotele de neîncredere ale populației în instituțiile statului	- 115
II a. Graficul cotei de neîncredere în Parlament	- 116
III. Chestionarul de pretestare	- 117
IV. Chestionarul final	- 124
V. Tabel cu rezultatele de la itemul 1	- 131
V a. Graficul frecvențelor termenilor de la itemul 1	- 132
V b. Graficul mediilor termenilor de la itemul 1	- 133
VI. Dendrograma termenilor de la itemul 1	- 134
VII. Tabel cu rezultatele de la itemul 4	- 135
VII a. Graficele frecvențelor și mediilor de la itemul 4	- 136
VIII. Dendrograma termenilor de la itemul 4	- 137
IX. Tabel cu rezultatele de la itemul 5	- 138
IX a. Graficele frecvențelor și mediilor de la itemul 5	- 139
X. Dendrograma termenilor de la itemul 5	- 140
XI. Tabel cu rezultatele de la itemul 2	- 141
XI a. Graficul frecvențelor de la itemul 2	- 142
XII. Tabel cu rezultatele de la itemul 7	- 143
XII a. Graficul frecvențelor de la itemul 7	- 144
XIII. Tabel cu rezultatele de la itemul 12	- 145
XIII a. Graficul frecvențelor de la itemul 12	- 146
XIV. Tabel cu rezultatele de la itemul 15	- 147
XIV a. Graficul frecvențelor de la itemul 15	- 148
XV. “Portretul” parlamentarului român	- 149
Bibliografie	- 150

INTRODUCERE

În condițiile schimbărilor de după decembrie 1989 au apărut în România o serie de instituții democratice care au reînodat o tradiție întreruptă în perioada interbelică , printre acestea aflându-se în primul rând Parlamentul, care și-a reluat vechea formulă bicamerală, și care a început să edifice un nou sistem legislativ care să corespundă noilor realități din țara noastră.

Numai că, după o primă perioadă de entuziasm care s-a risipit destul de repede, realitatea a dovedit că noile instituții nu se ridică la nivelul speranțelor pe care oamenii și le făcuseră, și că noua clasă politică nu prea corespunde așteptărilor și aspirațiilor din perioada ce a urmat imediat după Revoluție. Astfel, după entuziasmul inițial a urmat o perioadă în care, încet dar sigur, prestigiul noilor instituții și al noii clase politice s-a erodat treptat, ajungând astăzi la nivele destul de scăzute, fapt dovedit de cotele de neîncredere pe care le obțin aceste instituții în sondajele de opinie (vezi Anexa II).

Una din instituțiile care a înregistrat una din cele mai puternice erodări de popularitate și prestigiu este Parlamentul României. Dacă la început acesta era privit cu speranță, reprezentând un for al dezbaterilor politice ale noii democrații din România, astăzi el înregistrează una din cele mai scăzute cote de încredere - doar **9 %** în mai 2000, conform Barometrului de Opinie Publică, comandat de Fundația SOROS. Această erodare s-a datorat în mare măsură membrilor acestui for legislativ, care prin comportamentul lor au dus la o schimbare profundă a imaginii pe care o are populația despre noua clasă politică românească. Un sondaj realizat de ProDemocrația la sfârșitul anului trecut [29, p.1,2] arăta că 73 % din alegători sunt nemulțumiți de activitatea parlamentarilor iar 39 % consideră

că cea mai importantă activitate a parlamentarilor ar trebui să fie legătura permanentă cu cetățenii. Rezultatele sondajului au dus la concluzia că actualul sistem electoral i-a îndepărtat pe parlamentari de electorat, ceea ce a avut consecințe nefaste în privința implicării cetățenilor în viața publică și în încrederea pe care o acordă aceștia celor ce reprezintă.

Acest comportament, reflectat în mare măsură de mass-media, a creat, credem noi, o imagine total defavorabilă în rândul opiniei publice.

Neimplicarea parlamentarilor în problemele vieții de zi cu zi a omului obișnuit, lipsa de contact și mai ales de responsabilitate a acestuia pentru promisiunile neonorate au făcut ca acesta să se îndepărteze de alegători. Ruptura produsă a fost accentuată și de modul în care au înțeles parlamentarii să se folosească de diversele avantaje ale funcției lor, decența nefiind punctul lor forte în această privință. Faptul că de multe ori au făcut abuz de privilegiile lor nu a constituit un avantaj, ultima gafă în acest sens fiind mărirea de salariu pe care și-au acordat-o. Presa a luat imediat poziție în acest caz, articolele și editorialele taxând imediat acest fapt. El a avut și urmări mai puțin obișnuite: pagina de Internet a Senatului a fost “atacată” și înlocuită cu o alta (vezi Anexa I) în care deputații și senatorii erau complimentați cu adjectivul “compatrihoți”. Pagina purta titlul “Senatu României – Adevărata față” iar pe fundalul paginii apărea de mai multe ori cuvântul CORUPȚIE.

O altă nemulțumire manifestată destul de des vizează procesul legislativ, mult prea lent în opinia multora, deși dacă judecăm după numărul de legi votate am putea spune că e prea rapid (210 legi și 58 de hotărâri votate în 1999). Motivul principal pentru această impresie este că legile importante așteaptă ani de zile până să intre în discuție, după care, de multe ori este târăgănată adoptarea lor. Pe de altă parte s-a remarcat că atunci când e vorba de propriile lor interese, hotărârile sau legile sunt votate foarte repede și cu o majoritate de voturi care face să dispară total granița Putere – Opoziție.

Alte nemulțumiri des vehiculate cu privire la parlamentari vizează absentismul acestora de la lucrările parlamentului, neimplicarea în problemele apărute la nivel local, implicarea lor în A.G.A. diferitelor societăți și în diverse alte afaceri, scandalurile legate de imunitatea parlamentară, felul în care au acționat comisiile parlamentare de anchetă și multe altele. Toate acestea au dus la o critică tot mai vehementă a parlamentarilor, critică susținută puternic de mass-media, care nu pierde nici un prilej de a arăta neajunsurile în funcționarea Parlamentului. De altfel aceasta a fost acuzată de mai multe ori că denigrează instituția și că se află la originea imaginii negative a Parlamentului și a membrilor acestuia. Un alt

rezultat a fost acela că Parlamentul a început să fie privit ca o unitate compactă, fără culoare politică, parlamentarii fiind puși cu toții în aceeași “oală”.

De cealaltă parte unii parlamentari încearcă să justifice nivelul mare al neîncrederii în instituția Parlamentului arătând că acest lucru se întâlnește în majoritatea țărilor occidentale, ceea ce în opinia noastră nu constituie o scuză ci mai degrabă o încercare de evitare a problemei de fond – imaginea negativă pe care și-au creat-o parlamentarii în rândul populației prin comportamentul lor. În cartea sa “Parlamentarii și frizerii” [46, p.31-33], Ovidiu C. Petrescu, deputat în toate legislaturile de până acum, considera că la originea imaginii negative a parlamentarilor se află în bună măsură presa, care a reflectat mai ales elementele negative ale activității Parlamentului, iar pe de altă parte lipsa de respect a populației față de instituții și de reprezentanții autorităților. În opinia sa, această lipsă de respect își are originea în: spiritul balcanic al poporului român; incompetența multora din cei făceau parte din instituțiile statului pe timpul socialismului, care a determinat ca acestea să fie doar temute nu și respectate, și faptul că după ce timp de decenii oamenii s-au temut de autorități, acum ei își iau revanșa denigrându-le. Aceste opinii sunt, credem noi discutabile, iar pe de altă parte atunci când acuză presa de imaginea negativă creată, autorul menționează că faptele care au stat la baza acesteia sunt absentismul, limbajul folosit uneori în Parlament și alte câteva chestiuni minore, “uitând” însă de aspecte negative cu mult mai importante: privilegii, imunitate, corupție, neîndeplinirea promisiunilor, proces legislativ ineficient, slaba legătură cu alegătorii, etc..

Studiind istoria acestei instituții am avut însă ocazia să constatăm că aceste aspecte care determină nemulțumiri în legătură cu parlamentarii și forul legislativ nu sunt chiar noi, ele făcându-și simțită prezența în decursul celor 170 de ani de existență a Parlamentului, în diversele sale forme. Aceste fapte au dus la concluzia că la baza acestor neajunsuri se află modul în care sunt selectați cei care ajung în această instituție, felul în care funcționează și modul în care este ea organizată. Aceste probleme au devenit tot mai evidente astfel că acum există mai multe proiecte de reformare a Parlamentului. Aceste reforme sunt menite în bună măsură să corecteze o serie de disfuncționalități și să facă din Parlament o instituție mai eficientă, iar din parlamentari niște oameni care să reprezinte cu adevărat interesele celor ce i-au votat. Rămâne de văzut în ce măsură aceste proiecte vor deveni realitate, pentru că experiența celor 10 ani postrevoluționari ne-a arătat că multe proiecte de reformă foarte frumoase în teorie au fost transformate în

Parlament în niște reforme lipsite de semnificație, iar aceasta datorită diverselor interese politice favorabile menținerii actualei stări de lucruri.

Având în vedere cele expuse mai sus am pornit cercetarea noastră pentru a afla cum arată reprezentarea socială a parlamentarului român, elementele din care este ea compusă, conturând un posibil portret al parlamentarului, și oferind în același timp un posibil punct de plecare pentru alte cercetări. Premisa de la care am plecat în cercetarea noastră a fost că, pe baza datelor pe care le avem, această reprezentare este una negativă, și drept urmare ne-am propus să verificăm acest lucru.

I. REPRESENTĂRILE SOCIALE. ASPECTE TEORETICE

1. De la reprezentările colective la reprezentările sociale

2. Conceptul de reprezentare socială

2.1 Definiții

2.2 Caracterizare

2.3 Transformările reprezentărilor sociale

2.4 Funcțiile reprezentărilor sociale

2.5 Reprezentările sociale și opiniile

3. Teoreticienii ai reprezentărilor sociale

3.1 Serge Moscovici

3.2 Jean – Claude Abric

3.3 Willem Doise

1. DE LA REPRESENTĂRILE COLECTIVE LA REPRESENTĂRILE SOCIALE

În 1895 Émile Durkheim propunea noțiunea de reprezentare colectivă prin care desemna o clasă foarte generală de fenomene psihice și sociale, înglobând ceea ce desemnăm ca fiind știință, ideologie, mit, etc. Despre aceasta el spunea : *“nu există decât prin sentimentele și credințele prezente în conștiințele individuale, dar ea nu e mai puțin distinctă sau mai puțin analitică decât acestea; căci ea evoluează după legile sale și nu este numai expresia sau efectul conștiințelor individuale (...). Ea e independentă de condițiile particulare în care se găsesc indivizii plasați. Ea nu se schimbă cu fiecare generație, dar ea leagă una de cealaltă generațiile succesive.”* [17, p.19]. Reprezentările colective delimitează aspectul individual de cel social. Ele sunt sociale în măsura în care sunt rezultatul unor caracteristici comune unui grup sau societății și sunt psihologice deoarece sunt produsul gândirii indivizilor. *“Ceea ce traduce reprezentările colective este modul în care grupul se gândește pe sine în raporturile cu obiectele care îl afectează.”* (E. Durkheim) [39, p.100]. Durkheim făcea distincție între reprezentările colective și cele individuale, considerând că primele apar ca ceva exterior în raport cu reprezentările individuale, fapt care arată că ele provin nu atât din conștiința unor indivizi luați aparte, cât prin cooperarea conștiințelor particulare ale acestora. Reprezentările colective tratează fenomenele din mediul înconjurător prin prisma unor categorii generalizate și stabile. Condiționând și explicând viața socială, reprezentările colective, după Durkheim, se impun prin 3 caracteristici deosebite:

- a – neancorarea în mediul circumstanțelor ce determină gândirea și acțiunile particulare ale indivizilor;
- b – capacitatea de a avea aceeași expresie în diferite ipostaze demografice, geografice și profesionale;
- c – posibilitatea de a-și păstra identitatea de la o generație la alta, de a fi o punte de legătură între părinți și copii.

În 1922 W. Lippman definea noțiunea de reprezentare socială ca fiind o imagine mentală care se interpune între realitate și percepția acesteia provocând distorsiuni ale realității.

În 1961 odată cu publicarea tezei sale de doctorat *“La psychanalyse, son image et son public”*, Serge Moscovici a reformulat conceptul de reprezentare colectivă a lui Durkheim, propunând un concept aproape nou – cel de reprezentare socială. El consideră că: *“nu trebuie neapărat să vedem în aceste reprezentări «opinii», «imagini despre» sau «atitudini față de», dar mai cu seamă teorii sui generis destinate să descopere și să ordoneze realul.”* [35, p.19]. Reprezentările sociale sunt un alt mod de pătrundere în esența fenomenelor din jur, care vizează nu opiniile fragmentare ale unui individ anume ci opiniile unui individ considerat ca membru al unui grup social. Ele reprezintă un *“factor de neînlocuit în comentarea schimbărilor din societatea aflată într-o continuă mișcare spre mâine”* [58, p.123]. Odată cu acest concept s-a deschis un nou capitol în domeniul psihologiei sociale, cu un larg câmp de cercetare, interesând o multitudine de domenii ale științelor umane. *“Studierea și cunoașterea profundă a fenomenului reprezentărilor sociale, a procesului de formare, a dinamicii, a specificului manifestării lor la diferite categorii de subiecții, prezintă un interes deosebit pentru specialiștii din diverse domenii ale societății contemporane.”* [54, p.101]. La început conceptul a întâmpinat rezistență din partea cercetătorilor din domeniul social, ei refuzând să vadă în reprezentările sociale ceva nou. În timp, el a reușit să se impună, actualmente cercetarea în domeniu căpătând un loc tot mai important în activitatea psihosociologilor. Meritul deosebit al inițiatorilor constă în faptul că, în etapa de început, au izbutit să asigure o multitudine de informații despre ceea ce au făcut și aveau de gând să facă, informații bine dozate cu material faptic și eficient argumentate din punct de vedere teoretic. Conform unor cercetători, creșterea interesului pentru fenomenul reprezentărilor sociale se datorează în mare parte imperfecțiunii modelelor clasice de interpretare a socialului, care n-au reușit să asigure o viziune de ansamblu asupra legăturilor ce persistă între individual și societal. După cum consideră A. Palmonari și W. Doise, reprezentările sociale au un rol de sinteză a diverselor orientări existente în psihologia socială: *“Studiul reprezentărilor sociale nu are drept scop adăugarea unui nou domeniu celor pe care psihologii sociali le explorează deja, ci încearcă să găsească ceea ce este comun în aceste domenii diferite, aparent separate și juxtapuse. Studiul reprezentărilor sociale ar trebui să ajungă la o organizare de ansamblu a domeniilor studiate de către psihologia socială; el ar trebui să aducă psihologiei sociale o noțiune care ar juca rolul pe care l-au avut noțiunile de geneză și de dezvoltare în psihologia copilului.*

Reprezentările sociale constituie un obiect de studiu, obiect dotat cu o realitate proprie neîmprumutată de la alte științe, capabil deci să se

constituie într-un punct solid pe care să se sprijine dezvoltarea psihologiei sociale.” [40, p.23].

Astăzi există numeroase centre de cercetare , colocvii, simpozioane, dedicate acestui domeniu, iar tematica abordată este foarte vastă, incluzând studii despre reprezentarea socială a inteligenței, bolii mentale, sexualitate, corp, instituții economice, sisteme politice, tehnologie etc..

După 1989 în România domeniul reprezentărilor sociale a devenit una din temele importante de studiu, fiind publicate mai multe cercetări în acest domeniu, școala ieșeană de psihologie socială, condusă de Adrian Neculau, axându-se pe acest domeniu, aici fiind realizate mai multe cercetări despre reprezentările sociale.

2. CONCEPTUL DE REPREZENTARE SOCIALĂ

2.1 DEFINIȚII

În relațiile cu alți indivizi sau grupuri , în acțiunile lor, oamenii nu reacționează conform stimulilor care vin din mediu ci în funcție de imaginea pe care o au despre realitate. Aceste imagini, care sunt formate nu doar din percepțiile indivizilor ci și din experiența anterioară, individuală și socială, din modul în care acestea sunt interpretate, au primit numele de reprezentări sociale. Deși realitatea acestora este ușor de sesizat definirea lor este mult mai dificilă, acest fapt fiind sesizat chiar de cel care le-a impus în psihologia socială: *“...dacă realitatea reprezentărilor sociale este ușor de sesizat, conceptul nu este la fel. Există numeroase rațiuni pentru aceasta. Rațiuni istorice în mare parte, de aceea trebuie să lăsăm istoricilor grija să le descopere. Rațiunile nonistorice se reduc toate la una singură: poziția lui mixtă, la încrucișarea unei întregi serii de concepte sociologice și a unei serii de concepte psihologice. La această răscruce trebuie să ne situăm noi. Demersul are, fără îndoială, ceva pedant, dar nu vedem nici un altul pentru*

a degaja un asemenea concept de trecutul său glorios, pentru a-l reactualiza și a-i înțelege specificitatea.” (Moscovici) [39, p.76]. Și tot el menționa : “Reprezentările sociale constituie o organizare psihologică și o formă de conștiință particulară a societății contemporane , fără să se reducă însă la una din aceste realități. Ele sunt proprii unei anumite societăți, unei anumite culturi.” [39, p.7].

Cu toate că există foarte multe definiții ale reprezentărilor sociale, fondatorul acestora, Serge Moscovici, cât și cei care au continuat cercetarea în domeniu s-au abținut să formuleze o definiție exhaustivă și definitivă pentru a permite conceptului său să evolueze și să se dezvolte.

Din multitudinea de definiții ale reprezentărilor sociale le-am reținut pe următoarele:

- a) **S. Moscovici** – reprezentarea socială *“este un sistem de valori, de noțiuni și de practici relative la obiecte, aspecte sau dimensiuni ale mediului social care permit nu numai stabilirea cadrului de viață al indivizilor și grupurilor, dar constituie în mod egal un instrument de orientare a percepției situației și de elaborare a răspunsurilor.”* [39,p.8];
- b) **S. Moscovici** – reprezentările sociale sunt *“sisteme de valori, noțiuni, practici, relative la obiecte, aspecte sau dimensiuni ale mediului social ... instrument de orientare a percepției situației.”* [40, p.36];
- c) **N. Ficher** – *“Reprezentarea socială este un proces de elaborare perceptivă și mentală a realității ce transformă obiectele sociale (persoane, contexte, situații) în categorii simbolice (valori, credințe, ideologii) și le conferă un statut cognitiv, permițând înțelegerea aspectelor vieții obișnuite printr-o racordare a propriei noastre conduite la interiorul interacțiunilor sociale.”* [39, p.8];
- d) **C. Flament** – *“Se poate spune că o reprezentare este un ansamblu organizat de cogniții relative la un obiect, împărtășite de membrii unei populații omogene în raport cu acest obiect.”* [39, p.128];
- e) **D. Jodelet** – reprezentarea socială *“este o formă de cunoaștere, elaborată social și împărtășită social, având un scop practic și concurând la construirea unei realități comune unui ansamblu social.”* [39, p.89];
- f) **D. Jodelet** – reprezentarea socială este un *“produs și proces al unei elaborări psihologice și sociale a realului”* [34, p.361];
- g) **D. Jodelet** – reprezentările sociale sunt *“o manieră de interpretare și de gândire a realității cotidiene, o formă de cunoaștere socială.”*[34,p.360];

h) **D. Jodelet** – *“Conceptul de reprezentare socială desemnează o formă de cunoaștere specifică, o știință a sensului comun, al cărei conținut se manifestă prin operații, procese generative și funcționale socialmente însemnate. Ea desemnează, în sens larg, o formă de gândire socială.*

Reprezentările sociale sunt modalități de a gândi practic, orientate către comunicarea, înțelegerea și stăpânirea mediului social, material și ideal ... ele prezintă caractere specifice în plan de organizare a conținuturilor, operațiilor mentale și logice.” [34, p.361];

i) **A. Palomari, W. Doise** – *“Reprezentările sociale se prezintă întotdeauna cu două fațete : aceea a imaginii și aceea a semnificației care-i corespunde; fiecărei imagini i se poate atașa un sens și fiecărui sens, o imagine. Ele constituie o formă particulară de gândire simbolică, o dată ce imaginile concrete cuprind direct și simultan o trimitere la un ansamblu de raporturi foarte sistematice ce dau semnificație și mai amplă acestor imagini concrete. În acest sens, reprezentările sociale diferă deci, pe de o parte, de sistemele teoretice foarte elaborate, precum ideologiile sau teoriile științifice și, pe de altă parte, de imagini ca produse imediate ale percepției.”* [39, p.8];

j) **M. Şlehtiţchi** – reprezentarea socială este *“o formă de conștiință socială caracterizând un proces și un produs de elaborare – prin mijlocirea filosofiei de viață a individului sau mulțimii – a imaginilor mentale vizând oameni și evenimente din jurul nostru.”* [57, p.146];

k) **A. Bogdan – Tucicov** – reprezentarea socială este o *“modalitate de redare în imagini intuitive și în termenii interacțiunii psihosociale a indivizilor, a unor procese sociale, evenimente, fapte umane existente sau închipuite. Prin conținutul lor reprezentările sociale sunt reproduceri mintale ale socialului: imagini ale unor comportamente grupale, ale relațiilor indivizilor, ale statuturilor, ale comunicării și ale proceselor psihosociale din gruparea dată.”* [3, p.211].

Toate aceste definiții prezintă înțelesul conceptului de reprezentare socială și delimitează notele caracteristice din mai multe perspective: reprezentarea socială văzută ca produs și proces al socialului, ca sistem de valori, ca formă de cunoaștere elaborată și împărtășită social, ca o formă de cunoaștere specifică simțului comun, ca o formă de conștiință socială. Pe baza acestor definiții se poate realiza o scurtă caracterizare a reprezentărilor sociale.

2.2 CARACTERIZARE

În psihologie reprezentările sunt considerate ca procese de mediere între concept și percepție. Reprezentarea realizează transferul dinspre exterior spre interior, de la un spațiu depărtat la unul apropiat. Reprezentările întrețin cu obiectele lor un raport de simbolizare și de interpretare, provenind din activitatea mentală care conduce subiectul la o construcție specifică a obiectului. Subiectul reconstruiește realul cu care este confruntat, îl “remodelează mintal”, informațiile provenind de la obiect fiind categorizate, transformate, amendate, pentru a da realității o semnificație concretă. Această activitate se desfășoară în strânsă dependență de mediul social din care face parte individul. Reprezentarea devine socială pentru că este rezultatul unor interdependențe sociale specifice, fiind cel mai adesea generată colectiv. *“Reprezentările sociale pot fi abordate atât ca produse, cât și ca procese ale unei activități de însușire mintală a realității exterioare și de elaborare psihologică și socială a acesteia.”* (R. Gherghinescu) [22,p.3]. Ele sunt fenomene complexe care înglobează elemente informaționale, cognitive, normative, ideologice, atitudini, credințe, imagini, valori, organizate astfel încât să dea o imagine accesibilă înțelegerii noastre despre realitatea înconjurătoare.

Reprezentările nu apar pe un loc gol. Ele sunt producții despre ceva preexistent, ele creează și mențin echilibrul și identitatea colectivă. Reprezentarea nu se raportează la o percepție imediată ci la o structură imaginară construită în timp, simbolizând modul de exprimare a realității, propriu unui individ sau unui grup. A califica o reprezentare drept socială înseamnă a considera că ea este produsă în mod colectiv. Reprezentările contribuie la procesele de formare a conduitelor și de orientare a comunicărilor sociale, acesta fiind criteriul decisiv al caracterului ei social: *“...ceea ce permite să se califice reprezentările drept sociale sunt nu atât suporturile lor individuale sau grupale, cât faptul că ele sunt elaborate în cursul proceselor de schimb și de interacțiune”* (Codol J.P.) [39, p.213].

În formarea reprezentărilor sociale indivizii pleacă de la observații și informații concrete pe care le acumulează în legătură cu evenimentele. Oamenii își reprezintă ceva numai după ce au adoptat o poziție și în funcție de această poziție. Important pentru individ este ca el să poată integra informațiile acumulate într-o imagine coerentă a realității, sau să le poată

integra într-un limbaj care să-i permită să vorbească despre ceea ce vorbește toată lumea. Reprezentarea nu înseamnă o reproducere fotografică a realității, ci o remodelare personală a acesteia, inseparabilă de activitatea simbolică a subiectului și solidară cu inserția acestuia în mediul său social. Departe de a fi simple copii ale faptelor psihosociale, ele includ procese de valorizare grupală a realităților date, atitudini de acceptare sau de respingere colectivă. Ca mod de activitate a gândirii sociale reprezentările contribuie la definirea grupului de apartenență, constituind un fond comun de imagini cu care operează membrii grupului. Reprezentarea socială este un fenomen complex care acționează în viața socială, ea *“devine unul din factorii constitutivi ai realității și ai raporturilor sociale.”* (S. Moscovici) [35, p.57].

După Moscovici sunt necesare 3 condiții pentru apariția unei reprezentări sociale:

- 1 – dispersia informației privind obiectul reprezentării. Accesul dificil la informații cu adevărat utile pentru cunoașterea obiectului favorizează transmiterea cunoștințelor în mod indirect și apariția distorsiunilor.
- 2 – poziția specifică a grupului față de obiectul reprezentării. Aceasta determină interesul pentru anumite aspecte ale obiectului și dezinteresul pentru altele, ceea ce împiedică formarea unei viziuni globale.
- 3 – necesitatea oamenilor de a produce conduite și discursuri coerente în legătură cu un obiect pe care îl cunosc destul de puțin. Indivizii au tendința de acoperi zonele de incertitudine din cunoștințele lor, favorizându-se astfel adeziunea indivizilor la opiniile dominante ale grupului.

G.-N. Fischer identifică două criterii pentru a caracteriza reprezentările sociale: **structura și conținutul**.

La nivelul **structurii** reprezentarea apare ca:

- un proces de transformare a unei realități sociale într-un obiect mental, proces care presupune o selecție în funcție de statutul social al individului;
- un proces relațional deoarece elaborarea mentală depinde de o multitudine de factori;
- facilitează procesul de remodelare a realității, recreând realitatea și facilitând interiorizarea modelelor culturale și ideologice;
- transformarea operată prin reprezentări se traduce printr-un efort de naturalizare a realității sociale, apărând ca o prezentare revizuită și corijată ce ia forma unui model de funcționare mentală.

La nivelul **conținutului** reprezentarea este caracterizată prin:

- un ansamblu de informații relative la un obiect social;
- conținutul ei este marcat de importanța ce se acordă imaginii;
- are un caracter simbolic.

Reprezentarea este totdeauna reprezentarea cuiva despre ceva, ea fiind o viziune globală și unitară a obiectului, fiind determinată de caracteristicile obiectului și ale subiectului: *“Reprezentările sociale, precum teoriile științifice, religiile sau mitologiile, sunt reprezentări de ceva sau de cineva. Ele au un conținut specific – specific implicând , mai mult, că diferă de la o sferă a societății la alta.”* (S. Moscovici) [39, p.73]. Reprezentarea reconstruiește obiectul într-o manieră expresivă pentru subiect. După Abric, semnificația unei reprezentări este determinată de contextul discursiv și de cel social, iar W. Doise menționează: *“Semnificația unei reprezentări sociale este întotdeauna încadrată sau ancorată în semnificații mai generale, intervenind în raporturile simbolice proprii unui câmp social dat.”* [39, p.110]. Prin intermediul ei realitatea propriu-zisă este restructurată și însușită de individ constituind realitatea la care acesta se raportează. Atunci când preia o reprezentare produsă de societate individul introduce un raport cu propria sa identitate, chiar indirect. În felul acesta reprezentarea permite integrarea într-o viziune unitară a caracteristicilor obiective ale obiectului alături de experiențele anterioare ale individului, sistemul său de valori, atitudini și norme. Ea permite individului sau grupului să dea un sens conduitelor proprii, să înțeleagă realitatea prin perspectiva propriului sistem de referință, și astfel să se poată adapta la aceasta. După cum spunea Abric, reprezentarea socială este *“produsul și procesul unei activități mentale prin care un individ sau un grup reconstituie realul cu care este confruntat și-i atribuie o semnificație specifică.”* [39, p.108], și tot el menționa: *“Reprezentarea funcționează ca un sistem de interpretare a realității ce guvernează relațiile între indivizi și mediul lor fizic și social, determinându-le comportamentele sau practicile. Reprezentarea este un ghid pentru acțiune, ea orientează acțiunile și relațiile sociale. Ea este un sistem de pre-decodaj al realității, căci determină un ansamblu de anticipări și de așteptări.”* [39, p.109].

Reprezentările sociale sunt o grilă de descifrare a realității, un stil de conduită , un mod de a comunica cu exteriorul, un instrument cu ajutorul căruia actorii sociali își reglează raporturile reciproce. Organizarea lor ierarhică și coerentă la un individ formează câmpul de reprezentare al acestuia, componentă importantă a concepției sale despre lume și viață. Ele reprezintă un mod de a face accesibilă lumea exterioară, de a-i înțelege pe ceilalți, contribuind la procesul de formare a conduitelor, orientând și organizând conduitele și comunicarea socială. Conduitele și comportamentele noastre sunt determinate nu de realitatea obiectivă ci de reprezentarea pe care o avem despre aceasta realitate. S. Moscovici menționa în acest sens că: *“Reacțiile emoționale, percepțiile și*

raționalizările nu sunt răspunsuri la un stimul exterior ca atare, ci la categoria prin care clasificăm astfel de imagini, la numele pe care le dăm.” [39, p.68]. Când reacționăm față de un stimul acesta își poate asocia mai multe aspecte, dar aspectul specific pe care și-l asumă depinde de răspunsul pe care i-l asociem înainte de a-l defini. Aceasta înseamnă că reprezentările sociale determină atât caracterul stimulului cât și răspunsul (Fig. 1). După cum afirmă S. Moscovici : “În majoritatea experimentelor și observațiilor sistematice utilizăm, de fapt, reprezentări, în timp ce credem că utilizăm motivații, inferențe și percepții și acest lucru numai din cauză că le luăm în considerație, pentru că suntem convinși de contrariu.” [39, p.68].

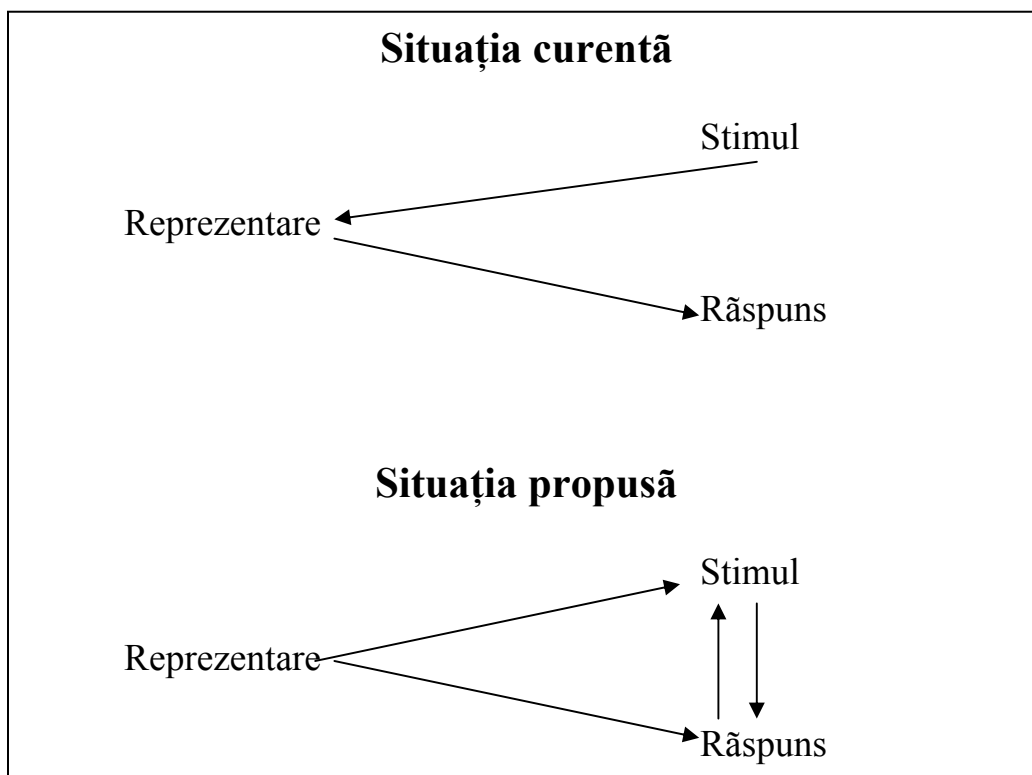

Fig. 1 - Diagramă (S. Moscovici) [39; p. 69]

Unul din elementele specifice reprezentării sociale este caracterul ei simbolic: ea poate fi semnul unui obiect dar și o imagine. Reprezentările se prezintă întotdeauna cu două fațete: aceea a imaginii și aceea a semnificației, care își corespund reciproc; ele fac să corespundă oricărei imagini un sens și oricărui sens o imagine. Ele constituie o formă particulară a gândirii simbolice, fiind în același timp imagini concrete și trimiteri la un sistem de

raporturi care dau o semnificație mai amplă acestor imagini. După cum spunea W. Doise: *“...,semnificația unei reprezentări sociale este întotdeauna încadrată sau ancorată în semnificații mai generale ce intervin în raporturile simbolice specifice unui câmp social dat.”* [39, p.155] ; *“Pluralitatea abordărilor noțiunii și pluralitatea de semnificații pe care le vehiculează fac din ea un instrument de lucru dificil de mânuit.”* [39, p.77].

O altă caracteristică este dată de faptul că ea nu operează o ruptură între universul exterior și cel interior al individului sau al grupului: realitatea este reconstruită, integrată în sistemul cognitiv propriu, istoriei personale a individului sau a grupului, sistemului său de valori, contextului social și ideologic. Se poate spune că reprezentarea socială leagă existența abstractă a cunoașterii și a credințelor de existența noastră curentă. Conform lui Abric, reprezentarea socială este: *“o viziune funcțională a lumii ce permite individului sau grupului să dea un sens conduitelor, să înțeleagă realitatea prin propriul sistem de referințe, deci să se adapteze, să-și definească locul.”* [39, p.13].

Reprezentările sociale constituie o cunoaștere aparte, ce nu poate fi redusă la cunoștințe, ele integrează raționalul și iraționalul, tolerează aparente contradicții, articulează logicul și illogicul, apărând ca ansambluri bine organizate și coerente, dirijând prestația socială a individului. Reprezentările impregnează majoritatea raporturilor impersonale, circulă, preiau norme, modele, se alimentează din specificitatea pe care le-o imprimă societatea și cultura noastră: *“...reprezentările sociale trebuie studiate articulând elemente afective, mentale și sociale și integrând, alături de cunoaștere, de limbaj și de comunicare, luarea în calcul a raporturilor sociale ce afectează reprezentările și realitatea materială, socială și ideatică asupra căreia trebuie să se intervină.”* (D. Jodelet) [39, p.92].

Reprezentările nu se produc pentru toate obiectele cu care interacționăm, ci doar pentru acelea a căror stăpânire noțională sau practică are o importanță deosebită pentru grupul social sau pentru individ. Obiectul unei reprezentări este totdeauna compozit, chiar dacă el pare simplu; aspectul său polimorf și valoarea sa de interes constituind principalele caracteristici ale acestuia. Pierre Moliner consideră că pentru a se elabora o reprezentare este nevoie ca un grup să se confrunte cu un obiect polimorf, a cărui stăpânire să constituie o miză în termeni de identitate sau de coeziune socială.

Reprezentările individuale sau sociale fac lumea să fie ceea ce credem noi că este sau trebuie să fie. Atunci când ne reprezentăm un obiect noi îl regândim, îl recreem în forul nostru interior. O reprezentare pune în circulație experiențe, vocabulare, concepte, conduite extrem de diverse,

reducând variabilitatea , astfel încât neobișnuitul devine obișnuit iar extraordinarul devine frecvent. Scopul reprezentărilor este de a transforma nefamiliarul în familiar. Ele sunt o modalitate prin care ceea ce ne tulbură, ceea ce este necunoscut sau resimțit ca o amenințare este modificat și transformat pentru a se încadra în niște modele cunoscute, familiare. S. Moscovici spunea că *“atunci când studiem o reprezentare, ar trebui să încercăm mereu să descoperim caracteristica nefamiliară care a motivat-o și pe care a absorbit-o. Dar este deosebit de important ca dezvoltarea unei astfel de trăsături să fie observată din chiar momentul în care apare în sfera socială.”* [39, p.37]. De fapt, prin această caracteristică , reprezentările sociale se situează la celălalt pol față de știință, a cărei principală funcție este de a face din familiar nefamiliar, de a ne demonstra că percepțiile noastre curente nu sunt ceea ce par.

Există două mecanisme prin care se realizează transformarea nefamiliarului în familiar:

- **obiectivarea** – concretizează ceea ce este abstract, transformând conceptul într-o imagine sau într-un mod figurativ;
- **ancorarea** – permite integrarea în categoriile familiare a ceva ce nu este familiar și care ne creează probleme, permițându-ne să ne confruntăm cu necunoscutul.

Procesele de ancorare și obiectificare sunt actualizate mai ales în timpul confruntării cu necunoscutul.

Toate interacțiunile umane presupun reprezentări, ele fiind cele care mediază comunicarea între indivizi sau grupuri. Reprezentările sunt create în cursul comunicării și al cooperării între oameni sau grupuri fiind un mod specific de înțelegere a realității, *“...,conversația se află în centrul universurilor noastre consensuale pentru că formează și animă reprezentările sociale, dându-le, astfel, o viață proprie”* (S. Moscovici) [39, p.60]. Reprezentările se formează în diverse modalități de comunicare cum ar fi: difuzarea, propagarea și propaganda.

Reprezentările sociale determină câmpul comunicărilor posibile, al valorilor sau al ideilor prezente în viziunile adoptate de către grupuri, contribuind la formarea și reglarea conduitelor dezirabile sau admise și la orientarea comunicărilor sociale. După cum spunea D. Jodelet: *“...reprezentările sociale , ca sisteme de interpretare ce patronează relația noastră cu lumea și cu ceilalți, orientează și organizează conduitele și comunicările sociale. La fel, ele intervin în procese atât de variate ca difuzarea și asimilarea cunoștințelor, dezvoltarea individuală și colectivă, definirea identității personale și sociale, exprimarea grupurilor și în transformările sociale.”* [39, p.89]; iar A. Neculau: *“Grile de lectură și de*

decodaj ale realității, reprezentările produc anticipări ale actelor de conduită și interpretări ale situației, grație unui sistem de categorizări coerente și stabile. Inițiatoare ale conduitelor, ele permit justificarea prin raportare la normele sociale și integrarea.” [40, p.51].

Reprezentările sociale îndeplinesc funcții în menținerea identității sociale și a echilibrului socio-cognitiv legat de aceasta. În momentul în care sunt create ele dobândesc o viață proprie, încep să circule, dau naștere la alte reprezentări, se transformă, în vreme ce altele dispar, sunt scoase din circulație: *“Observarea reprezentărilor sociale este, într-adevăr , ușoară în unele ocazii. Ele circulă în discurs, sunt conținute de către cuvinte, vehiculate în mesajele sau imaginile mediatice, cristalizate în conduite și în îmbinări mediatice sau spațiale.” (D. Jodelet) [39, p.85].*

Producerea și reproducerea reprezentărilor sociale presupun antrenarea mai multor factori, locul principal aparținând contextului sociocultural, statusului social, mass-mediei, autoconștiinței, orientării, interacțiunii intra- și intergrupale.

Contextul sociocultural – dă posibilitatea individului de a descoperi diverse situații și roluri , dobândind astfel stiluri interpretative și acționale, concepte și teorii privind ceea ce se petrece în mediul său social. După cum afirmă A. Neculau: *“Contextul sociocultural, condițiile economice, situațiile instituționale, sunt referințe care contribuie la formarea capitalului cultural al grupurilor și indivizilor. Alimentându-se din informațiile, ideile, opțiunile etc. vehiculate de familie, școală, alte instituții, (...) din calitatea interacțiunilor și experiențelor pe care le parcurge, din influențele ideologice pe care le-a primit, individul își formează treptat un instrument de percepție și interpretare a mediului, o modalitate de gândi practic despre lume, de a cunoaște și stăpâni contextul social, de a elabora mental realitatea, transformând obiectele sociale (persoane, contexte, situații) în categorii simbolice (valori, credințe, ideologii).” [59, p.66].*

Prin totalitatea elementelor constituente – limbă, rituri, tradiții, vestimentație, familie, școală, habitat, cărți, modele biografice, etc. – sistemul sociocultural îi oferă individului diverse modele prin care poate să conștientizeze sensul mesajelor pe care le primește .

Statusul social - influențează formarea reprezentărilor și a universului conceptual al individului, deoarece conținutul semantic al acestora este în permanență atacat și manipulat de mediul în care trăiește.

Mass-media – are un rol deosebit în geneza și evoluția reprezentărilor sociale, deoarece sursele de informare în masă pot îndeplini două funcții : **regulatorie și organizatorică.**

Funcția **regulatorie** constă în intervențiile extrem de operative în privința consolidării unității interioare a grupului, confruntat cu anumite probleme, conflicte și disonanțe.

Funcția **organizatorică** constă în accelerarea la maxim a producerii de reprezentări sociale noi, dar și în restructurarea sau dispariția celor vechi.

Moscovici consideră că propagarea informației prin intermediul mass-mediei capătă configurația unei activități de tip colectiv care se desfășoară pe fundalul unei interminabile “fabricări” de reprezentări privind diverse probleme și conflicte umane. El formulează ideea că formarea reprezentărilor sociale constituie una din prerogativele de bază ale mijloacelor de informare în masă. Modalitățile prin care aceasta reușește să influențeze calitatea, intensitatea și aria de circulație a reprezentărilor sunt:

- frecvența punerii în discuție a fenomenului reprezentat;
- caracterul abordării obiectului reprezentat;
- gradul de competență în materie a semnatărilor informațiilor difuzate;
- orientarea ideologică a mijloacelor de informare.

Autoconștiința – “a-ti da seama cine ești” constituie un factor important în conturarea reprezentărilor, ea imprimând acestora un anumit limbaj, stil discursiv, circuite de valori și concepte. Prezența unui conținut bogat al autoconștiinței implică un bogat conținut al reprezentărilor pe care le creează subiectul.

Orientarea – formarea unei reprezentări este influențată direct de ordinea în care individul sau grupul este familiarizat cu diverse informații privind obiectul reprezentării. Altfel spus, prezentarea, într-o primă fază, a unor informații “negative” despre obiectul reprezentării va determina formarea unei reprezentări “negative” și invers.

Interacțiunea (inter- și intragrupală) – situațiile instaurate în urma interacțiunilor dintre grupuri sau între membrii grupurilor, contribuie la reliefaarea anumitor reprezentări sociale. “*Relațiile dominante ce se stabilesc între grupuri sociale, constituie condiția apariției reprezentărilor colective.*” (W. Doise) [59, p.75].

Permițând înțelegerea faptului că indivizii nu reacționează la realitatea propriu-zisă ci la multitudinea de reprezentări despre aceasta, conceptul de reprezentare socială scoate în evidență tabloul subiectiv al lumii înconjurătoare, transformându-l într-un criteriu primordial de studiere a cauzalităților intențiilor și manifestărilor acționale.

2.3 FUNCȚIILE REPREZENTĂRILOR SOCIALE

Reprezentările sociale îndeplinesc trei funcții de bază: cognitivă, mediatoare și adaptivă.

Funcția cognitivă

Scoate în evidență capacitatea reprezentărilor sociale de a descrie, clasifica și comenta lumea înconjurătoare. Prezența ei permite actorilor sociali să achiziționeze cunoștințe și să le integreze într-un cadru asimilabil, într-un sistem coerent de valori la care aderă.

Funcția mediatoare

Provine din caracterul complex al reprezentărilor. Prin intermediul lor se produce răspândirea ideilor, mesajelor, modelelor de analiză, stilurilor de conduită. Procesul se realizează prin trei operațiuni: difuziune, propagare, propagandă: *“în primul rând, prin transmiterea unor informații răspunzând interesului public, prin întreținerea atenției pentru un subiect, o temă, un mod de gândire. Apoi prin propagarea unei viziuni bine organizate asupra lumii, a unei credințe printre adepții actuali și posibili, consolidând atitudinea, structurând un răspuns conștient la întrebările unui public, educându-l în spiritul unei coerențe. În sfârșit, printr-un raport social specific, instituind o relație antagonistă, chiar conflictuală (sau, măcar de opoziție) față de o concepție alternativă. Propaganda apare deci ca o luptă pentru «instruire»; o oprire, o încremenire, caracteristicile sale fiind rigiditatea și stereotipia. Ea simplifică realitatea, reduce complexitatea fenomenului la câțiva stimuli bine reliefați, caracteristica sa este reacția imediată, accentuarea sau respingerea unui grup sau a unei persoane. Modalitatea sa de persuasiune este repetiția, orientarea polarizată, absența ambiguității, stilizarea până la schematizarea stereotipă, apelându-se uneori chiar la sloganul grosolan. Biciuirea emoției publice este modalitatea prin care se întărește o credință, o atitudine, o convingere.”* (A. Neculau) [59, p.40].

Funcția adaptivă

Presupune racordarea noilor informații la cele deja existente. Reprezentările apar astfel ca un mecanism de constituire a unor tablouri cognitive noncontradictorii, a unei armonii de atitudini între diferiți indivizi sau diferite grupuri sociale.

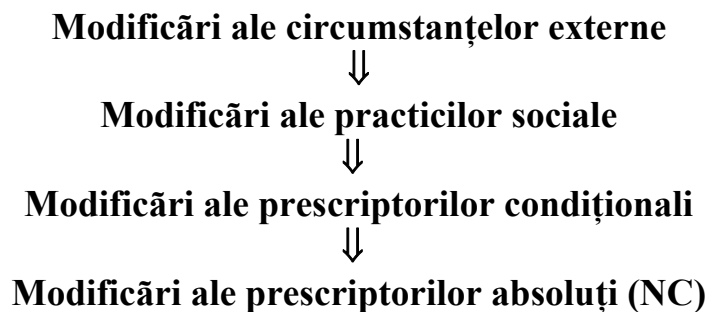
2.4 TRANSFORMĂRILE REPREZENTĂRILOR SOCIALE

Universul reprezentărilor sociale este difuz, mobil, mereu în schimbare. Reprezentările prezintă o consistență proprie, ca produse ale acțiunii și comunicării umane, fiind o parte ce nu poate fi neglijată a universului nostru interior. În viața grupurilor, reprezentările sociale se deplasează, se combină, intră în relație și se resping, unele dispar, altele sunt elaborate în loc. Fiecare dintre ele poate fi înțeleasă și explicată numai plecând de la o altă reprezentare care i-a dat naștere.

Reprezentările sociale se pot modifica, schimba, transforma. Deși în comparație cu reprezentările individuale ele par stabile, există evenimente care le pot afecta. Ele au proprietatea de a integra orice nouă informație, organizând-o în sistemul preexistent, conducând în final la restructurări și transformări ale reprezentării, la o schimbare a conținutului acesteia. Transformările reprezentărilor sunt direct legate de schimbările sociale, de evoluția istorică: evenimentele modifică circumstanțele externe ducând la schimbarea practicilor obișnuite, iar câmpul reprezentational se modifică și se reorganizează.

Atunci când un eveniment modifică circumstanțele în care se găsesc membrii unui grup, practicile sociale se transformă și apar practici noi. Acestea activează schemele care le prescriu rezultând o schimbare progresivă a stării reprezentării. Procesele de transformare iau forme diferite dacă noile practici sunt în contradicție cu vechile reprezentări, dar depind și de maniera în care sunt percepute modificările circumstanțelor: atunci când subiecții consideră că schimbarea din mediul lor este ireversibilă procesul de transformare a reprezentării va fi inevitabil; dacă se speră în revenirea la starea inițială atunci modificările vor fi doar superficiale.

C. Flament a descris diverse forme de transformare a reprezentărilor sociale sub influența evoluției practicilor sociale propunând următoarea schemă a dinamicii sociale ce antrenează transformarea [39, p.137]:

Practicile sociale reprezintă interfața dintre circumstanțele externe și prescripțiile interne ale reprezentării sociale. În timp ce prescripțiile determină practicile, prescriptorii sunt cei care “absorb” modificările de origine externă ale practicilor. De asemenea procesul de transformare are loc după cum practicile noi sunt în contradicție sau nu cu vechea reprezentare, și de maniera în care este percepută modificarea.

Atunci când practicile nu sunt în contradicție cu vechile reprezentări, procesul de transformare se poate desfășura după următoarea schemă propusă de Guimelli [24, p.173,174] :

- A. Apariția unui eveniment caracteristic, cu un înalt grad de implicare pentru grup.
- B. Circumstanțele externe se modifică ca o consecință a acestui eveniment și modificarea circumstanțelor este percepută ca ireversibilă de către subiecți.
- C. Apar practici noi și frecvența lor crește sistematic în grup.
- D. Practicile noi activează schemele care le prescriu. Din acest moment ele le conferă o anumită importanță (influență) în câmpul reprezentational, care este fără îndoială proporțională cu frecvența lor: cu cât noile practici sunt mai frecvente cu atât crește ponderea relativă a schemelor ce le prescriu.
- E. Câmpul reprezentational este reorganizat. Relațiile între elemente se consolidează cu siguranță pentru unele. Altele au tendința de a dispărea, altele noi apar: reprezentarea se transformă progresiv.
- F. Din acest moment se poate aștepta o reamenajare a sistemului central prin fuziunea unui număr de elemente într-un concept nou și unic.

Acest proces înseamnă de fapt o transformare structurală a reprezentării.

Abric pune în evidență următoarele tipuri de transformări:

- **transformarea “rezistentă”** - când o practică nouă, contradictorie , este administrată de sisteme periferice și mecanisme clasice de apărare. Aceasta se realizează prin interpretare și justificare, raționalizare, referința la normele exterioare ale reprezentării. Reprezentarea se caracterizează prin apariția în sistemul periferic a unor “scheme străine” descoperite și definite de C. Flament [24, p.82] și care sunt compuse astfel:
 - rechemarea normalului;
 - desemnarea elementului straniu;
 - afirmarea unei contradicții între cei doi termeni;
 - propunerea unei raționalizări permițând suportarea contradicției.

Aceste “scheme străine” permit o nouă repunere în discuție a nodului central și deci o transformare a reprezentării.

- **transformarea progresivă** - când practicile noi nu sunt în totală contradicție cu nodul central. Transformarea se petrece fără rupturi, noile scheme se vor integra progresiv în nodul central, creând treptat un nou nod, deci o nouă reprezentare.
- **transformarea brutală** - când noile practici pun în cauză, direct, semnificația centrală a reprezentării, fără să se recurgă la mecanismele de apărare ale sistemului periferic. Caracterul ireversibil al acestor practici antrenează o transformare directă, completă a nodului central și a reprezentării.

Jocul și interacțiunea între nodul central și sistemul periferic apare ca un element fundamental în actualizarea și transformarea reprezentărilor sociale.

2.5 REPREZENTĂRILE SOCIALE ȘI OPINIILE

Etimologic **opinie** provine din latinescul “**opinio**” care însemna a formula o părere. Dicționarul de psihologie definește opinia ca fiind: “*o luare de poziție personală ce implică un anumit grad de certitudine subiectivă întreținută de concepția despre lume și viață.*” [55, p.497], în timp ce Dicționarul de sociologie o definește ca: “*enunț care dă expresie opțiunii cognitive și afective a unei persoane, grup social sau colectivitate pentru un anumit punct de vedere cu privire la un fapt sau eveniment, o relație sau o interacțiune socială, etc.*” [64, p.408].

Opinia reprezintă expresia unei aprecieri subiective pe care individul o face asupra unei situații, fapt, fenomen, reprezentând totodată o evaluare, o apreciere, o valorizare a acestuia. Ea se bazează pe experiența subiectului și pe cunoașterea incompletă a domeniului de referință, fiind motivată afectiv și dând expresie unor interese personale sau colective. Din punct de vedere psihologic, opinia este considerată ca o manifestare a personalității individului. În psihologia socială opiniile sunt considerate ca fiind expresii verbale ale atitudinilor sociale, fenomene psihosociale prin care individul își exprimă apartenența la un grup social, la normele și valorile acestuia.

Opiniile se formulează de regulă ca soluții la probleme argumentative concrete, specifice, ele se manifestă în situații în care se așteaptă sau se adoptă decizii și măsuri susceptibile de alternative. Atunci când sunt

adoptate de o colectivitate sau un grup social, opiniile devin norme, puncte de referință.

Opiniile se formulează asupra chestiunilor care atrag interesul, atenția subiectului și asupra cărora el are un minim de informații. Ele sunt o expresie a apartenenței sociale și politice, a experienței persoanei, a opțiunilor sale politice, etice, filosofice, religioase.

Serge Moscovici consideră că opinia este o formulă valorizată social față de care subiectul își dă adeziunea, iar pe de altă parte, o luare de poziție asupra unei probleme controversate a societății. El concluzionează că : *“o opinie, ca și o atitudine, este luată în considerare numai din punctul de vedere al răspunsului și în calitate de « pregătire a acțiunii », comportament în miniatură. Din acest motiv i se atribuie o virtute predictivă, căci , în funcție de ceea ce spune un subiect, se deduce ce anume va face.”* [56, p.118].

Deși aparent se aseamănă, reprezentările sociale sunt diferite de opinii, pentru că acestea din urmă sunt puțin stabile, vizează puncte particulare și reprezintă un moment al formării atitudinilor și stereotipurilor. Atunci când un subiect își exprimă opinia despre un obiect suntem obligați să presupunem că el și-a reprezentat deja ceva din acel obiect, că stimulul și răspunsul se formează împreună.

Reprezentările sociale interferează parțial cu opiniile și atitudinile, dar nu sunt atât de direcționate ca acestea . Ele se deosebesc de opinii și atitudini pentru că pendulează între percepție și social, mediază între cognitiv și afectiv, reconstruind realul. Fiind o instanță intermediară între percepție și concept, reprezentările sociale trec peste condiția de opinie, atitudine sau imagine.

Caracterul social al reprezentării sociale dictează de asemenea un alt mod de explicare a ceea ce se petrece în jur – nu opiniile fragmentare ale unui individ luat aparte constituie baza acestei explicări, ci opiniile unui individ luat drept membru al unui grup social.

În timp ce reprezentarea socială nu se poate manifesta decât pe fondul unor raporturi și interacțiuni interpersonale, conceptele de imagine, opinie, atitudine pot să nu țină cont de aceste legături. După cum afirmă Moscovici, aceste concepte admit ca *”grupele să fie tratate în mod static, nu în măsura în care creează și comunică, ci în cea care utilizează și selecționează o informație care circulă în societate”* [57, p.141], reprezentările sociale *“sunt, dimpotrivă, ansambluri dinamice, statutul lor constând în a produce comportamente și raporturi față de mediul înconjurător, [...] și nu de a reproduce aceste comportamente sau raporturi, de reacție la un stimul exterior dat.”* [57, p.141].

În ultimă instanță, reprezentările sociale nu sunt niște “opinii” sau “imagini”, ci niște “teorii”, “științe colective sui generis, destinate interpretării și modelării realului” [57, p.141].

Reprezentările sociale joacă un rol important în pregătirea și declanșarea actului de orientare comportamentală. Ele contribuie la producerea imaginilor, opiniilor, opțiunilor, atitudinilor, și grație acestei capacități, le orientează mai apoi spre câmpul manifestărilor acționale cotidiene, oferindu-i acestuia din urmă stiluri de conduită bine conștientizate, înarmate cu multiple grile atitudinale.

3. TEORETICIENI AI REPRESENTĂRILOR SOCIALE

Poziția pe care o au reprezentările sociale, la granița dintre psihologie și sociologie, fac ca ele să se raporteze atât la procese ce țin de dinamica socială cât și la cele aparținând dinamicii psihice, aceasta presupunând elaborarea unui sistem teoretic complex. După definirea lor de către S. Moscovici cei care au continuat cercetarea în domeniu au elaborat diverse sisteme teoretice, pe care le-au îmbunătățit ulterior într-un mod care să permită evoluția ulterioară a conceptului. Dintre cei care au adus contribuții teoretice în domeniu ne-am oprit la Serge Moscovici, Jean-Claude Abric și Willem Doise.

3.1 SERGE MOSCOVICI

“Teoria reprezentărilor sociale, [...], își ia drept punct de plecare diversitatea indivizilor, atitudinilor și fenomenelor, în întreaga lor ciudățenie și imprevizibilitate. Scopul său este de a descoperi cum indivizii și grupurile pot construi o lume stabilă și previzibilă dintr-o astfel de diversitate.” (S. Moscovici) [39, p.53].

Moscovici privește reprezentarea socială ca pe un mod specific de a cunoaște și de a comunica. Reprezentările individuale sau sociale fac lumea să fie ceea ce credem noi că este sau că trebuie să fie. Ele pun în circulație și reunesc experiențe, vocabulare, concepte, conduite cu origini extrem de diversificate, reducând variabilitatea sistemelor intelectuale și practice. Reprezentările constituie o formă de cunoaștere specifică societății noastre și ireductibilă la oricare alta. Toate interacțiunile umane presupun existența reprezentărilor de tip social, ele fiind împărtășite de toată lumea și întărite continuu prin tradiții, constituind o realitate sui generis. Ele se profilează ca o modalitate de interpretare și conștientizare a realității cotidiene, un ansamblu de elemente ale conștiinței cotidiene, prin intermediul cărora subiectul se familiarizează cu lumea înconjurătoare.

S. Moscovici consideră că reprezentările sociale au în principal două roluri:

- a- **convenționalizează** obiectele, persoanele și evenimentele cu care ne aflăm în contact conferindu-le o formă precisă, impunându-le drept model un anumit tip, distinct și împărtășit de un grup de persoane. Orice nouă experiență se adaugă vechilor convenții și semnificații. Reprezentările reduc necunoscutul la cunoscut, nefamiliarul la familiar, încadrează ceea ce este nou în șabloane, în modele familiare;
- b- **sunt prescriptive**, impunându-se cu o forță irezistibilă care provine din structura și tradiția care decretează ceea ce trebuie să gândim. Reprezentările sunt produsul unei serii de elaborări, prelucrări și schimbări la care au participat mai multe generații, ele se înscriu în cadrul unei gândiri preexistente, sunt tributare sistemelor de credințe, valori, tradiții. Ele constituie obiectul unei acțiuni permanente a socialului, încorporând toate fenomenele noi într-un model explicativ familiar. Reprezentările răspund unei duble exigențe: pe de o parte, construiesc sisteme de gândire și de cunoaștere, iar pe de altă parte, adoptă viziuni consensuale de acțiune ce le permit să mențină liantul social, continuitatea discursului.

Moscovici distinge două procese care caracterizează reprezentările sociale: obiectivarea și ancorarea. Acestea constituie mecanismele prin care sunt generate reprezentările sociale.

Obiectivarea

Este un proces prin care elementele informației despre un obiect sunt simplificate și concretizate făcând să corespundă lucrurile cuvintelor, și rezumând multe trăsături conform unei logici care rămâne internă grupului. Scopul ei este *“să le obiectivizeze, adică să transforme ceva abstract în ceva aproape concret, să transfere ceva ce este în minte în ceva ce există în lumea fizică.”* (Moscovici) [39, p.39]. Informația este selecționată și schematizată pentru a forma ceea ce Moscovici numește “nucleul figurativ”. Acesta este constituit dintr-o serie de elemente care formează un ansamblu coerent și bogat în imagini, care face concret ceea ce este abstract. Din acel moment el primește un statut de evidență care îl face nondiscutabil, fiind astfel integrat într-o realitate de sens comun. Obiectivarea asigură potențialul inițial al declanșării actului de reprezentare socială. Acest mecanism poate fi redus la patru subfaze consecutive: asocierea, decontextualizarea, figurativizarea și naturalizarea.

Asocierea – vine să exprime un proces de racordare a obiectului reprezentării la dimensiuni concrete, proces al cărui rezultat este că obiectul vizat apare ca o realitate percepută, o stare ce poate fi ușor asemănată/comparată cu ceva ce este bine știut. Ea redă tendința noului de a se asocia cu ceea ce este deja existent în conștiința noastră.

Decontextualizarea – înseamnă supunerea proceselor asocierii unei evaluări bazate pe criteriile normative acceptate de grup. Astfel, din structura produselor asocierii încep să se “rupă” o serie de elemente constituante, care se infiltrează în conștiința individului sau a colectivității sub forma unei norme de percepere a vieții cotidiene. Mai multe astfel de norme contribuie la constituirea unor imagini mentale schematice simple apte să reflecte laturile distinctive ale unui anumit obiect social.

Figurativizarea (schema figurativă) – asigură instituirea unor condensări psihomentale – vizualizări schematice – cu atribute concrete, clare și reale, fapt prin care ea devine un patrimoniu comun ce se supune legilor și legităților vulgarizării științifice. Această schemă figurativă are un înalt grad de manevrabilitate, atât în contextul percepției de noi informații, cât și în cadrul orientării sociale a individului și a grupului.

Naturalizarea (ontizarea) – reprezintă “scoaterea” schemei figurative din turnura unei construcții mentale abstracte și prefacerea ei într-un fenomen cu trăsături naturale. Datorită naturalizării, schema figurativă se realizează unui regim de existență autonomă ajungând un factor de constituire a realității sociale, devenind «nucleul central» al reprezentării sociale.

Procesul de constituire al reprezentărilor sociale nu se poate declanșa dacă asimilării informațiilor primite nu-i corespund anumite predispoziții umane, anumite structuri cognitive preexistente. După cum spunea S. Moscovici : *“Se poate spune că «schema figurativă» este pregnantă, cu alte cuvinte, ea corespunde în mare măsură stilului de comportament cotidian al personalității.”* [59, p.52].

În concluzie putem spune că obiectivarea *“saturează ideea de nefamiliaritate cu realitatea , o transformă în chiar esența realității. Percepută, la început, într-un univers pur intelectual și îndepărtat, ne apare apoi în fața ochilor, fizică și accesibilă.”* (Moscovici) [39, p.47].

Ancorarea

Construcția reprezentării unui obiect nou operează în strânsă raportare cu credințele, valorile și cunoștințele care preexistă și care sunt dominante în grup. În felul acesta ceea ce este straniu devine familiar. Ancorarea permite “acroșarea” a ceva nou la ceea ce este vechi și împărtășit deja de grup. După cum spune Moscovici, acest mecanism *”încearcă să **ancoreze** ideile ciudate, să le reducă la categorii și imagini obișnuite, să le plaseze într-un context familiar”* [39, p.39]. Rolul ei este de a plasa obiectele reprezentate într-un context bine stăpânit, pentru a le găsi o semnificație și o utilitate , și a le asigura o integrare cognitivă eficientă într-un sistem de gândire preexistent, bine construit. Datorită acestei faze subiectul are posibilitatea de a reține diverse elemente din mediul social pe care le transformă cu timpul în proprietatea sa.

Pentru desemnarea conformației structurale a ancorării S. Moscovici a propus conceptul de **“matrice identificțională”** care desemnează un *“agent psihologic menit să atribuie obiectului reprezentării sensuri și importanțe adecvate prin intermediul racordării operative a proaspetelor informații, parvenite din ambianță, la lumea preconstruită.”* [59, p.58].

Matricea identificțională se prezintă ca o procedură psihomentală prin care se realizează familiarizarea cu necunoscutul recurgându-se la cadrele de gândire știute, prin încadrarea noutății, clasificarea și explicarea ei cu ajutorul categoriilor familiare, cunoștințelor anterioare și a cuvintelor

din limbajul comun. *“Aderând la contextul reprezentării sociale, matricea identificățională îl fortifică în mod substanțial, implicându-i un caracter relațional ce determină regândirea regulilor și valorilor unei culturi date, inventarea unor norme noi, reconstruirea realității.”* (M. Șlehtițchi) [59, p.59].

Ancorarea înrădăcinează reprezentarea și obiectul ei într-o rețea de semnificații care permite situarea în raport cu valorile sociale și o anumită coerență. Ea apare ca o legătură între individ sau grup social și lumea în care ei trăiesc, între doi indivizi, între două grupuri sociale.

Procesele de obiectivare și ancorare se încheie cu faza **iterației**, care asigură accentuările momentelor ce afectează în mod deosebit conștiința individului sau grupului, întărind și mobilizând rezultatele ancorării, transformându-le inițial în convingeri, iar mai apoi în orientări comportamentale.

Procesele de ancorare și obiectivare vor fi actualizate mai ales în situațiile de confruntare cu neașteptatul, necunoscutul sau inexplicabilul, Moscovici considerând că una din funcțiile importante ale reprezentărilor este aceea de face familiar ceea ce este necunoscut.

Văzând în reprezentările sociale un ansamblu de propoziții, reacții și evaluări care sunt organizate în mod foarte diferit, în funcție de clase, culturi și grupuri, Moscovici a redus dimensiunile de bază ale acestora la trei poziții esențiale: nivelul de informare, spațiul reprezentării și atitudinea.

Nivelul de informare

Datorită complexității fenomenului social, dar și datorită barierelor sociale și culturale, indivizii nu pot accede la informațiile cu adevărat utile pentru cunoașterea ambianței. Această dificultate favorizează transmiterea indirectă a cunoștințelor, ceea ce conduce la apariția unor distorsiuni. De asemenea volumul de informație preliminară deține rolul unei poziții de start în formarea reprezentării.

Spațiul reprezentării

Evidențiază aspectele de ordin calitativ ale organizării imaginilor intelectuale colective, deosebirile și asemănările care există între ele. Acest spațiu apare atunci când se reprezintă un obiect având o configurație complexă, care poate conduce pe parcurs la apariția unor imagini cu multiple valențe semantice. Este o mărime ce favorizează conferirea gradelor de comparație reprezentărilor provenite din medii sociale și profesionale diferite.

Atitudinea

Este destinată estimării produselor conștientizării ambiantei și anume a atitudinilor pe care le manifestă subiectul vis-à-vis de obiectele și evenimentele ce-l influențează. Atitudinea *“finalizează degajarea orientării globale față de obiectul reprezentării sociale.”* (Moscovici) [59, p.44].

Din succinta prezentare a contribuției lui Serge Moscovici la dezvoltarea teoriei științifice privind reprezentările sociale putem aprecia rolul său de promotor în delimitarea conceptului și domeniului acestora, în orientarea și intensificarea cercetărilor acestui domeniu al psihologiei sociale și în apariția unor școli care se ocupă de investigarea reprezentărilor sociale.

3.2 JEAN – CLAUDE ABRIC

O altă contribuție de valoare la domeniul reprezentărilor sociale aparține lui J.C. Abric, care definește reprezentarea socială ca fiind : *“o viziune funcționalistă a lumii ce permite individului sau grupului să dea un sens conduitelor, să înțeleagă realitatea prin propriul sistem de referințe, deci să se adapteze , să-și definească locul.”* [40, p.36]. El consideră că reprezentările sociale îndeplinesc 4 funcții:

Funcția de cunoaștere – prin care permit înțelegerea și interpretarea realității. Prin intermediul reprezentărilor se dobândesc și sunt asimilate noi cunoștințe, acestea având rol și în facilitarea comunicării sociale.

Funcția identitară – reprezentările definesc identitatea și permit salvagardarea specificității grupurilor, situând indivizii și grupurile în câmpul social;

Funcția de orientare – prin care sunt ghidate comportamentele și practicile, producând un sistem de anticipări și așteptări;

Funcția justificativă – prin care se permite justificarea aposteriori a luărilor de poziție și a comportamentelor. Reprezentările permit justificarea acțiunilor, conduitelor, într-o situație anume sau față de partenerii sociali. Reprezintă un element esențial în înțelegerea determinărilor comportamentelor și practicilor sociale.

J.C. Abric este creatorul **teoriei nodului central** în domeniul reprezentărilor sociale. În 1976 el a avansat ipoteza privind nodul central : *”organizarea unei reprezentări manifestă o modalitate particulară, specifică: nu numai că elementele reprezentării sunt ierarhizate, ci întreaga reprezentare este organizată în jurul unui nod central, constituit din unul sau mai multe elemente care îi conferă o semnificație proprie.”* [39, p.113]. Această ipoteză a fost dezvoltată mai târziu într-o teorie. În concepția sa reprezentările sunt alcătuite dintr-un ansamblu de informații, opinii, credințe și atitudini în legătură cu un obiect dat. Aceste elemente au o structură ierarhică, cele mai importante fiind grupate în **nodul central**, iar celelalte în **sistemul periferic**. Cele două componente funcționează ca o entitate în care fiecare are un rol specific, complementar celeilalte. Analiza unei reprezentări presupune reperarea conținutului ei și a structurii acesteia.

Sistemul central

Ideea de nod central (sistem central) nu este nouă. Conform lui Moscovici nodul central reprezintă fundamentul în jurul căruia se construiește ansamblul reprezentării, furnizând cadrul categorizării și al interpretării noilor informații care parvin subiectului, celelalte elemente ale reprezentării fiind reținute, categorizate și interpretate în funcție de natura nodului.

Pentru Abric nodul central reprezintă elementul cel mai stabil al unei reprezentări sociale, asigurând perenitatea acesteia în contexte evolutive, fiind cel mai rezistent la schimbare, definind principiile fundamentale în jurul cărora se constituie reprezentarea, determinând semnificația și ordinea internă a reprezentării. Elementele care îl alcătuiesc sunt rigide și au funcția de a păstra coerența în adaptarea grupului la realitatea socială. Orice modificare a nodului central determină transformarea completă a reprezentării. Stabilitatea acestor elemente asigură durabilitatea reprezentării într-un mediu în continuă schimbare și evoluție. Reprezentările se pot compara între ele comparându-se nodul lor central. Două reprezentări cu același conținut pot fi diferite în cazul în care elementele centrale sunt diferite. Nodul central este determinat de natura obiectului, de relația subiect – obiect, de sistemul de valori și norme care constituie mediul individului și al grupului. Sistemul central dă sens evenimentelor, dirijează conduita. *“Nodul este deci simplu, concret, sub formă de imagine și coerent, corespunzând sistemului de valori la care se referă individul, purtând pecetea culturii și a normelor sociale ambiante.”* (J.C. Abric) [40, p.39].

J.-C. Abric identifică în nucleul central al unei reprezentări 3 tipuri de elemente:

- **normative** – legate de istoria colectivă, de sistemele de valori și de norme ale grupului social. Aceste elemente determină judecățile și luările de poziție referitoare la obiectul reprezentării. Ele constituie cadrul de referință prin intermediul căruia este evaluat social obiectul reprezentării.
- **funcționale** – legate de înscrierea obiectului în practicile sociale și/sau operatorii. Aceste elemente determină și organizează conduitele față de obiect. Ele definesc în special practicile a căror activare este legitima atunci când individul sau grupul se confruntă cu obiectul reprezentării.
- **mixte** – care au o dublă dimensiune normativ-funcțională și care vor interveni atât în orientarea practicilor cât și în producerea judecăților.

Nodul central apare astfel ca un ansamblu constituit din elemente diferite ca natură și funcție, articulate în jurul dimensiunilor normativă și funcțională. Chiar dacă sistemul central al unei reprezentări este același, elementele care îl compun pot varia, de la un grup social la altul, în funcție de rolul și ponderea lor, importanța lor relativă, sau în cadrul acelui grup de situație. Elementele sunt activate în mod diferit depinzând de relația grupului cu obiectul reprezentării. Reprezentarea nu se modifică de la o situație la alta, nucleul central fiind stabil în structura sa, ceea ce variază este doar importanța elementelor care îl constituie, care depinde de finalitatea situației și de relația întreținută de grup în momentul respectiv cu obiectul reprezentat.

Sistemul central asigură două funcții esențiale :

- **funcția generativă** – nodul este elementul prin care se creează sau se transformă semnificația celorlalte elemente ale reprezentării. Prin intermediul său celelalte elemente capătă sens și valoare.
- **funcția organizatorică** – nodul determină natura legăturilor care unesc între ele elementele reprezentării, fiind elementul unificator și stabilizator al reprezentării.

Caracteristicile nodului central, conform lui Abric [40; p.39], sunt următoarele:

- 1- este legat și determinat de condițiile istorice, sociologice și ideologice, fiind marcat de memoria colectivă și de sistemul de norme al grupului;
- 2- constituie baza comună prin care se realizează omogenitatea grupului, având o funcție consensuală;
- 3- este stabil, coerent, rezistent la schimbare, asigurând continuitatea și permanența reprezentării;
- 4- este relativ independent de contextul social și material imediat.

Sistemul periferic

A doua componentă a reprezentării este constituită de elementele periferice (sistemul periferic), care sunt organizate în jurul nodului central fiind în relație directă cu el, funcțiile, ponderea și valoarea lor fiind determinate de acesta. Conținutul acestora este mult mai asociat caracteristicilor individuale și contextului imediat, permițând adaptarea, diferențierea și integrarea experiențelor cotidiene. Sistemul periferic permite modulări personale față de nodul central comun, generând reprezentări sociale individualizate. Elementele periferice sunt mai suple, flexibile, reprezintă partea vie, mobilă a reprezentărilor, constituind interfața între nodul central și situația concretă în care se elaborează reprezentarea.

Sistemul periferic reține și selecționează informațiile, furnizează evaluări, elaborează credințe, îndeplinind o funcție de concretizare, exprimând experiența subiecților și caracteristicile situației. Analiza acestei componente relevă transformările în curs. Reprezintă elementul esențial al conținutului reprezentării, partea sa cea mai accesibilă și mai concretă. Aceste elemente sunt ierarhizate, în funcție de apropierea de nodul central (cele situate mai aproape de acesta fiind mai importante pentru grup), constituind o interfață între acesta și situația concretă în care se elaborează reprezentarea. Ele sunt întru totul dependente de elementele centrale și au o funcție operatorie. Prin intermediul lor se realizează adaptarea reprezentării la schimbările situaționale, ele având rolul de a proteja nodul central de impactul cu mediul social.

Elementele sistemul periferic îndeplinesc 3 funcții esențiale:

- **funcția de concretizare** - fiind dependente de context ele rezultă din ancorarea reprezentării în realitate, permițând îmbrăcarea ei în termeni concreți, inteligibili și transmisibili. Integrează elementele situației în care se produce reprezentarea, exprimând prezentul și experiența subiecților.
- **funcția de reglare** – elementele periferice au un rol esențial în adaptarea reprezentării la evoluția contextului, permițând integrarea noilor informații. Prin aceasta se asigură aspectul dinamic și evolutiv al reprezentării.
- **funcția de apărare** – sistemul periferic protejează nodul central de diversele schimbări care au loc, transformarea reprezentării realizându-se prin transformarea elementelor periferice.

Tabelul 1: Caracteristicile sistemului central și sistemului periferic ale reprezentărilor sociale (după J.C. Abric) [24; p. 80]

Sistemul central	Sistemul periferic
<ul style="list-style-type: none"> • Legătura cu memoria colectivă și istoria grupului 	<ul style="list-style-type: none"> • Permite integrarea experiențelor și istoriilor individuale
<ul style="list-style-type: none"> • Consensual : definește omogenitatea grupului 	<ul style="list-style-type: none"> • Suportă eterogenitatea grupului
<ul style="list-style-type: none"> • Stabil • Coerent • Rigid 	<ul style="list-style-type: none"> • Suplu • Suportă contradicțiile
<ul style="list-style-type: none"> • Rezistent la schimbare 	<ul style="list-style-type: none"> • Evolutiv
<ul style="list-style-type: none"> • Puțin sensibil la contextul imediat 	<ul style="list-style-type: none"> • Sensibil la contextul imediat
<ul style="list-style-type: none"> • Funcții: <ul style="list-style-type: none"> - generează semnificații ale reprezentării - determină organizarea sa 	<ul style="list-style-type: none"> • Funcții: <ul style="list-style-type: none"> - permite adaptarea la realitatea concretă - permite diferențierea conținuturilor - protejează sistemul central

Prin cercetările sale J. C. Abric a continuat și aprofundat teme identificate și de Moscovici, dezvoltând în același timp teoria cu privire la nodul central, realizând o sinteză creativă asupra datelor teoretice și experimentale acumulate în domeniu.

3.3 WILLEM DOISE

Doise definește reprezentările sociale ca *“principii generatoare de luări de poziție legate de inserții specifice într-un ansamblu de raporturi sociale și organizând procesele simbolice ce intervin în aceste raporturi.”* [39, p.79] și *“prezentele luări de poziție se efectuează în raporturi de comunicare și privesc orice obiect de cunoaștere ce îmbracă o importanță în raporturile ce îi leagă pe agenții sociali.”* [39, p.82]. El consideră că reprezentările au o dublă funcție:

- **sunt principii generatoare de luări de poziție;**
- **sunt principii organizatoare de diferențe individuale.**

Funcția esențială a acestor principii constă în organizarea proceselor simbolice care intervin în mod regulat în raporturile sociale. Ele constituie metasisteme susceptibile de a regla sistemele cognitive individuale, putând fi situate la articularea între dinamicile sociale și cele individuale. Aceste principii organizează procesele simbolice, intervenind în raporturile sociale, reglează relațiile de comunicare, dau seama despre *“cunoștințele”* actorului social. Când realizează o *“luare de poziție”*, individul stabilește o relație între organizarea cognitivă și raporturile sociale simbolice.

Doise insistă asupra pluralității proceselor care intervin în momentul luării de poziție a individului: *“Ele constau deseori în principii de opoziție și de ierarhizare astfel încât Bourdieu le face să intervină în teoria sa despre câmp, acestea sunt de asemenea principiile de dihotomie, adaptare și asimilare, de sincretism care, potrivit lui Moscovici, intervin respectiv în dinamicile propagandei, de propagare și de difuzare, tot atât ca în modalitățile de comunicare care se actualizează în contextele diferitelor relații.”* [24, p.18].

Această pluralitate a pozițiilor explică varietatea expresiilor individuale ale reprezentărilor sociale. Identitatea principiilor de reglare nu împiedică deloc diversitatea de luări de poziție care se manifestă în atitudini și opinii. Luările de poziții multiple ale indivizilor sunt determinate de principii organizatorice comune, divergențele provenind din faptul că metasistemele comune sunt activate în mod specific în contexte sociale sau relaționale particulare. În funcție de contextul social principiile organizatoare vor fi diferite și se vor observa variații în luările de poziții. Acest lucru îl observa și Bourdieu : *“Discursul dominant își datorează eficacitatea simbolică (de recunoaștere) faptului că nu exclude nici divergențele, nici discordanțele. Efectele conjugate ale orchestrării spontane și ale concertării metodice determină ca opiniile politice să poată*

varia la infinit de la o fracțiune la alta și chiar de la individ la individ, după privilegiile particulare pe care trebuie să le justifice și după competențele specifice pe care le angajează, dar care, fiind produsul schemelor generatoare omoloage și subordonate unor funcții identice în privința esențialului, trimit în mod nedefinit unele la celelalte, după legile simple ale transformării.” [39, p.82].

Reprezentările sociale pot fi luate în considerare doar în dinamica socială care îi plasează pe indivizi în interacțiune. Dacă această dinamică se organizează în jurul unor chestiuni importante ea determină luări de poziție specifice, legate de inserțiile sociale ale indivizilor. Pozițiile pe care le adoptă în legătură cu o problemă oarecare un anumit individ depind de apartenența socială a fiecăruia, dar și de situațiile în care sunt produse : *“Această dublă sursă de variație poate genera o multiplicare aparentă de luări de poziții care sunt totuși produse plecând de la principii organizatorice comune.”* (Doise) [4, p.60].

Interacțiunile sociale au un caracter simbolic conducând indivizii și grupurile la a se defini unii în raport cu ceilalți și participând la definirea identității fiecăruia, din această cauză trebuind să se organizeze după regulile comune membrilor grupurilor. Constituind puncte de referință față de care indivizii și grupurile pot lua poziții, reprezentările sociale constituie aceste reguli și organizează procesele simbolice care susțin interacțiunea socială.

Reprezentările dau acele puncte de referință comune de care sunt legate diferențele individuale. Ele definesc obiectul dezbaterii și în același timp organizează dezbaterea, determinând întrebările care trebuie puse. Astfel luările de poziții pot fi divergente cu toate că se referă la un principiu comun. Ancorarea socială a principiilor organizatorice a diferențelor individuale i-a condus pe cei ce au cercetat fenomenul la constatarea faptului că adeziunea la structura comună suportă adesea modulații considerabile.

În opinia lui Doise studiile asupra reprezentărilor au ca scop să pună în evidență organizarea relațiilor care intervin între metasisteme, sisteme cognitive și contextele sociale. Teoria sa acordă un loc important relațiilor dintre grupuri, apartenențelor sociale și ancorării reprezentărilor în realitățile colective.

Atât J. C. Abric cât și W. Doise au colaborat cu Serge Moscovici în studierea anumitor aspecte legate de reprezentarea socială. Trebuie să amintim în acest sens puternica influență pe care autori citați mai sus au avut-o și o au asupra reprezentanților psihologiei sociale de la noi, în special asupra celor din școala ieșeană al căror promotor este Adrian Neculau.

II. PARLAMENTUL ȘI PARLAMENTARIILE ÎN ROMÂNIA

Scurtă schiță istorică.

1. Introducere

2. Perioada de început

2.1 Până la Unirea din 1859

2.2 După Unire (1859 – 1866)

3. Primul parlament (1866 – 1918)

3.1 Sistemul parlamentar al Constituției din 1866

3.2 Perioada până la câștigarea independenței (1866 – 1877)

3.3 Activitatea parlamentară după dobândirea independenței

3.4 Perioada Primului Război Mondial (1914 – 1918)

4. Perioada interbelică (1919 – 1940)

4.1 Anii regimului democratic (1919 – 1937)

4.2 Dictatura regală (1938 – 1940)

5. Perioada comunistă (1946 – 1989)

6. După 1990

1. INTRODUCERE

În Dicționarul explicativ al limbii române Parlamentul este definit ca: *“Organ legislativ din unele țări, compus din una sau două camere și constituit din reprezentanți ai diferitelor partide politice aleși, total sau parțial, prin votul cetățenilor; “ [66, p.753].* Parlamentarul este membrul unui Parlament. În România datorită sistemului bicameral al Parlamentului, alcătuit din Senat și Camera Deputaților, parlamentarii pot fi senatori sau deputați.

Originea istorică a parlamentului este veche, provenind din obiceiul de a aduna membrii unei comunități pentru a se lua o decizie. În timp, datorită rațiunilor de ordin practic, a devenit imposibil să se mai procedeze astfel, recurgându-se la o adunare constituită dintr-un număr limitat de membrii aleși de comunitate. Cel mai vechi parlament este considerat Althing-ul din Islanda, care datează din 930.

Parlamentul, așa cum este el astăzi, este rezultatul efortului făcut de societatea modernă de a limita puterile regale și a le supune controlului. Derivat din adunarea de stări, instituție specifică feudalismului, parlamentul a devenit o instituție indispensabilă în guvernarea statului. În lupta contra monarhiilor absolute, parlamentul a devenit reprezentantul poporului, reprezentând manifestarea preocupării de a asigura un mecanism politic prin care în guvernarea țării să se reflecte interesele tuturor categoriilor sociale. *“Prin intermediul acestei instituții, gânditorii și oamenii politici adversari ai guvernării absolutiste tind să înfăptuiască principiul suveranității poporului, ideea că nici o dispoziție nu poate fi adoptată de puterea centrală dacă nu poartă sancțiunea prealabilă a reprezentanților acestuia, reuniți într-un for central și chemați să adopte întreaga legislație.” [8, p.9].* Împlinirea acestui deziderat a necesitat o lungă perioadă de frământări și acțiuni politice pentru transpunerea sa în practică.

Rațiunea existenței parlamentului stă în ideea alegerii unor persoane demne de încredere și competente care să ia decizii în numele poporului. El este menit să exprime voința poporului în ceea ce privește conducerea și organizarea societății, voință exprimată prin legislația care trebuie să dirijeze activitatea executivului. La baza funcționării sale ca instituție stă principiul separării puterilor în stat, al echilibrului și al controlului reciproc al acestora.

Datorită disfuncționalităților apărute în funcționarea sa, parlamentul, ca instituție, a făcut obiectul diverselor critici, încă din perioada sa de început. Astfel Auguste Comte afirma, în “Systeme de politique positive”, că: “ *Parlamentul este un regim de intrigă și corupție unde tirania este peste tot și responsabilitatea nicăieri...* ” [61, p.182].

De-a lungul timpului s-a căutat să se corecteze o parte din deficiențele care îngreuiază activitatea parlamentară, dar, cu toate acestea, au rămas încă destule aspecte “negative” cum ar fi: metodele de obstrucție a activității legislative, folosirea abuzivă a imunității și privilegiilor, slaba pregătire a parlamentarilor, faptul că dezbaterile se fac mai ales în comisiile de lucru și mai puțin în ședințe plenare, etc. În ciuda deficiențelor sale parlamentul rămâne totuși principalul garant al democrației, prin pluralismul politic asigurat, prin controlul asupra executivului, prin asigurarea caracterului public al vieții de stat și încurajarea cetățenilor de a participa la viața politică.

Tradiția parlamentară diferă de la țară la țară, instituția evoluând în decursul timpului, prezentându-se astăzi în diverse modele și sisteme. În țările din Europa Centrală și de Est parlamentul, ca instituție, a apărut mai târziu, iar forma sa era oarecum diferită de cea din Europa Occidentală.

În țările române, primele Adunări Obștești apar la 1831, constituind o formă embrionară de parlament. În decursul celor aproape 170 de ani de istorie, instituția parlamentului din România a avut o istorie destul de zbuciumată, constituind însă un factor extrem de important în modernizarea și democratizarea țării : “ *Parlamentul rămîne incontestabil o instituție politică prin care românii și-au exprimat vocația liberală și democratică, aspirația spre un regim social – politic pluralist, în care coexistența ideilor și concepțiilor deosebite constituia o condiție indispensabilă a progresului și afirmării României în concertul de națiuni libere ale lumii. Întreaga viață parlamentară desfășurată în România în răstimpul sus-amintit (1831 – 1918 n.n.) se constituie, printre altele, într-o mărturie elocventă a rolului puterii legislative în afirmarea unui regim politic modern, în care reprezentanții națiunii tind să-și spună tot mai apăsător cuvântul în practica politică, să-și vadă cât mai fidel împlinite ideile prin activitatea puterii executive.* ” [8, p. 479].

2. PERIOADA DE ÎNCEPUT

2.1 Până la Unirea din 1859

La începutul secolului XIX în Țările Române începe să se facă simțită nevoia unor reforme în cadrul societății, tendință care se va accentua mai ales după Revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821. Astfel în 1822 la Iași este s-a elaborat un proiect de constituție care prevedea alcătuirea unui Sfat Obștesc.

Începând din 1831, în Țările Române, boierimea liberală reușea, prin constituirea Adunărilor Obștești, să realizeze introducerea unei instituții moderne de guvernare. Aceste adunări pot fi considerate drept instituții parlamentare embrionare, având un rol important în activitatea de conducere a societății românești.

După definitivarea Regulamentului Organic în martie 1830 de către comisiile celor două divanuri în martie 1830 acesta va fi adoptat de Obșteștile Adunări Extraordinare ale Țării Românești și Moldovei în mai respectiv octombrie 1831.

Regulamentul Organic prevedea formarea de Adunări Obștești, ca foruri legislative, în cele două țări. Boierii care făceau parte din aceste adunări trebuiau să aibă o anumită stare materială și vârsta de cel puțin 30 de ani. Cel ales deputat nu putea fi în același timp și ministru. Adunările erau organizate pe o perioadă de cinci ani. Baza alegerii reprezentanților era foarte restrânsă, fiind constituită din câteva sute de boieri, dar, cu toate acestea, lupta electorală era acerbă. Datorită bazei electorale restrânse nu a fost posibilă dezvoltarea unor formațiuni politice autentice. Cu toate acestea, la vremea respectivă, Mihail Sturdza considera că o adunare alcătuită din reprezentanți ai marii boierimi constituia o garanție pentru dezvoltarea celor două principate în ordine și stabilitate.

Prima ședință a Adunării Obștești a Munteniei era inaugurată la 29 noiembrie 1831, iar în Moldova la 27 noiembrie 1832.

Sesiunea parlamentară a Adunărilor Obștești dura circa trei luni, cu 3 – 4 ședințe săptămânale. Deoarece, la început, mulți deputați absentau, la 29 martie 1834 se prezenta un proiect de măsuri care stipula că erau admise absențele doar în cazuri excepționale, și oricine absentă nemotivat mai mult de trei ședințe consecutive era considerat eliminat din adunare. Măsurile luate de puterea executivă au reușit în general să asigure prezența deputaților pentru ca ședințele adunărilor să se poată desfășura normal.

La ședințe deputații erau așezați unii în fața celorlalți, tonul discuției fiind cel al unei conversații de salon. Fiecare vorbea de la locul său, rămânând așezat, iar observațiile se făceau fără timiditate, emfază sau spirit declamativ.

Adunările Obștești sunt primele instituții parlamentare de tip modern care au funcționat la noi. Prin atribuțiile lor ele au făcut să înceteze guvernarea atotputernică a domniei și au inaugurat un sistem politic modern de conducere a statului. Prin activitatea lor parlamentară, prin alegerile pentru corpul legislativ, ele au contribuit la dezvoltarea unei conștiințe politice și naționale, a spiritului de independență și unitate, permițând afirmarea unor personalități politice care vor juca un rol important mai târziu: Ioan și Grigorie Cuza, Vasile Alecsandri, Barbu Catargiu, C. A. Rosetti, etc.

Revoluția română de la 1848 a încercat să reformeze instituțiile politice. Astfel, în Moldova, Kogălniceanu a elaborat un proiect de Constituție care prevedea o riguroasă separare a puterilor în stat, lărga numărul alegătorilor și al celor ce puteau fi aleși. În același timp acorda deputaților statutul de persoană inviolabilă, care nu putea fi reclamați, reținuți sau judecați pentru opiniile exprimate în adunare. De asemenea deputații nu puteau îndeplini nici o altă funcție publică. Ședințele erau publice. Adunarea alegea șeful statului, mitropolitul și episcopii. Periodic, la 15 ani, Adunarea Obștească se transforma în Constituantă, modificând constituția adaptând-o la spiritul epocii. Adunarea avea dreptul de a se pronunța și decide asupra tuturor sectoarelor vieții social-economice.

În Muntenia se prevedea constituirea unui corp legislativ care să reprezinte toate stările sociale, și care trebuia să exercite un control permanent asupra activității guvernamentale. Guvernul provizoriu din Muntenia a târăganat constituirea Adunării Naționale. Totuși, la 14 iulie 1848, prin decretul nr. 258 se decidea modalitatea de desfășurare a alegerilor. Astfel, Constituanta urma să fie compusă din 250 deputați. Alegător putea fi orice român în vârstă de cel puțin 21 de ani, de orice religie, de stare liberă, independentă. Pentru a fi ales candidatul trebuia să aibă cel puțin 25 de ani. La sate, pentru a se evita adunările prea numeroase s-a instituit votul îndoit: țărani își alegeau niște reprezentanți care, la rândul lor, alegeau deputații.

Lichidarea revoluției de către trupele ruse și otomane a împiedicat transpunerea în practică a acestor proiecte. Prin Convenția de la Balta Liman, dintre Rusia și Imperiul Otoman, din 19 aprilie 1849, se abolea sistemul adunărilor obștești ordinare și extraordinare. Locul acestora era luat

de Divanurile ad-hoc, formate din boierii cei mai notabili și demni de încredere, și din membrii înaltului cler.

Divanul obștesc al Moldovei își inaugura lucrările la 22 februarie 1850 sub președenția logofătului Costache Sturdza, în timp ce divanul Munteniei își începea activitatea la 26 martie 1850, având în frunte pe marele ban și întâiul boier al țării Gheorghe Filipescu. Adunările și-au desfășurat activitatea până în 1853 când a izbucnit un nou război ruso-turc (Războiul Crimeii).

Prin Tratatul de pace de la Paris din 18 martie 1856, care punea capăt Războiului Crimeii, se prevedea, la articolul 24, convocarea în Moldova și Muntenia a unor Adunări ad-hoc alcătuite din reprezentanți ai tuturor categoriilor sociale. Scopul acestora era de a sonda voința populației privind organizarea definitivă a celor două principate.

Viața parlamentară din principate va cunoaște astfel o nouă fază de dezvoltare odată cu începerea luptei electorale pentru noile Adunări ad-hoc. Acestea erau compuse din cinci colegii: cler, boierime, micii proprietari, țărănimea clăcașă și burghezia. Reprezentanții diferitelor categorii sociale erau obligați să-și desfășoare activitatea pe stări, urmând ca în final să se reunească în plen și să exprime doleanțele generale ale țării.

Alegerile pentru cele două adunări s-au desfășurat în perioada iulie – septembrie 1857. Activitatea Adunării Moldovei era inaugurată la 22 septembrie 1857, iar cea din Muntenia la 30 septembrie. Deputații celor două adunări au desfășurat o intensă activitate politică având drept scop unirea principatelor. La 7 octombrie și 6 noiembrie, Adunarea din Moldova respectiv Muntenia s-au pronunțat pentru unirea principatelor. Cele două adunări au avut drept scop principal crearea unor legi și instituții care să pună bazele unor state moderne. După ce și-au îndeplinit misiunea ele au fost desființate prin firman otoman la sfârșitul lui decembrie 1857.

Convenția de la Paris din 7 august 1858, neadmițând unirea, a creat un sistem în care puterea era încredințată unui domnitor, unei Adunări Elective și unei comisii centrale comune ambelor țări. O atribuție specială a adunărilor o constituia desemnarea domnitorului. Fiecare legislatură urma să dureze 7 ani. Pentru a fi ales un deputat trebuia să aibă cel puțin 30 de ani și un venit anual de 400 de ducați. Alegător putea fi oricine împlinise 25 de ani. Alegătorii erau împărțiți în alegători primari și direcți, iar scrutinul era secret. Pe timpul sesiunii nici un membru al Adunării Elective nu putea fi arestat sau urmărit penal, în afara unui flagrant delict, dar numai după ce corpul legislativ autoriza urmărirea. Ca pedeapsă pentru cei care încercau să fie trecuți pe listele electorale în mod fraudulos erau prevăzute amenzi substanțiale.

Alegerile s-au desfășurat în perioada noiembrie – decembrie 1858. Una din caracteristicile campaniei electorale a fost utilizarea pe scară largă a presei, iar în Muntenia tendința de a se falsifica votul alegătorilor.

La 28 decembrie 1858 se deschideau lucrările Adunării Elective a Moldovei, iar la 5 ianuarie 1859 deputații îl votau pe Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al Moldovei.

Adunarea Electivă a Țării Românești și-a început lucrările la 22 ianuarie 1859, prima problemă discutată fiind invalidarea unor deputați aleși prin fraudă electorală. La 24 ianuarie Alexandru Ioan Cuza este ales ca domnitor al Munteniei, această dublă alegere realizând de facto unirea celor două principate.

2.2 După Unire (1859 – 1866)

După alegerea lui Cuza ca domnitor în cele două principate, viața politică și parlamentară s-a caracterizat prin numeroase și puternice frământări. Situația era caracterizată de existența a două Adunări Legislative, la București și la Iași, precum și a unei Comisii centrale cu sediul la Focșani. Aceasta din urmă avea un rol important, îndeplinind atât rolul unui Consiliu de Stat (întocmirea proiectelor de legi) cât și al unui Senat (controlul constituționalității legilor). Înfăptuirea unirii politico-administrative la sfârșitul anului 1861 a adus importante modificări în sistemul instituțional stabilit prin Convenția de la Paris, cu profunde repercursiuni asupra vieții politice și parlamentare din următorii ani. La 24 ianuarie 1862 se constituia o singură adunare legislativă și se suprima Comisia centrală, simplificându-se astfel procesul legislativ, Cuza proclamând în fața celor două adunări reunite la București “Unirea definitivă a Principatelor”.

Cu excepția dreptului de inițiativă legislativă această adunare se bucura de toate prerogativele unei adunări parlamentare. Președinția era asigurată de mitropolitul țării. Adunarea ținea ședințe publice în zilele fixate de ea însăși. Acestea nu puteau fi ținute dacă nu era întrunită majoritatea deputaților. Disciplina de partid nefiind o regulă, absenteismul parlamentar era destul de frecvent. Dezbaterile se desfășurau în deplină libertate, fiind prevăzută imunitatea și iresponsabilitatea juridică a deputaților pentru opiniile sau voturile emise în timpul mandatului. Pentru a asigura independența adunării față de puterea executivă, deputații beneficiau, pe durata sesiunii, de inviolabilitate, neputând fi urmăriți sau arestați decât cu învoirea formală a adunării, votată cu majoritate de două treimi din membrii

prezenți. Această unificare legislativă a făcut ca procesul legislativ să fie impulsivat, prin simplificarea procedurilor. Activitatea legislativă a adunării electivă lua sfârșit la 13 aprilie 1864, odată cu intrarea în dezbatere a proiectului de lege rurală prezentat de M. Kogălniceanu. La 2 mai 1864 Cuza dizolvă Camera prin lovitură de stat, pentru a putea impune legea agrară și cea electorală.

Noua lege electorală propusă de Cuza a fost aprobată prin plebiscit de către populație, el obținând și recunoașterea de către puterile europene a acestei noi legi, care modifica prevederile Convenției din 1858. Legea dădea o nouă organizare internă statului român. Puterile Adunării Legislative erau diminuate, crescând în schimb cele ale puterii executive. În plus pentru prima oară apare un sistem bicameral, format din Adunarea Electivă și Senat.

Adunarea Electivă era formată din 160 de deputați aleși conform noii legi electorale. Președintele Adunării era numit de domnitor, iar regulamentul acesteia era alcătuit de guvern. Senatul avea o dublă alcătuire, fiind compus din membrii de drept, în număr de 9, și cei numiți de domnitor – 64. Președintele de drept al Senatului era mitropolitul țării, iar regulamentul era alcătuit tot de guvern.

Noile regulamente ale Camerei și Senatului, inspirate după cele franceze, reduceau însemnătatea și prerogativele corpurilor legiuitoare în raport cu puterea executivă, transformându-le în simple anexe ale puterii executive.

Noua lege electorală lărgea baza alegătorilor, dar păstra împărțirea între alegători primari și direcți. Pentru a putea fi ales deputat era necesară calitatea de cetățean român prin naștere sau naturalizare, vârsta de 30 de ani împliniți și un venit anual de 200 galbeni. Mandatul de deputat era incompatibil cu deținerea unei funcții publice salariate.

Sesiunea noilor corpuri legislative s-a deschis la 6 decembrie 1864. În ianuarie 1865 deputatul C.D. Aricescu va fi exclus din Adunare pentru faptul că, într-un articol publicat în ziarul "Concordia" din Budapesta, lezase demnitatea forului legislativ afirmând că nu erau decât 5-6 deputați în stare de a lua cuvântul, ceilalți fiind incapabili și ușor de influențat.

În decembrie 1865 prin noile regulamente ale corpurilor legislative au fost restituite celor două camere unele atribuții: dreptul de interpelare a miniștrilor, dreptul de a da în judecată miniștrii.

După abdicarea lui Cuza, la 11 februarie 1866, corpurile legislative au fost menținute o perioadă pentru a consacra prin vot schimbarea de regim survenită. La 18 martie 1866 guvernul decretează dizolvarea Adunării Elective și Senatului.

3. PRIMUL PARLAMENT (1866 – 1918)

3.1 Sistemul parlamentar al Constituției din 1866

La 28 aprilie 1866 își începea activitatea noua Adunare Legislativă, devenită Adunare Constituantă. La 1 mai era votată proclamarea ca domnitor al României al lui Carol de Hohenzollern, iar la 10 mai acesta depunea jurământul în fața Adunării Deputaților.

Noua adunare v-a vota Constituția la 29 iunie cu o unanimitate de voturi, aceasta fiind promulgată la 1 iulie 1866. Noua Constituție consacră modelul bicameral al parlamentului, stabilind în același timp o serie de prevederi care acordau largi atribuții puterii legislative, impunând de asemenea denumirea de România în locul celei de Principatele Unite. La 6 iulie 1866, prin decret domnesc, se punea capăt activității constituantei, care, adoptând constituția și legea electorală își încheiase misiunea.

Noile prevederi constituționale stabileau că membrii ambelor camere erau aleși prin vot. Se stabilea de asemenea incompatibilitatea mandatului de deputat sau senator cu primirea unor funcții salariate, cu excepția miniștrilor. Era prevăzută și imunitatea parlamentarilor, ce nu puteau fi urmăriți pentru voturile sau opiniile exprimate în adunare. Eventuala urmărire penală se putea face numai cu autorizația adunării din care făcea parte. Spre deosebire de vechiul sistem președinții celor două adunări erau aleși de acestea.

Modificările aduse prin constituție consacrau în România sistemul de guvernare reprezentativ. Pentru asigurarea separării între executiv și legislativ funcțiile publice au fost declarate incompatibile cu statutul de parlamentar. Cu toate acestea, deseori parlamentul se dovedea a fi o creație a guvernului, în loc să fie invers. Deși formal exista o supremație a puterii legislative, în fapt puterea executivă a fost cea care a deținut rolul cel mai important. Aceasta deoarece parlamentul putea fi dizolvat iar guvernul care organiza alegerile își asigura, prin diverse mijloace, majoritatea în parlament, ceea ce l-a făcut pe P.P. Carp să afirme : *“Dați-mi puterea și vă dau parlamentul”* [8, p.166]. Cu toate acestea legislativul nu se comporta ca un organism subordonat, dispus să aprobe guvernul în orice condiții.

Puteau fi aleși deputați toți cetățenii români având vârsta de 25 de ani împliniți. La Senat se cerea pe lângă vârsta de 40 de ani și un venit de cel puțin 800 de galbeni. Mandatul de deputat era de 4 ani, în timp ce cel de senator de 8 ani. La patru ani, jumătate din senatori se reînnoiau prin tragere la sorți, ei putând fi realeși.

Deși existau încă o serie de disfuncționalități noul regim parlamentar a constituit un progres față de situația anterioară, situând România la nivelul țărilor europene occidentale.

3.2 Perioada până la câștigarea independenței (1866 – 1877)

Perioada de după adoptarea Constituției este caracterizată de o accentuată instabilitate guvernamentală. Astfel în perioada 1866 – 1871 s-au succedat la putere 10 guverne și au fost provocate 6 dizolvări ale corpurilor legiuitoare. Primele alegeri parlamentare efectuate în conformitate cu noua lege electorală au avut loc în toamna lui 1866. Alegerile au avut loc în condițiile unor aprige înfruntări, incidentele petrecute dând naștere la discuții înverșunate în parlament și la încercări de invalidare a unor deputați, considerați a nu fi fost aleși decât prin ilegalități și violențe.

În iunie 1876 au loc alegeri pentru Adunarea Deputaților, lucrările noului parlament deschizându-se la 20 iunie, în condițiile în care la granița României sârbii și muntenegrenii erau în război cu turcii. Unul din primele lucruri de care s-a ocupat noua adunare a fost instituirea unor anchete parlamentare care să cerceteze abuzurile din ministere și județe. Aceasta a avut drept urmare punerea sub acuzare a 11 miniștrii ai guvernului anterior pentru violarea constituției, îngrădirea libertăților, abuz de putere și risipa banilor publici.

Corpurile legiuitoare au dezbătut între 21 și 23 decembrie 1876 încălcarea gravă de către Imperiul Otoman, prin constituția sa, a drepturilor țării, subliniindu-se că principatele n-au făcut niciodată parte din Imperiu, căruia îi recunoșteau doar o suzeranitate limitată. În aprilie 1877 Camerele legislative aprobau convenția dintre România și Rusia care permitea trecerea trupelor ruse pe teritoriul românesc. La 29 aprilie Adunarea Deputaților dezbătea în ședință publică atitudinea pe care ar trebui să o adopte guvernul față de declanșarea de către Poartă a ostilităților armate împotriva României,

iar la 30 aprilie era adoptată, de către Camere, o moțiune prin care se declara ruperea legăturilor cu Imperiul Otoman și trecerea la starea de război.

La 9 mai, răspunzând interpelării Camerei, Mihail Kogălniceanu declara: “ *suntem independenți, suntem națiune de sine stătătoare*” [8, p. 238]. La încheierea lucrărilor Adunarea a votat o moțiune prin care se constata starea de război, ruperea legăturilor cu Poarta și independența României, moțiune adoptată în aceeași zi și de Senat.

În timpul războiului unii parlamentarii au decis să contribuie direct la efortul pe care îl făcea țara în această perioadă. Unul din deputați, Leonida Sterea, a făcut o cerere în mai 1877, care i-a fost aprobată, prin care solicita concediu pe o perioadă nedeterminată pentru a servi în armată cu gradul de ofițer. Alți deputați au renunțat la mandatele lor pentru a servi în armată sau drept comisari ai guvernului pe lângă armata rusă. Alții au oferit bani, cai și diverse produse pentru acoperirea nevoilor armatei. În noiembrie 1877, odată cu reluarea lucrărilor parlamentare, deoarece s-a constatat că se aglomeraseră problemele care trebuiau dezbătute, Adunarea Deputaților a hotărât în unanimitate să se țină ședințe de lucru și duminica, subliniindu-se faptul că nici armata română nu are zile de sărbătoare.

Spre deosebire de Cameră care acorda deputaților aflați pe câmpul de luptă concediu nelimitat, la Senat erau trecuți în procesele verbale de ședință ca absenți nemotivați chiar și generalii Alexandru Cernat și Nicolae Haralambie, amândoi comandanți de mari unități, aflați pe câmpul de luptă.

În perioada Războiului de Independență Parlamentul și-a adus o contribuție importantă la bunul mers al acestuia prin inițiativele și legile adoptate, astfel încât se poate afirma că: “ *Parlamentul a sprijinit deciziv guvernul în toată durata războiului, iar uneori l-a determinat să meargă într-un ritm mai rapid spre proclamarea și recunoașterea independenței naționale.*” [8, p.251].

3.3 Activitatea parlamentară după dobândirea independenței

După câștigarea independenței, în perioada 1878 – 1884, liberalii, aflați atunci la putere, au desfășurat o intensă propagandă pentru modificarea constituției și a legii electorale. Modificările aduse în 1884 au determinat lărgirea categoriilor de populație care aveau drept de vot și a celor ce puteau fi aleși.

La 14 martie 1881 cele două Camere adoptă o moțiune prin care România este proclamată regat. În deceniul de după războiul de independență, sub guvernarea liberală, prin legislația adoptată de parlament s-au pus bazele creării și reorganizării instituționale în România, asigurându-se dezvoltarea socio-economică și politică a țării. Deși partidele care conduceau viața politică erau puține lupta electorală era aprigă, menținându-se sistemul prin care partidul care alcătua guvernul organiza și alegerile, pe care le câștiga bineînțeles, inclusiv prin folosirea fraudei și a falsificării alegerilor. Alternanța la putere a celor două partide principale, conservator și liberal, a avut un efect benefic, deși ea nu constituia atât rezultatul alegerilor cât mai ales voința regelui.

În parlamentul ales în 1895, dominat de liberali, încă de la primele ședințe, o serie de deputați și senatori liberali au demisionat din comisiile în care fuseseră aleși în semn de protest față de programul guvernului liberal, care era diferit de ceea ce se promisese atunci când se afla în opoziție. Această scindare a majorității liberale a făcut ca guvernul să fie nevoit să ceară de 4 ori votul de încredere parlamentului.

Ca un fapt divers se poate menționa că în 1899, când conservatorii au reușit să câștige majoritatea parlamentară, după o perioadă de dominație liberală, din cauză că majoritatea deputaților nou aleși erau tineri fără experiență, noul parlament a fost poreclit “Kindergarten” (grădinița).

După răscoala țăranilor din 1907, timp de aproape 3 ani, lucrările parlamentului se vor desfășura sub imperativul adoptării unei legislații agrare în favoarea țăranimii. În fapt s-au adus doar mici îmbunătățiri legislației în domeniu fără a se recurge la reforme profunde.

Între 8 și 18 noiembrie 1912 s-au desfășurat alegeri pentru cele două camere, în timp ce primul război balcanic era în plină desfășurare. După intervenția României în cel de-al doilea război balcanic (17 iunie – 28 iulie 1913), parlamentul a fost convocat la 3 iulie în sesiune extraordinară pentru a se putea prezenta mesajul tronului referitor la această problemă.

3.4 Perioada Primului Război Mondial (1914 – 1918)

După ce țara fusese condusă timp de 3 ani de o coaliție, la 4 ianuarie 1914 este numit un guvern liberal care se ocupă de organizarea de noi alegeri. La 21 februarie se vor deschide lucrările noului parlament dominat de liberali. Aceștia aveau un program de reforme care avea, ca puncte esențiale, introducerea votului universal și împroprietărirea țăranimii. Pentru modificarea legii electorale era însă necesară și modificarea Constituției,

astfel încât Camerele legislative decid alegerea unei adunări constituante, după care sunt dizolvate. La 5 iunie 1914 se deschidea sesiunea noului Parlament, care avea drept scop modificarea Constituției. Izbucnirea primului război mondial avea însă să ducă la amânarea dezbaterii programului liberal de reforme, dezbateri ce va fi reluată abia în 1917 la Iași.

La 4 august 1916 România abandona starea de neutralitate și declara război Austro – Ungariei. Sesiunea Parlamentului se deschidea la 9 decembrie în sala Teatrului Național din Iași, în prezența regelui și a reginei. Primele dezbateri au avut în vedere legile privind armata și starea de război. În primăvara lui 1917 încep în Parlament dezbaterile privind reformele liberale privind introducerea votului universal și exproprierea moșiilor pentru împroprietărirea țăranilor, ceea ce implica automat și modificarea Constituției. Adunarea Deputaților va vota cele două proiecte de legi la 14 iunie 1917, iar Senatul la 20 iunie.

În ședințele primelor luni din 1918, Parlamentul nu mai dezbate datorită numărului insuficient de deputați și senatori care se prezentau la lucrări. La 24 aprilie este semnat Tratatul de pace cu Puterile Centrale, iar în luna mai se desfășoară alegeri pentru noul parlament ce avea sarcina de a ratifica noul tratat. Camerele legislative își vor deschide lucrările la 4 iunie 1918, noul parlament fiind dominat de conservatori, care aveau în vedere modificarea reformelor introduse de liberali. Toamna, datorită schimbărilor de pe frontul de război occidental, regele și guvernul au început să tergiverseze ratificarea tratatului. La 24 octombrie 1918, în urma presiunilor făcute de rege, guvernul conservator își dădea demisia. După aceasta regele Ferdinand a dat o proclamație către țară în care își exprima dorința de a pune în practică reformele introduse de liberali. La 16 noiembrie el decreta dizolvarea camerelor legiuitoare și convocarea corpului electoral pe baza votului universal, precum și declararea ca *“inexistente și lipsite de orice putere legală”* [8, p.474] a lucrărilor efectuate de parlamentul recent dizolvat.

La sfârșitul anului 1918 România se alătură țărilor Antantei și realiza unirea teritoriilor românești într-un singur stat. Pe plan politic și social, trecerea la votul universal și reforma agrară vor însemna un punct de referință în istoria țării.

Făcând o scurtă trecere în revistă a perioadei de până acum (1831 – 1918) putem spune că parlamentul se profilează, în această perioadă, ca o instituție politică fundamentală în cadrul societății românești. Deși inițial a fost conceput ca un instrument de contrabalansare a puterii executive, în timp el s-a transformat într-un organism care aspira spre întruchiparea

voinței naționale. Conceput inițial ca o instituție elitistă, odată cu introducerea votului universal, Parlamentul devenea un for politic legislativ în care erau reprezentate toate clasele sociale, concretizând astfel un principiu modern de guvernare. Parlamentul devine acum o componentă principală a vieții politice românești, toate “luptele” partidelor fiind îndreptate spre obținerea unor poziții dominante în forurile legislative, pentru a-și putea impune propriile idei, convingeri, programe.

Deputații și senatorii din corpurile legiuitoare sunt figuri proeminente ale epocii, ei tinzând în general să se identifice cu grupul electoral de la care primeau mandatul. Datorită sistemului electoral cei ce puteau vota erau relativ reduși ca număr, astfel încât, în perioadele electorale, cei ce doreau să fie aleși făceau vizite la domiciliul tuturor alegătorilor din circumscripțiile electorale în care candidau, pentru a-i convinge pe aceștia să-i dea votul. Viața politică era destul de agitată astfel încât de multe ori luptele electorale între diferiți candidați și susținătorii acestora se transformau în lupte adevărate, bătaia și agresarea adversarului, ajungând uneori până la omor, fiind destul de curente. Pentru ca cineva să primească mandatul de deputat trebuia să se distingă, să dobândească notorietate locală, prin autoritate morală și activități în domeniul public. Odată investiți cu această misiune, parlamentarii continuau să fie legați direct de electorat, cărora le prezentau periodic rapoarte.

În procesul de legiferare, în rândul ambelor grupări parlamentare, se afirma deseori o tendință exagerată de negare a realizărilor adversarilor politici, demagogia fiind și ea curentă.

Atunci când opoziția se simțea neluată în seamă, boicota lucrările legislativului, retrăgându-se din Parlament și transferând lupta în domeniul public, creând o atmosferă defavorabilă majorității și organizând manifestații ostile în care erau atrase masele populare.

Prin dezbaterile care aveau loc parlamentul devenea o importantă tribună politică cu o rezonanță puternică în opinia publică. Atitudinile politice constituiau o parte integrantă a vieții publice, o ridicare a acesteia la un nivel superior, prin transferarea unor dezbateri din cercuri restrânse în forul legislativ.

4. PERIOADA INTERBELICĂ (1919 – 1940)

4.1 Anii regimului democratic (1919 – 1937)

Alegerile din 1919 au însemnat schimbarea raporturilor de putere de pe scena partidelor, conservatorii suferind o grea înfrângere cu această ocazie. Și imaginea parlamentarului ales acum se deosebea mult de corpurile legiuitoare din trecut. Ziarul Universul publica la acea vreme un interesant reportaj despre aceasta: “ *Parlamentul votului universal are aspectul cel mai democratic și cel mai neașteptat – cum e și firesc. Fracurile și piepturile albe ale cămășilor «vechilor partide» stau alături de sumane și Țari, alături de căciuli ținute sfios în mână. Lungile rase negre călugărești ale clericilor cu lungi bărbi (din Basarabia), cu lanțurile de aur masiv încrucișate pe piept, se întâlnesc cu sutanele ardelenilor sau ale bucovinenilor, cu brăurile de mătase în culori deschise, cu obrazul ras complet [...]. Țărăniștii, îmbrăcați cam ca acasă, care cu ilicul, care cu sumanul și cu cizmele – s-au așezat cumiți la locul lor și privesc cu interes împrejur. [...] Fotografii, în lojile presărate cu doamne în blănuri și domni în frac, manipulează aparatul de pe acum, găsind grupuri destul de interesante.*” [50, p.28]. Acest parlament ales în noiembrie 1919 nu a durat însă decât 4 luni fiind dizolvat prin decret regal.

După alegerile din martie 1920, guvernarea Partidului Poporului a avut drept efect spulberarea “mitului Averescu”, urmând o perioadă în care dezamăgirea față de noile partide politice s-a transformat în apatie, astfel că, la alegerile din 1922, mulți au votat cu liberalii apreciind că “*ei, cel puțin, sunt sături*” [50, p.28].

Parlamentul care sprijinise guvernul Averescu a fost dizolvat prin decret regal care stabilea că noul legislativ ce urma să se aleagă în martie 1922 va avea caracterul de Adunare Națională Constituantă. Prin acest decret regele încălca practic articolul 128 din Constituție în care se prevedea modul în care au loc alegerile pentru Adunarea Constituantă. Campania electorală a fost marcată de numeroase ilegalități, astfel încât se poate spune că aceste alegeri au fost primele falsificate după introducerea votului universal.

Noua Constituție, întocmită de liberali, a stârnit numeroase controverse, Opoziția nefiind de acord cu proiectul acesteia. Iorga nota în martie 1923 că, pentru a împiedica dezbaterile Opoziția s-a folosit de o întreagă gamă de procedee, cum ar fi: bătăi din picioare, vociferări, fluierături, cântece în cor, amenințări, înjurături. Majoritatea parlamentară nu a răspuns la aceste provocări dar a decis excluderea de la lucrări a mai multor deputați și senatori din opoziție, pe diferite termene, sub motivul că au împiedicat desfășurarea normală a dezbaterilor. În tot acest timp Opoziția a organizat numeroase întruniri publice contra Constituției și a liberalilor.

Proiectul Constituției a fost adoptat de Adunarea Deputaților la 26 martie într-o atmosferă tensionată, despre care Nicolae Iorga nota: “ *Un miros de fosfor se răspândește în sală la votarea Constituției. Majoritatea se ține vitează, lumea din tribune fuge, Ion Brătianu mulțumește pentru vot.*” [50, p.152]. De fapt, un deputat țărănist aruncase în sală o sticlă cu gaze lacrimogene, astfel încât deputații, după ce depuneau bila în urna de vot, părăseau în grabă incinta.

La 29 martie Constituția era publicată în Monitorul Oficial. În aceeași zi, Ion Mihalache, citea la tribuna Adunării Deputaților o declarație în numele partidelor Național și Țărănesc, prin care se declara că legea fundamentală adoptată de liberali era de drept nulă. Peste doar câțiva ani național – țărăniștii vor governa pe baza acestei Constituții, iar mai târziu vor deveni apărătorii ei fervenți.

Constituția din 1923 prelua de fapt textul celei din 1866, aducându-i însă o serie de modificări. Ea prevedea că puterea legislativă se exercita în comun de către rege și Reprezentanța Națională, alcătuită din Senat și Adunarea Deputaților. Adunarea Deputaților era compusă din deputați aleși de cetățeni români, bărbați, în vârstă de cel puțin 21 de ani, prin vot universal, egal, direct, obligatoriu și secret, pe baza reprezentării minorităților. Era prevăzută separarea puterilor în stat, iar regele avea dreptul de a dizolva adunările legislative.

Pentru a putea fi votat, ca deputat, trebuia să ai minim 25 de ani, iar pentru senatori 40 de ani, și domiciliul în România. Doar o parte din senatori erau aleși, existând și senatori de drept precum și cei numiți de o serie de organizații. Datorită faptului că, în timp, numărul senatorilor de drept a crescut, interesul partidelor față de Senat a scăzut.

Numărul deputaților era stabilit la 387 iar al senatorilor la 254, din care doar 113 aleși prin vot universal. Durata mandatelor era de 4 ani. Constituția prevedea de asemeni dreptul la imunitate al parlamentarilor: “*Nici unul din membrii uneia sau celeilalte Adunări nu poate fi urmărit sau*

prigonit pentru opiniile și voturile emise de dânsul în cursul mandatului său. (Art. 54)

Nici un membru al uneia sau celeilalte Adunări nu poate, pe timpul sesiunii, să fie nici urmărit, nici arestat, în materie de represiune, decât cu autorizarea Adunării din care face parte, afară de cazul de flagrant delict. Dacă a fost arestat preventiv sau urmărit când sesiunea era închisă, urmărirea sau arestarea trebuie supuse aprobării Adunării din care face parte, îndată după deschiderea sesiunii Corpurilor legiuitoare. Detenția sau urmărirea unui membru al uneia sau celeilalte Adunări este suspendată pe timpul sesiunii, dacă Adunarea o cere. (Art. 55)” [50, p.103].

În 1925, Opoziția devenise tot mai unită împotriva liberalilor, iar atmosfera din Parlament era tot mai încinsă. Disputele liberali – opoziție se înteteau, majoritatea parlamentară devenind tot mai intolerantă. Într-un astfel de moment de tensiune Constantin Arghetoiianu s-a adresat liberalilor spunând : “ *Aceasta nu mai este Cameră, asta e un adevărat bordel.*” [50, p. 161]. Drept urmare liberalii l-au exclus pe termen de o lună de la lucrările Adunării Deputaților.

În martie 1926 liberalii au adoptat o nouă lege electorală, care a fost condamnată de opoziție încă de la început. Aceasta prevedea că partidul care obținea 40% din voturi în alegeri era declarat majoritar, obținând majoritatea locurilor în Parlament. Legea era menită să permită constituirea unor majorități parlamentare consistente, care să asigure stabilitate și sprijin guvernelor și să limiteze numărul formațiunilor care puteau între în Adunarea Deputaților. Ea stabilea un mod unitar de organizare, desfășurare, înregistrare a rezultatelor și de repartizare a mandatelor. Reprezentanții partidelor Țărănesc și Național nu au participat la votarea legii, declarând că nu o recunosc, iar la momentul oportun o vor anula, înlocuind-o cu una democratică. În iulie 1927 au loc alegeri parlamentare, organizate după noua lege, alegeri despre care Iuliu Maniu afirma că nu au dus la formarea unui parlament, ci la “*o adunare particulară culeasă prin furt și fraudă din toate părțile, fără nici o morală politică și fără nici un prestigiu.*” [50, p.179].

După o intensă campanie împotriva guvernului liberal, Partidul Național Țărănesc reușește în alegerile din 1928 o importantă victorie (77,76% din voturi). Pentru ca deputații lor să nu se abată de la linia partidului, Iuliu Maniu și Virgil Madgearu au hotărât să le ceară demisia în alb, pentru a putea fi utilizate dacă se credea de cuviință, deoarece, conform Statutului P.N.Ț., mandatele nu aparțineau persoanelor ci partidului. Despre acest fapt, organul de presă al liberalilor spunea: “ *În sistemul democrației național – țărăniste guvernul încetează de a mai răspunde în fața parlamentului. În schimb, parlamentul poate fi oricând responsabil față de*

guvern.” [50, p.196]. Politica dusă de național – țărăniști la guvernare a produs o puternică dezamăgire a populației, cu un efect puternic și pe termen lung.

La 8 iunie 1930, Parlamentul se întrunea în ședință comună pentru a anula actul din 5 ianuarie 1926 prin care se primea renunțarea principelui Carol la succesiunea tronului, și pentru a-l proclama pe acesta drept rege al României.

Între 1934 și 1937 liberalii revin din nou la putere, guvernul acestora începând să practice sistemul decretelor – legi, care erau depuse în bloc și trebuiau votate în bloc. Decretele – legi puneau practic Parlamentul în fața faptului împlinit, deoarece la momentul în care erau votate ele se aplicau deja, neaprobarea unui astfel de decret neanulând și efectele sale. În plus, votarea în bloc, prin care se aproba sau se respingea un întreg pachet de legi, făcea ca parlamentul să fie exclus de la exercitarea principalei sale atribuții – elaborarea și aprobarea legilor. În felul acesta guvernul a crescut rolul puterii executive în dauna legislativului.

La alegerile parlamentare din decembrie 1937 nici un partid nu a obținut cei 40 % necesari pentru obținerea majorității. În același timp Mișcarea Legionară obținea o jumătate de milion de voturi (15,58 %), constituind o mărturie că o bună parte a electoratului nu mai avea încredere în partidele tradiționale și dorea o schimbare de regim.

Deoarece guvernul constituit nu avea o susținere politică solidă el și-a încheiat mandatul în mai puțin de două luni. În schimb, la 18 ianuarie 1938, regele hotăra dizolvarea parlamentului, chiar mai înainte ca acesta să se fi întrunit, act fără precedent în istoria românilor. Prin decret regal s-au anunțat noi alegeri pentru luna martie și s-au introdus modificări la legea electorală. La 10 februarie are loc lovitura de stat a lui Carol al II lea, care marca sfârșitul regimului democratic în România.

Motivele care au dus la sfârșitul democrației românești sunt multiple, unul dintre acestea fiind comportamentul clasei politice românești pentru care luptele politice, demagogia, promisiunile neonorate, calomnierea adversarilor, agresiunea fizică, fraudă, deveniseră mijloace uzuale de înfruntare politică, și care au dus la o dezorientare a alegătorilor, transformată mai târziu în apatie politică și neîncredere în partidele tradiționale.

Practica calomnierii prin orice mijloace a adversarului politic, fără ca acestea să mai poată fi dezmițite și a răspunsului la calomnie prin calomnie, au creat o atmosferă de neîncredere generală în clasa politică, astfel încât P.P. Negulescu afirma în 1926 : ” *După cele ce se aud la întrunirile publice, după cele ce se citesc prin ziarele de partid și chiar din cele independente,*

lumea noastră politică se împarte în trei mari categorii: în hoți, imbecili și trădători. Și fiindcă unii sau alții din cei azvârliți în aceste grozave categorii trebuie, neapărat, să vină la putere, lumea nu poate să aibă încredere în autorități.” [50, p.29].

Comportamentul parlamentarilor, absența lor de la ședințe, ședințele scurtate pe timpul iernii, care arătau dezinteresul acestora pentru treburile țării au atras și ele atenția, astfel că Tudor Teodorescu Braniște, ziarist la Adevărul, adresa cititorilor săi următoarele întrebări: *“Ați asistat la ședințele din aceste zile ? Sub cupola înfierbântată de soare, cel mult două duzini de bravi deputați ascultă și din când în când aplaudă. Unde sunt ceilalți ? Unde sunt cei care s-au bătut pe un mandat, cei care la alcătuirea listelor au amenințat cu demisia din partid dacă nu vor fi candidați, cei care afirmă cu o splendidă seriozitate că se prăbușește țara dacă nu vor fi trimiși în Cameră ? Unde sunt zeloșii reprezentanți ai națiunii, care se băteau cu pumnii în piept de dragul alegătorilor ? În ce chip îi reprezintă pe acești alegători ? Cum le apără interesele ? Cum își îndeplinesc mandatul – mandatul pe care l-au cucerit cu atâtea jertfe sau umilințe, prin amenințări sau concesiuni ?” [50, p.339].* Absenteismul era cauzat și de faptul că odată cu primirea mandatului de parlamentar, mulți erau numiți apoi prin diverse consilii de administrație, ocupându-se apoi mai mult de afacerile personale decât de treburile țării. Totuși legile se votau chiar și în absența parlamentarilor. Astfel, în 2 februarie 1926 la votarea unei legi, deși ziaristii au numărat în sală doar 15 senatori, în urna de vot au apărut 67 de bile albe.

O altă cauză a constat în marea instabilitatea politică din perioada interbelică care a făcut ca în 22 de ani să avem o succesiune de 33 de guverne, urmate de obicei de alegeri parlamentare, astfel încât în 19 ani au avut loc 10 alegeri pentru legislativ: noiembrie 1919, martie 1920, martie 1922, mai 1926, iulie 1927, decembrie 1928, iunie 1931, iunie 1932, noiembrie 1933, decembrie 1937.

De asemeni după 1918 s-a menținut vechea practică prin care regele numea guvernul, apoi dizolva legislativul, după care se organizau alegeri parlamentare, pe care partidul aflat la guvernare le câștiga folosind mijloace mai mult sau mai puțin legale. Astfel, în loc ca guvernul să fie o emanație a parlamentului în practică se întâmpla invers.

Executivul, care prima ca putere, a găsit diverse mijloace prin care să influențeze votul legislativului. Unul dintre acestea a fost sistemul demisiilor în alb impus de Maniu parlamentarilor P.N.Ț., ca mijloc de control al acestora. O altă modalitate a fost sistemul decretelor – legi care a creat treptat, în opinia publică, sentimentul că parlamentul putea fi desființat, pentru că el nu făcea decât să ratifice hotărârile guvernului. Totodată

guvernul a început să nu mai ia în seamă interpelările parlamentare și să nu mai răspundă acestora. În felul acesta una din instituțiile fundamentale ale statului era compromisă. Cu timpul, această funcționare tot mai defectuoasă a democrației a dus la falimentul ei în 1937 odată cu impunerea dictaturii regale.

4.2 Dictatura regală (1938 – 1940)

După lovitura de stat, o comisie a alcătuit o nouă Constituție, publicată la 20 februarie și supusă la vot prin plebiscit în 24 februarie. Votul a fost deschis, ținându-se evidența celor ce au votat contra. Potrivit datelor oficiale doar 0,13 % au votat împotriva, astfel încât la 27 februarie Constituția a fost promulgată.

Noua Constituție menținea cele două camere legislative, dar dreptul de vot era ridicat de la 21 la 30 de ani. Mandatul de deputat creștea la 6 ani, iar numărul senatorilor de drept ajungea la jumătate din total. Era stabilită o structură a Adunării Deputaților în funcție de îndeletnicirea alegătorilor. Validarea mandatelor se făcea de către Înalta Curte de Casație și Justiție.

La 30 martie 1938 apărea decretul privind dizolvarea partidelor politice, iar la 16 decembrie se înființează Frontul Renașterii Naționale, ca unică organizație politică în stat, al cărei șef era regele. Era unica organizație care avea dreptul de a depune candidaturi în alegerile parlamentare.

Legea electorală din 9 mai 1939 dădea drept de vot și femeilor, dar acestea nu erau eligibile în Adunarea Deputaților. Aveau drept de vot bărbații și femeile, cetățeni români, care îndeplineau următoarele condiții: au vârsta de 30 de ani împliniți, sunt știutori de carte (eliminându-se astfel circa 2,6 milioane de cetățeni de la vot) și practică o îndeletnicire. Numărul deputaților era de 258, iar al senatorilor aleși prin vot de 88. În același timp se introducea jurământul de credință față de Carol al II lea, pe care parlamentarii trebuiau să-l depună la începutul mandatului lor.

La 1 și 2 iunie 1939 s-au desfășurat alegerile pentru Parlament. Pentru că F.R.N. era singura organizație care putea depune candidaturi, dar pentru ca totuși cetățenii să poată “alege” s-au depus 462 de candidaturi pentru 258 de locuri. Listele de candidați fuseseră întocmite de primul ministru Armand Călinescu și avizate de rege, fiind concepute după principiul: o treime vechi parlamentari, două treimi noi.

Noul Parlament și-a deschis lucrările la 7 iunie 1939, când deputații și senatorii au depus următorul jurământ: “ *Jur credință regelui Carol al II lea. Jur să păstrez Constituția și legile țării, să mențin unitatea națională și să apăr integritatea teritoriului României.* ” [50, p.353].

Câțiva senatori de drept au refuzat să îmbrace uniforma albă a F.R.N. și nu au participat la lucrările parlamentului. Martha Bibescu, o apropiată a regelui, nota impresiile create de noii parlamentari: “*I-a înfășat pe toți în alb. În orice caz, uniforma le dă o înfățișare curățică. Vechii politicieni, trecuți prin ciur și prin sită, cu frunțile cele mai posomorâte, poate cele mai josnice, au fost spoșiți cu var ca niște pomi fructiferi sau ca niște W.C. – uri de gară, ca tot ce trebuie dezinfectat. Printre ei mulți l-au împroșcat [pe rege] cu noroi și la cea mai mică dovadă de slăbiciune sunt gata să-l împrăște din nou. Tocmai de aceea le-a dat haine care se pătează ușor, ca să-I împiedice a se murdări.* ” [50, p.353].

Evenimentele din vara anului 1940, care au făcut ca România să piardă Basarabia, Bucovina, Cadrilaterul și o parte a Transilvaniei, l-au determinat pe Carol al II lea să îl numească, la 4 septembrie, pe generalul Ion Antonescu ca șef al guvernului. La 5 septembrie, prin Decretul – Lege nr. 3052 , Carol al II lea , invocând starea de necesitate în care se găsea țara, a suspendat Constituția din 1938, dizolvând cele două corpuri legiuitoare și acordându-I lui Antonescu depline puteri în conducerea statului. La 6 septembrie regele abdică . Din acest moment și până în 1946 în România nu va mai exista nici un fel de adunare legislativă.

5. PERIOADA COMUNISTĂ (1946 – 1989)

După război, la 6 martie 1945, este impus de sovietici guvernul condus de Dr. Petru Groza. care la 19 noiembrie 1946 organizează primele alegeri parlamentare de după război. Prin Decretul - Lege 2218 din 13 iulie 1946 se reglementa organizarea alegerilor și funcționarea noului Parlament. La art. 9 se prevedea că: *”alegerea deputaților se face pe circumscripții electorale, prin vot universal, egal, direct și secret, prin scrutin pe listă și pe baza reprezentării proporționale.”* [28, p.72]. Noua lege prevedea excluderea de la vot, de la dreptul de a face propagandă, de a alege și de a fi aleși a celor vinovații de dezastrul țării, criminalilor de război, voluntarilor pe frontul hitlerist și a colaboraționiștilor. De asemenea se trecea la un parlament unicameral, Adunarea Deputaților, desființându-se Senatul. Despre acest lucru Lucrețiu Pătrășcanu afirma într-o expunere publică din iulie 1946, exprimând poziția Partidului Comunist Român (P.C.R.), că: *”reducînd puterile legiuitoare la o singură cameră, reforma noastră electorală a făcut o operă de adîncă democrație. Senatul nu putea reprezenta astăzi, așa cum a reprezentat în trecut, decît o piedică în dezvoltarea noastră internă.”* [28, p.69].

Alegerile desfășurate în 19 noiembrie 1946 au fost câștigate de Blocul Partidelor Democratice (condus de P.C.R.) care a ajuns să dețină 376 de mandate din totalul de 414 ai noului parlament, adică 79, 86 %, datorită faptului că guvernul și reprezentanții P.C.R. din teritoriu au falsificat rezultatele.

Despre noul parlament una din broșurile de propagandă din 1946 ale P.C.R. spunea: *”Tînăra democrație românească rupînd complet cu acest trecut, (burghez n.n.) inaugurează și un sistem electoral nou prin care se asigură libertatea de alegere și reprezentare conform cu dorința și interesele maselor largi populare.”* [20, p.6].

Deschiderea lucrărilor noului Parlament a avut loc la 1 decembrie 1946, iar prin legile votate s-a început impunerea regimului comunist în România.

La 30 decembrie 1947, după proclamarea Republicii, prin Legea 363 se stabilea poziția ierarhic superioară a Adunării Deputaților față de celelalte organe ale statului, desființând separația puterilor în stat.

La 23 ianuarie 1948 Adunarea Deputaților adopta o nouă lege electorală în care vârsta votanților cobora de la 21 la 20 de ani. În 24

februarie 1948 este adoptată Legea nr. 32 pentru dizolvarea Adunării Deputaților, reglementarea, constituirea și convocarea Marii Adunări Naționale (M.A.N.) și trecerea puterii legislative asupra guvernului. La art. 3 se prevedea că noul parlament va elabora Constituția Republicii Populare Române după care va exercita pe tot timpul duratei sale atribuțiile unei Adunări Legislative ordinare. Alegerile erau stabilite la 28 martie iar deschiderea lucrărilor la 6 aprilie 1948.

Alegerile din 28 martie 1948 s-au încheiat cu victoria Frontului Democrației Populare (dominat de comuniști) care a obținut 93,2 % din voturi și 405 mandate. P.N.L. (Petru Bejan) a obținut 7 mandate, iar Partidul Țărănesc – Democrat (dr. N. Gh. Lupu) două mandate.

Scopul M.A.N. era adoptarea unei noi Constituții, proiectul acesteia fiind depus la 8 aprilie și votat în unanimitate la 13 aprilie. La primul articol se stabilea noua formă de stat: *“Republica Populară Română este un stat popular, unitar, independent și suveran.”* [50, p.553], dreptul de a alege îl aveau toți cetățenii de peste 18 ani, iar cel de a fi ales cei de peste 23 de ani. Pentru prima dată se acordau drepturi egale pentru femei și bărbați. Alegerea se făcea prin vot universal, egal, direct și secret. Era desființat totodată principiul separației puterilor în stat, stabilindu-se că : *“Organul suprem al puterii de stat în Republica Populară Română este Marea Adunare Națională. (Art. 37)”* [50, p.553] , acesta fiind totodată și singurul organ legislativ. Durata mandatului M.A.N. era de 4 ani. Deputații validați depuneau următorul jurământ: *“Jur că voi servi poporul și Republica Populară Română cu tot devotamentul și puterea mea de muncă, că voi păzi și respecta Constituția și legile țării; că voi păstra secretele de stat și voi apăra interesele poporului și ale statului, libertățile democratice și independența patriei.”* [50, p.553].

Jurământul parlamentarilor, introdus pentru prima oară de Constituția din 1938, însemna, în fond, obligația de a acționa în conformitate cu interesele regimului, care se considera expresia voinței populare. Aceștia nu puteau pronunța alte opinii, astfel că M.A.N. a devenit un instrument în slujba politicii Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.).

Era introdusă în Constituție și o prevedere nouă prin care deputații puteau fi revocați de alegătorii din circumscripție dacă aceștia considerau că nu își îndeplinesc atribuțiile: *“ Reprezentanții poporului în toate organele puterii de stat sînt răspunzători în fața poporului și pot fi revocați prin voința alegătorilor în condițiile stabilite de lege. (Art. 4)”* [28, p.61].

Despre noul parlament Gh. Gheorghiu – Dej afirma în aprilie 1948 : *“Lucrările Marii Adunări Naționale nu pot avea nimic comun cu pălăvrăgeala ce se practica în parlamentele vechi. Noii deputați vin să*

aducă cuvîntul greu și cîntărit al maselor de alegători. Ei se vor aduna pentru ca să conlucreze într-un spirit de muncă constructivă intensă la elaborarea hotărîrilor de ordin politic, social și economic, iar apoi se vor întoarce fiecare la preocupările lui pentru a urmări și verifica cum se aplică hotărîrile luate, pînă în cel mai îndepărtat cătun, pentru a păstra un strîns contact cu masa de alegători și a îndeplini în mijlocul lor o muncă de lămurire, de mobilizare și de îndepărtare a lipsurilor și neajunsurilor.” [47, p.94].

La 24 septembrie 1952 se adoptă o nouă Constituție prin care erau sporite funcțiile statului, mai ales în domeniul economic, în rest ea nu aducea schimbări esențiale față de Constituția din 1948. Se formula însă un principiu nou acela al rolului conducător al partidului, ca forță conducătoare în întreaga societate, la art. 86 : *“Partidul Muncitoresc Român este forța conducătoare atît a organizațiilor celor ce muncesc cît și a organelor și instituțiilor de stat. În jurul lui se strîng laolaltă, toate organizațiile celor ce muncesc în Republica Populară Română.” [28, p.122, 123].*

Noua Constituție consfințește noile organe ale puterii în statul socialist. Conform art. 22, 23, M.A.N. și Prezidiul M.A.N. erau organe supreme ale puterii de stat, celelalte puteri fiind subordonate acestora. Ele aveau menirea de a conduce întreaga desfășurare a vieții economice, social-politice și culturale a țării : *“Prin Marea Adunare Națională se ridică la rangul de lege voința clasei muncitoare, care corespunde cu voința și interesele tuturor oamenilor muncii din Republica Populară Română.” [47, p.20]; “Marea Adunare Națională, prin legile pe care le votează, apără proprietatea socialistă, îngrădește dezvoltarea elementelor capitaliste și pregătește condițiile pentru eliminarea lor, pentru desființarea completă a exploatării omului de către om.” [47, p.25].*

M.A.N. aleasă la 30 noiembrie 1952 a fost compusă din 423 deputați, din care: 196 muncitori, 132 țărani muncitori și 95 intelectuali. În 1952 din categoria celor cu drept de vot erau excluși: foștii moșieri, industriași, comercianți, etc., criminali de război, cei ce pierdeau dreptul de vot printr-o decizie judecătorească. Candidaturile se depuneau pe circumscripții electorale stabilite de Prezidiul M.A.N., câte una la 40.000 de locuitori. Sistemul alegerii pe circumscripții era justificat prin faptul că: *“În felul acesta se asigură o strînsă legătură a deputatului cu cetățenii care l-au ales, se creiază condițiile unei temeinice cunoașteri de către deputat a problemelor din cadrul circumscripției respective și totodată se poate stabili mai bine răspunderea deputatului față de alegătorii săi.” [69, p.4].* Se menține de asemenea dreptul alegătorilor de a revoca deputații care nu își îndeplinesc îndatoririle. Retragerea mandatului de deputat se poate face în

urma hotărârii luate de majoritatea cetățenilor din circumscripție, conform art. 101 din Constituție.

În timpul când nu erau sesiuni, deputații aveau activitate în teritoriu. Conform art. 101 din Constituție ei trebuiau să dea socoteală alegătorilor. Aceasta se făcea prin: dări de seamă anuale, întâlniri cu alegătorii, vizitarea alegătorilor, primirea alegătorilor (care se făcea la locuința deputatului sau a altor cetățeni), corespondență între deputați și alegători, sprijinirea activității sfaturilor populare.

Conform art. 34 din Constituție deputații beneficiau de imunitate, ei neputând fi urmăriți, reținuți sau arestați fără autorizarea M.A.N. sau, între sesiuni, a Prezidiului M.A.N., cu excepția cazurilor de flagrant delict. Deputații aveau imunitate pe întreaga durată a mandatului lor.

Dreptul de a depune candidaturile era asigurat, conform Constituției, tuturor organizațiilor oamenilor muncii: syndicate, cooperative, organizații ale Partidul Muncitoresc Român, etc. , precum și adunărilor oamenilor muncii. Exista prevăzut dreptul de popularizare a candidaturilor prin presă, adunări sau alte mijloace. Prevederile legale nu interziceau candidaturile multiple în aceeași circumscripție. În 1956 se adoptă Regulamentul de funcționare al M.A.N.

La 3 februarie 1957 M.A.N. era compusă din 437 de deputați, structura sa fiind formată din: 324 de muncitori și țărani, 113 intelectuali.

M.A.N. era unicul organ legiuitor, legile votate de ea neputând fi modificate sau abrogate decât tot de ea, ea având dreptul să modifice și Constituția printr-o lege votată de două treimi din deputați. Ea alegea Prezidiul M.A.N., membrii Tribunalului Suprem, numea Procurorul General, și forma Guvernul. Locurile deputaților în sală erau grupate pe regiuni, iar ședințele erau publice. Dezbaterile se purtau în limba română, deputații din rândul minorităților naționale având dreptul să vorbească în limba maternă, cuvântările fiind traduse de un interpret. Dezbaterile se publicau în Buletinul Oficial, în afara cazurilor când se hotăra nepublicarea lor. Deputații aveau drept de control asupra activității sau actelor organelor administrației de stat, precum și dreptul de a pune întrebări sau a interpela Guvernul.

Într-o broșură de popularizare a alegerilor din 1957 pentru M.A.N. se spuneau următoarele: *“În adunările desfășurate într-o atmosferă plină de entuziasm, cetățenii patriei noastre , au propus candidați oameni demni de încrederea poporului, legați trup și suflet de popor, oameni cu inițiativă, energie și spirit gospodăresc, în stare să aducă o prețioasă contribuție la opera de construire a unei vieți noi în țara noastră.*

Dreptul de a alege și de a fi ales în organul suprem al puterii de stat, este unul din drepturile cele mai de seamă ale oamenilor muncii din patria

noastră; atragerea și participarea largă a maselor la opera de conducere a statului, constituind o trăsătură fundamentală a regimului democrat – popular.” [69, p.2] și “Noii deputați ai Marii Adunări Naționale vor reprezenta cu cinste pe cei ce i-au ales, fiind demni de misiunea ce li se va încredința. Ei vor mobiliza poporul la realizarea de noi succese în construcția economică și culturală, în ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc și vor continua cu aceeași consecvență politica de întărire continuă a unității socialiste, de dezvoltare a relațiilor de pace cu toate popoarele lumii.” [69, p.8].

Legea 1 din 21 martie 1961 modifica Constituția la art. 23, transformând Prezidiul M.A.N. în Consiliul de Stat.

La 27 – 28 aprilie 1962 are loc o sesiune extraordinară a M.A.N., cu participarea a 11.000 de țărani, care consemna *“încheierea cu succes a cooperativizării și victoria în agricultură a relațiilor socialiste de producție.”* [28, p.132].

La 21 august 1965 este adoptată Constituția Republicii Socialiste România, care schimba denumirea țării și consacra rolul tot mai important al statului în viața economico-socială, extinzând rolul conducător al P. C. R., ca unic partid de guvernământ, la întreaga societate. La art. 4 se preciza că M.A.N. este *“organul suprem al puterii de stat, sub conducerea și controlul căruia își desfășoară activitatea toate celelalte organe ale statului.”* [28, p.165]. Aceasta își păstra atribuțiile privind numirea membrilor Consiliului de Stat, al Tribunalului Suprem, al Procurorului General și al membrilor Guvernului.

La 22 decembrie 1965 este votat de M.A.N. regulamentul propriu de funcționare. Prin acesta se stabilea, printre altele, că M.A.N. se convoacă în sesiune ordinară de două ori pe an, nici un deputat nu putea fi membru în mai mult de două comisii parlamentare, ședințele erau publice în afara cazului în care se hotăra altfel. Pentru desfășurarea lucrărilor era nevoie de prezența a jumătate plus unu din numărul total de deputați.

În regulament era prevăzută și imunitatea deputaților : *“Nici un deputat nu poate fi reținut, arestat sau trimis în judecată penală, fără încuviințarea prealabilă a Marii Adunări Naționale, în timpul sesiunilor, sau a Consiliului de Stat, între sesiuni. Încuviințarea se cere de Procurorul General.*

Numai în caz de infracțiune flagrantă, deputatul poate fi reținut fără încuviințarea prevăzută în aliniatul precedent. (Art. 95) “ [70, p.22]. Ridicarea imunității în timpul sesiunii M.A.N. se putea face cu votul a două treimi din deputații prezenți. Dacă nu era sesiune cererea trebuia aprobată de președintele Consiliului de Stat.

Diversele drepturi și obligații ale deputaților erau și ele prevăzute în regulament.

Legea cu privire la alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în sfaturile populare din 1967 prevedea la articolul 3: *“Alegătorii au dreptul de a revoca oricând pe deputat, potrivit aceleași proceduri după care acesta a fost propus și ales.”* [67, p.4].

Durata mandatului de deputat era de 4 ani și existau 465 de circumscripții electorale. Propunerile de candidați se puteau face de către diferite organizații ale P.C.R., sindicate, cooperative, diverse alte organizații. Numărul de candidaturi într-o circumscripție nu era limitat: *“Pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în sfaturile populare se pot propune unul sau mai mulți candidați pentru fiecare circumscripție. (Art. 41)”* [67, p.17]. Candidații puteau fi popularizați prin mijloacele mass-media sau adunări.

Prin Legea 1 din 1972 legislaturile M.A.N. au fost corelate cu congresele P.C.R..

Prin Legea 1 din 1974 se modifica Constituția, Consiliul de Stat căpătând dreptul de a exercita atribuțiile prevăzute la art. 64 din Constituție și în timpul sesiunilor MAN, dacă necesitățile economice și sociale impun adoptarea unor măsuri imediate, iar aceasta nu se află întrunită în plenul său.

În martie 1974 a fost instituită funcția de Președinte a Republicii ca organ suprem al puterii de stat, cu activitate permanentă, subordonat Marii Adunări Naționale, care reprezintă puterea de stat în relațiile interne și internaționale ale României.

Legea electorală adoptată în 1974 prevedea la art. 1 că alegătorii își exercită drepturile ca *“expresie a manifestării puterii unice și suverane a poporului în frunte cu clasa muncitoare, a participării nemijlocite a cetățenilor la conducerea statului.”* [28, p.167]. La art. 3 se prevedea că Frontului Democrației și Unității Socialiste organizează sub conducerea P.C.R. participarea cetățenilor la desfășurarea alegerilor, a campaniilor electorale și propune candidați pentru M.A.N. și consiliile populare.

Prin Legea 19 din 1986 se modifica Constituția prevăzându-se că M.A.N. *“hotărăște consultarea poporului, prin referendum, asupra măsurilor de importanță deosebită care privesc interesele de stat.”* [28, p.168].

Atunci când se vorbește de viață parlamentară și democrație perioada 1937 – 1989 este exclusă. Am trecut totuși în revistă această perioadă pentru că a existat un parlament, chiar dacă el a avut doar o activitate formală. Perioada comunistă a fost o perioadă nefastă în istoria României, având efecte nu doar în plan social, economic, cultural, ci afectând și mentalitățile,

modul de a gândi al oamenilor, cu urmări care se mai simt și astăzi, la 10 ani de la prăbușirea regimului comunist. Trecând în revistă această perioadă constatăm, că dacă ar fi să judecăm după legislația în vigoare, România ar fi fost o republică parlamentară, în care drepturile și libertățile cetățenilor erau asigurate. Din păcate lucrurile nu au stat în felul acesta. Aceste drepturi și libertăți au rămas de cele mai multe ori doar pe hârtie. La fel s-a întâmplat și cu Parlamentul, care în loc să fie un loc de dezbateri al legilor și de control al vieții politice, economice și sociale, a devenit un organism formal care nu făcea altceva decât să aprobe, fără împotrivire, legile propuse de cei care conduceau România. Prin intermediul Marii Adunări Naționale, ca organism reprezentativ al poporului, se încerca să se dea o iluzie de democrație, și în același timp să-și legitimizeze hotărârile luate ca având girul întregului popor prin reprezentanții săi. Conform lui Stelian Tănase unul din miturile promovate de propaganda comunistă a fost cel al rolului maselor populare în conducerea societății, al statului muncitorilor și țăranilor. De fapt comuniștii au încercat să creeze impresia că tot ceea ce se face în România este în conformitate cu dorințele poporului și că ei nu fac decât să transpună aceste dorințe în practică, toate discursurile despre voința poporului fiind în fapt doar demagogie.

Deși candidaturile pentru M.A.N. puteau fi făcute de diferite organizații ale oamenilor muncii, practic acestea erau controlate de partid, astfel că, pentru a ajunge deputat trebuia să ai girul P.C.R.. Dărilor de seamă ale deputaților erau simple formalități pentru că ele nu interesau pe nimeni, deoarece se cunoștea faptul că deciziile erau luate de conducerea P.C.R. iar critica acestora nu era permisă, ea putând fi considerată drept acțiune subversivă și pedepsită ca atare. Astfel deși în conformitate cu Constituția cetățenii aveau un rol important în luarea deciziilor, direct sau prin reprezentanții lor, în fapt ei erau total excluși din acest proces.

Sub această aparență de regim parlamentar democratic comuniștii au impus de fapt o dictatură prin care un grup restrâns de persoane controla totul și decidea ceea ce trebuie făcut, după care hotărârile lor erau supuse aprobării M. A. N. și aprobate, bineînțeles, cu unanimitate de voturi.

Se pare însă că nici această votare automată a legilor și hotărârilor nu mulțumea pe cei care conduceau România, astfel încât multe decizii erau luate prin decrete – legi sau hotărâri ale Consiliului de Stat care erau supuse ulterior votului M.A.N.. În “Epoca Ceaușescu”, a început să se promoveze ideea că datorită progresului socialist al țării trebuia să înceapă trecerea de la democrația reprezentativă la cea directă, prin care cetățenii se puteau exprima în mod direct asupra legilor. Astfel au fost înființate tot felul de forme de “consultare directă a maselor populare” pentru ca apoi hotărârile

acestora să fie transpuse în fapte. În fapt era o formă de manipulare, prin care deciziile luate la vârf primeau aprobarea populației, pentru că oricum nu se opunea nimeni acestor hotărâri. În plus se elimina total posibilitatea dezbaterii reale a hotărârilor. Putem spune că prin aceste măsuri se încerca de fapt o scădere a rolului M.A.N., și așa formal, cu toate că prin diverse măsuri legislative aparent se întărea și lărgea rolul acesteia.

În concluzie putem spune că în această perioadă nu se poate vorbi de un regim parlamentar real, datorită lipsei unor elemente esențiale pentru o democrație: alegeri libere, competiție electorală între partide, dezbateri parlamentare reale.

6. DUPĂ 1990

La 22 decembrie 1989, la câteva ore de la fuga lui Ceaușescu, se va anunța formarea Frontului Salvării Naționale (F.S.N.) care va fi condus de un Consiliu (C.F.S.N.). Până în februarie 1990 acesta va conduce țara prin decrete-legi. La 9 februarie 1990 se constituie după îndelungi dezbateri Consiliul Provizoriu de Uniune Națională (C.P.U.N.) ca nou organ legislativ alcătuit prin consens național și având drept scop asigurarea pregătirii și desfășurării alegerilor. C.P.U.N. era alcătuit din 254 de membrii din care : 112 de la C.F.S.N., 112 din formațiuni nou create, 27 din partea minorităților. La 13 februarie C.P.U.N. se va întruni în ședință plenară pentru prima oară. În cartea sa "Revoluție și Reformă" Ion Iliescu afirma că C.P.U.N. *" a funcționat ca un veritabil parlament. Documentul principal, dezbătut și aprobat, a fost Legea electorală [...]". "Cred că dezbaterile C.P.U.N. au constituit cel mai interesant aspect al acestei perioade, fiind de departe cele mai urmărite transmisiuni ale televiziunii Române."* *"Lucrările sesiunilor plenare ale C.P.U.N. au fost transmise integral la televiziune, adeseori până la ore târzii din nopți, urmărite cu mare interes de întreaga țară, constituind o veritabilă școală politică."* [60, p.53].

La 14 martie C.P.U.N va vota, cu o împotrivire și două abțineri, Legea electorală în baza căreia se vor desfășura alegerile din 20 mai. Prin această lege se restabilea sistemul bicameral al Parlamentului, alcătuit din Senat și Camera Deputaților.

La 20 mai au loc alegeri pentru Parlament și Președenție, câștigate de F.S.N., deși corectitudinea alegerilor a fost contestată de opoziție.

La 9 iunie se întrunesc în ședință solemnă, pentru deschiderea lucrărilor, cele două camere ale Parlamentului, reluându-se astfel o tradiție democratică întreruptă timp de mai mult de jumătate de secol. Noul Parlament avea și caracterul de constituantă, principala sa atribuție fiind adoptarea unei noi Constituții. Aceasta va fi votată la 21 noiembrie 1991 și aprobată prin referendum la 8 decembrie.

În 16 – 17 iunie 1992 este votată Legea nr. 62 privind alegerea Camerei Deputaților și a Senatului, în baza căreia se vor desfășura alegerile ulterioare pentru cele două corpuri legislative, din 1992 și 1996.

După 1990 România a reintrat în rândul țărilor democratice, Parlamentul jucând în acest proces un rol important.

Noua Constituție din 1991 prevede că orice persoană care a împlinit 18 ani are drept de vot, și că poate fi ales ca parlamentar orice cetățean care a împlinit 23 de ani, pentru Camera Deputaților, respectiv 35 de ani pentru Senat. De asemeni este reglementat rolul și funcționarea Parlamentului, art. 58 prevăzând că: *“Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării. Parlamentul este alcătuit din Camera Deputaților și Senat.”* [65, p.21]. Alegerile se fac prin vot universal, liber, direct și secret, minoritățile naționale fiind și ele reprezentate în Parlament. Mandatul celor două Camere este de 4 ani, ele întrunindu-se în două sesiuni anuale ordinare. Ședințele Camerelor sunt publice în afara cazului în care se hotărăște altfel.

La art. 66 se prevede că: *“În exercitarea mandatului, deputații și senatorii sunt în serviciul poporului.”* [65, p.23]. Tot în Constituție sunt prevăzute drepturile și incompatibilitățile funcției de parlamentar. Este prevăzută totodată și imunitatea parlamentară: *“Deputatul sau senatorul nu poate fi reținut, arestat, perchezitionat sau trimis în judecată, penală ori contravențională, fără încuviințarea Camerei din care face parte, după ascultarea sa. Competența de judecată aparține Curții Supreme de Justiție.*

În caz de infracțiune flagrantă, deputatul sau senatorul poate fi reținut și supus percheziției. Ministrul justiției va informa neîntirziat pe Președintele Camerei asupra reținerii și a percheziției. În cazul în care Camera sesizată constată că nu există teme pentru reținere, va dispune imediat revocarea acestei măsuri. (Art.69)” [65, p.24].

La art. 70 se prevede că: *“Deputații și senatorii nu pot fi trași la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului.”* [65, p.24].

Modul de funcționare a celor două Camere precum și drepturile și obligațiile parlamentarilor sunt reglementate de regulamentele proprii de funcționare ale Senatului și Camerei Deputaților.

În ciuda faptului că au trecut doar 10 ani de la înființarea sa și cu toate că la început a fost privit cu multă speranță, astăzi Parlamentul este instituția care are cea mai joasă cotă de încredere din partea populației, lucru confirmat de numeroase sondaje de opinie. Situația durează de câțiva ani iar cauzele sunt dintre cele mai diverse. Actualmente se pare că clasa politică a devenit mai receptivă la această stare de lucruri, mai multe partide având în program reformarea instituției parlamentare pentru a o face mai eficientă. Printre măsurile propuse pentru în acest sens menționăm: introducerea votului uninominal, formarea unui parlament unicameral, reducerea numărului de parlamentari, separarea atribuțiilor celor două Camere, limitarea imunității parlamentare și simplificarea procedurii de ridicare a acesteia, etc. Cu toate acestea deși actualul Parlament are numeroase neajunsuri în funcționarea sa el constituie totuși o instituție democratică cu un rol important în viața politică, socială și economică a țării.

Studiind pentru această cercetare istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România am avut ocazia să constatăm, cu o oarecare surprindere, că multe din aspectele negative care astăzi sunt reproșate acestei instituții și membrilor ei nu sunt noi, ci unele din ele au apărut odată cu Parlamentul, în timp ce altele se repetă până aproape de identitate.

Suntem conduși de către oameni și caracteristicile personalității acestora, felul în care ei gândesc și acționează se reflectă într-un mod sau altul în deciziile și modul lor de conducere, și are efecte asupra noastră a tuturor. Acest lucru este valabil și pentru Parlament, unde calitatea oamenilor care îl alcătuiesc influențează deciziile pe care acest for legislativ le ia. Considerăm că o contribuție importantă la formarea unei reprezentări sociale negative despre parlamentari se datorează comportamentului acestor reprezentanți, felului în care ei au acționat în diverse ocazii. Iar acest fapt ține de personalitatea lor, de trăsăturile lor de caracter. Este tot atât de adevărat că, după cum spunea Gustave Le Bon, fiind o mulțime, parlamentarii se comportă asemenea unei mulțimi, adică fac lucruri pe care fiecare în parte, izolat, nu le-ar face. De altfel acesta este modul în care apare astăzi pentru omul de rând această instituție – ca o mulțime compactă de persoane prea puțin interesate de alegători și care vizează doar propriile lor interese. Cercetând istoria Parlamentului impresia noastră a fost că această

reprezentare negativă a parlamentarului se regăsea și în perioada interbelică, cu multe elemente comune față de cea actuală, iar acest fapt a dus la un dezinteres și o dezamăgire profundă a populației față de viața politică, favorizând în final instaurarea dictaturii. Faptul că aspectele negative erau în bună măsură cele care li se reproșează și astăzi parlamentarilor ne face să ne gândim dacă nu cumva aceasta se datorează promovării în această funcție a unor persoane de o calitate îndoielnică, care sunt prea puțin interesate să-și îndeplinească atribuțiile ce le revin. Iar acest fapt ține, în opinia noastră, mai degrabă de sistemul electoral care permite acest lucru. Afirmăm acest lucru ținând cont de faptul că până la 1919 când s-a trecut la votul universal, legătura dintre aleși și alegători era mult mai puternică și directă, deputații se simțeau răspunzători pentru ceea ce făceau, ei aveau datoria de a face dări de seamă alegătorilor asupra activității lor, deși Parlamentul era perceput ca o instituție elitistă. Se pare că această legătură a dispărut odată cu introducerea sistemului de votare pe liste de candidați. Aceste disfuncționalități ale sistemului electoral au fost remarcate și de actuala clasă politică, care a afirmat necesitatea unor schimbări în acest sens. În același timp nu putem să nu ne gândim că după cum se spune *“Fiecare țară are conducătorii pe care-i merită”* și că prin cine știe ce mecanisme, în forul legislativ nu ajung cei care ar merita acest lucru ci cei care dau dovadă de mai mult oportunism, sunt mai abili, știu să se impună, favorizați fiind și de neimplicarea celorlalți. Și tot în acest sens ne întrebăm dacă la aceasta nu contribuie și o serie de caracteristici psihologice, nu tocmai pozitive, ale poporului român, remarcate de Constantin Rădulescu Motru, Mihai Ralea, ș.a.. Rămâne ca răspunsul la aceste întrebări să ni-l dea viitoarele cercetări în domeniu.

III. DESIGNUL CERCETĂRII

1. Obiectivul și ipoteza cercetării

2. Metodologia de cercetare.

3. Instrumente folosite.

3.1 Chestionarul de pretestare

3.2 Chestionarul final

4. Populația și eșantionul utilizat

1. OBIECTIVUL ȘI IPOTEZA CERCETĂRII

Parlamentul reprezintă astăzi una din instituțiile fundamentale ale României el având un rol important în viața politică, socială și economică a țării datorită, în special, rolului său de for legislativ. După 1990 el a constituit una din principalele scene de dezbateră a problemelor țării. Parlamentarii au devenit și ei o prezență constantă în viața românilor, mai ales prin intermediul mass-mediei. În decursul celor 10 ani de existență s-au acumulat la nivelul populației diverse nemulțumiri legate de această instituție, și în special față de parlamentarii români. În același timp s-a creat o anumită imagine despre aceștia, la formarea căreia media a avut o contribuție deloc neglijabilă. Totuși, deși se vorbește mult despre Parlamentul României și parlamentarii lui, nu am reușit să găsim o cercetare despre modul cum sunt percepuți aceștia de către populație, cu excepția sondajelor periodice de opinie, care însă oferă doar aspecte punctuale ale acestei imagini. Situația este valabilă și pentru alte instituții ale statului, singura cercetare de acest fel pe care o cunoaștem fiind cea realizată de Ana Stoica – Constantin și Ticu Constantin despre percepția tinerilor asupra Armatei, Poliției și S.R.I. – ului [53, p.81-93].

Cercetarea pe care am întreprins-o a fost realizată din dorința de a alcătui un “portret” al parlamentarului român, așa cum este el perceput astăzi. Din motive obiective studiul a fost limitat la un eșantion alcătuit din studenții de la profilul Științe Politice.

Ipoteza de la care am pornit în cercetarea noastră a fost că reprezentarea socială a parlamentarilor români este una negativă.

Ne-am sprijinit această afirmație pe modul în care este reflectată în general prestația acestora în mass-media, aceasta punând deseori în discuție diverse aspecte legate de parlamentari, care de cele mai multe ori au dus la nemulțumiri în rândul opiniei publice: absenteismul de la lucrările parlamentului, încetineala cu care se votează legile, privilegiile votate de parlamentari, inclusiv cele salariale, desele călătorii în străinătate, folosirea imunității ca un mijloc de eludare a legii, lipsa de contacte cu alegătorii, etc.. Toate acestea au dus la formarea, credem noi, a unei reprezentări sociale negative, reflectată și de rezultatele sondajelor de opinie care arată o cotă extrem de mare a neîncrederii în Parlament, cea mai mare cotă dintre toate instituțiile statului, cotă care se menține ridicată de mulți ani. În acest sens am folosit datele oferite de Barometrul de Opinie Publică realizat periodic la

comanda Fundației SOROS încă din 1994 (vezi Anexele II și II a). Aceste date arată de exemplu că în luna mai 2000 doar 9% din cei intervievați aveau încredere multă și foarte multă în Parlament, în timp ce ponderea celor care au încredere foarte puțină/deloc și puțină este de 86 %. O cercetare întreprinsă de Pro Democrația în decembrie 1999 arăta că 73 % dintre alegători sunt nemulțumiți de activitatea parlamentarilor [29, p.1, 2]. Un alt sondaj realizat de I.M.A.S. în luna iunie 2000 arata că doar 3 % din subiecți au încredere în Parlament, în timp ce 46,1 % nu aveau deloc încredere în această instituție [45, p.10A]. Aceste date arată, credem noi, că românii au o reprezentare socială negativă asupra Parlamentului, imagine dată de percepția pe care o au despre parlamentari. Studiul nostru și-a propus să vadă dacă într-adevăr există această reprezentare negativă și cum arată ea, care sunt principalele trăsături care o caracterizează.

2. METODOLOGIA DE CERCETARE

Deoarece pentru studiul reprezentărilor sociale nu există o metodă standard, fiecare cercetător a ales calea considerată a fi cea mai convenabilă pentru el. Evidențierea reprezentării sociale privind un obiect social poate fi făcută atât prin modalități lingvistico – verbale (chestionare, interviuri structurate, asocieri libere, scenarii ambigue, etc.), cât și prin modalități lingvistico – textuale (analiza de conținut, analiza discursurilor, etc.) sau comportamentale (observația participativă, observația sistematică, etc.).

Serge Moscovici consideră că întrucât conținuturile reprezentărilor sociale nu sunt altceva decât niște câmpuri structurate ce degajă permanent informații, imagini, credințe, valori, opinii, elemente culturale și ideologice, este cert că recepționarea acestora din urmă poate fi efectuată mai întâi de toate, prin metode de anchetă prin chestionar, conversații sau tratarea materialelor verbale consemnate în documente. Ele pot fi abordate și în calitate de câmpuri semantice, putând fi depistate și prin intermediul diferitelor metode de asociere a cuvintelor: metoda asociației libere, metoda rețelei asociative.

Studiul reprezentărilor pune o serie de probleme metodologice cum ar fi: recunoașterea reprezentării și analiza datelor obținute. Alegerea metodologiei de culegere a datelor este determinată de considerente practice și teoretice.

Metoda chestionarului este una frecvent folosită în studiul reprezentărilor ea având o serie de avantaje, fiind relativ simplu de aplicat, asigurând standardizarea situației, a întrebărilor și posibilitatea aplicării colective.

Având în vedere avantajele metodei chestionarului am optat pentru folosirea acestuia în realizarea cercetării. Pentru aceasta s-a alcătuit mai întâi un chestionar de pretestare care a fost aplicat pe un lot mai redus de subiecți, după care, datele obținute au fost folosite la întocmirea chestionarului final. Cele două chestionare vor fi descrise mai jos.

Pe lângă întrebările precise am folosit prin intermediul chestionarului și metoda asociației libere de cuvinte. Aceasta reprezintă una din cele mai utilizate căi colective de colectare a reprezentărilor sociale. Calitatea ei fundamentală este faptul că ea face să apară dimensiunile latente care structurează universul semantic. Metoda pune în evidență în special cuvintele care alcătuiesc nodul central, deoarece acestea sunt mai pregnante. Abric consideră că această metodă permite obținerea a trei indicatori:

- frecvența unui element al reprezentării în populația anchetată;
- rangul mediu al apariției;
- rangul mediu al importanței unui element al reprezentării.

Printre avantajele metodei putem enumera: rapiditatea mare de aplicare, prelucrarea statistică relativ ușoară a datelor, actualizarea unor elemente “mascate” de obicei de producții discursive. Dezavantajele se referă la faptul că metoda nu oferă informații cu privire la relațiile dintre termenii asociați; faptul că nu întotdeauna cuvântul inductor definește în mod corect obiectul și conținutul reprezentării sociale; slaba determinare a elementelor periferice.

Pentru punerea în evidență a grupelor de obiecte similare și a structurii reprezentărilor se folosește tehnica clasificării ierarhice. Aceasta permite gruparea termenilor care prezintă cea mai mare similitudine între ei.

Aplicarea chestionarului s-a făcut în mod colectiv, fiecare subiect primind un chestionar pe care trebuia să-l completeze. Atunci când aveau nelămuriri subiecții primeau explicații evitându-se însă sugerarea de răspunsuri pentru a nu altera datele cercetării. Consemnul chestionarului nu a suferit modificări importante de la pretestare la chestionarul final.

3. INSTRUMENTE FOLOSITE

3.1 Chestionarul de pretestare

Deoarece în studiul reprezentărilor sociale se recomandă o abordare plurimetodologică, dar și datorită insuficienței datelor inițiale, am recurs în alcătuirea chestionarului de pretestare (vezi Anexa III) la utilizarea pe lângă întrebările închise a unor întrebări deschise destinate acumulării de informații. Astfel, din cele 17 întrebări, 7 au fost cu răspuns liber, la care se adaugă o rubrică pentru nelămuriri, sugestii, opinii neexprimate. Acest fapt a constituit unul din punctele slabe ale chestionarului, deoarece pe de o parte a mărit timpul total de răspuns, iar pe de altă parte a făcut ca la întrebările deschise să se înregistreze un număr mai mare de non-răspunsuri. Un alt minus a fost faptul că chestionarul începea cu o întrebare directă și nu cu una introductivă. Aceasta s-a datorat faptului că nu am reușit să găsim o întrebare care să introducă subiectul în temă fiind în același timp suficient de neutră pentru a nu afecta itemul de asociere liberă, prin oferirea unor sugestii, chiar și indirecte. Una din întrebările uzuale pentru introducere în chestionarele pe teme politice, cea referitoare la interesul pentru politică, am considerat-o inutilă având în vedere eșantionul pe care urma să fie aplicat chestionarul.

Pentru întrebările 1, 6, 7 am utilizat metoda asociației libere deoarece ea permitea punerea în evidență a universului semantic care caracterizează reprezentarea, inclusiv a unor dimensiuni latente. Am cerut totodată subiecților să facă o clasificare a cuvintelor în funcție de importanța lor, acordând note. Prin acordarea notelor s-a urmărit realizarea în final și a unei analize calitative, nu doar a celei cantitative, limitate la mărimea frecvenței de apariție a unui termen. Această dublă manieră de cuantificare a răspunsurilor, prin frecvență și notă, face să apară informații diferite: frecvența pune în evidență termenii enunțați pe baza unei ierarhii majoritare sau minoritare, în timp ce al doilea criteriu, nota, indică importanța sau lipsa de importanță a evocării pentru subiect. Între prima întrebare și cele despre calități și defecte am intercalat o serie de întrebări cu caracter general deoarece am considerat că în acest mod am putea evita o eventuală contaminare a răspunsurilor de la itemii 6 și 7, sau chiar o repetare a lor. Am menținut acest principiu și la chestionarul final.

Primul item cerea subiecților să noteze 10 atribute referitoare la parlamentarul român și să le clasifice apoi acordându-le note de la 10 la 1. Aceste considerente sunt valabile și pentru itemii 6 și 7. Unul din indiciile

urmărite la acest item era ponderea cuvintelor pozitive față de cele negative, acest lucru arătând destul de clar tipul de reprezentare cu care operează subiectul: pozitivă sau negativă. Alte indicii erau constituite de cuvintele utilizate și ierarhizarea lor.

Al doilea item viza încrederea în principalele instituții ale statului, inclusiv Parlamentul, pentru a compara rezultatele cu cele din sondajele de opinie realizate la nivel național.

Al treilea item se referea la opinia subiecților despre numărul parlamentarilor români, aceasta fiind una din problemele în discuțiile referitoare la reformarea acestei instituții.

Al patrulea item se referea la modul de retribuire al parlamentarilor deoarece am considerat-o ca fiind o problemă destul de actuală.

Următorul item, 5, se referea la eficiența Parlamentului, aceasta arătând indirect cum este apreciată munca parlamentarilor, cât de eficientă este aceasta.

Itemul 6 cerea subiecților să indice 5 calități ale parlamentarului român și să le acorde note în funcție de importanța lor. Analiza cuvintelor, a calităților enumerate, ierarhia lor, numărul lor sau chiar lipsa acestora constituie indicii importante în analiza reprezentării. Aceste considerații sunt valabile și pentru **itemul 7** care cerea să se indice 5 defecte ale parlamentarului și să li se acorde note în funcție de importanța lor.

Al optulea item se referea la un aspect mai general – activitatea parlamentarilor. Felul în care este apreciată aceasta constituie indirect o apreciere la adresa parlamentarilor însăși.

La **itemul 9** se oferea subiectului o scală pe care trebuia să aprecieze interesele pe care le urmăresc parlamentarii în activitatea lor. Analiza răspunsurilor la această scală oferă și ea o imagine despre felul în care este perceput parlamentarul, deoarece, conform statutului său el trebuie să reprezinte interesele alegătorilor, și, implicit ale țării.

Al 10 – lea item reprezenta una din problemele controversate la data construirii chestionarului, problemă care frământă o parte a societății și care vizează mai ales aspectul moral. Ea se referă la apartenența la fosta securitate a unora dintre parlamentari.

Următorul item se referă la activitatea pe care parlamentarii ar trebui să o depună în circumscripțiile în care au fost aleși, urmărind indirect interacțiunea acestora cu alegătorii.

Itemii următori, 12 și 13, se referă la o altă chestiune controversată – aceea a imunității parlamentare: în ce caz ar trebui ea aplicată și care sunt cauzele pentru care nu se face nimic pentru simplificarea procedurii de ridicare a acesteia. Am considerat că acest aspect a contribuit la crearea unei

anumite imagini, mai ales datorită cazurilor lui C.V. Tudor și G. Bivolaru. Am folosit o întrebare deschisă tocmai pentru a reuși adunarea mai multor opinii în acest sens.

Itemul 14 este o întrebare deschisă menită să pună în evidență eventualele nemulțumiri la adresa parlamentarilor, ea fiind menită să ofere informații despre eventualele aspecte omise din cercetare.

Prin **itemul următor** am vrut să vedem opinia subiecților despre eventuala pregătire pe care ar trebui să o aibă un parlamentar.

Itemul 16 cerea subiecților să dea trei sfaturi parlamentarilor și să le clasifice în ordinea importanței lor. Aceste sfaturi oferă indirect indicii despre nemulțumirile subiecților referitoare la parlamentari.

Itemul 17 urmărea să evidențieze ponderea diverselor mijloace mass-media ca surse de informare, fiind evident faptul că imaginea populației despre parlamentari este în bună măsură o creație a mijloacelor de informare.

Pe lângă cei 17 itemi am inclus o rubrică de observații, opinii neexprimate, sugestii, nelămuriri, cu scopul de a vedea dacă au rămas aspecte neacoperite de chestionar, dacă sunt întrebări neclare sau sugestii care ar fi putut duce la îmbunătățirea chestionarului final.

Datele de identificare de la sfârșit aveau ca scop realizarea unei evidențe asupra celor chestionați, ea nefiind necesară deoarece nu s-a intenționat realizarea unor studii comparative pe grupe de subiecți din diferiți ani sau pe sexe.

3.2 Chestionarul final

În urma aplicării chestionarului de pretestare și a analizării datelor s-au operat mai multe schimbări astfel încât chestionarul final (vezi Anexa IV) a cuprins mai multe întrebări noi, păstrând însă neschimbat numărul de întrebări – 17.

Pentru a scurta timpul de completare a chestionarului și a asigura un număr redus de non-răspunsuri am înlocuit întrebările cu răspuns deschis cu itemi micști, la care am introdus pe lângă variantele de răspuns standard și posibilitatea exprimării unor opinii libere. Acesta a fost cazul itemilor 1, 4, 5, 12, 15, 16. Am păstrat formula fără întrebare introductivă din aceleași motive pe care le-am expus mai sus.

Din răspunsurile obținute la pretestare am refăcut itemii 1, 6 și 7 care au devenit 1, 4, 5, înlocuind răspunsurile libere cu liste de cuvinte, dar lăsând posibilitatea unor răspunsuri libere. S-a menținut și sistemul de clasificare prin acordarea unor note, inversându-se doar notarea. Pentru alcătuirea listelor de cuvinte s-a recurs, pentru reducerea numărului acestora la o serie de echivalențe între termeni considerați sinonimi. Astfel dintr-o listă inițială de 154 cuvinte însumând 201 alegeri obținute la itemul 1 s-a ajuns la o listă de 55 de termeni din care au fost selectați cele mai importante cuvinte. În mod similar s-a procedat și la itemii 6 și 7. Criteriul de selecție a fost atât frecvența termenului cât și media notelor obținute.

S-a renunțat la o serie de întrebări, acestea fiind înlocuite cu altele, cum a fost cazul itemilor 3, 4, 5, 10, 12, 15. La întrebările 3, 4, 5, 12, 15 s-a renunțat pentru că am ajuns la concluzia că ele se referă, prin modul de formulare, la cum ar trebui să fie parlamentarul român, nu cum este el acum. Din această cauză, am renunțat la întrebările pe care nu am reușit să le reformulăm astfel încât să capete o formă neutră. Un alt motiv a fost că se obțineau date neconcludente sau lipsite de importanță datorită faptului că unele întrebări nu au fost suficient de bine formulate cum a fost cazul itemilor 3, 4, 10, 12. La itemul 15 se obțineau răspunsuri în sensul așteptărilor deoarece s-a optat pentru varianta “științe politice”.

La **itemul 1** s-a alcătuit o listă cuprinzând 20 de cuvinte plus varianta “Nu știu”. Pentru a nu se considera că ordinea de așezare a cuvintelor ar putea influența răspunsurile le-am ordonat alfabetic, metodă aplicată și la itemii 4, 5 și 15, cu mici excepții datorate necesității de a asigura o încadrare bună în pagină. Din lista de cuvinte obținută la pretestare am selectat cuvintele cele mai semnificative (cu cele mai mari frecvențe și medii), alcătuiind o listă după care am adăugat fiecărui cuvânt antonimul său. Pentru a asigura echilibrul, cele 20 de cuvinte au fost împărțite în două categorii de câte 10, pozitive și negative, cuvintele alcătuiind “perechi”: bătrân – tânăr; bogat – sărac; competent – incompetent; corupt – incoruptibil; cultivat – necultivat; demn – obedient; elegant – neelegant; imoral – moral; nepăsător – preocupat; neserios – serios. De asemeni s-a redus numărul de alegeri cerute acesta fiind de 5. S-a înlocuit și termenul de “atribute” care genera unele confuzii cu cel de “cuvinte”.

Itemul 2 a rămas neschimbat.

Itemul 3 este fostul item 8 care a rămas neschimbat. Deoarece rezultatele acestuia corelau foarte bine cu cele de la itemul 5 privind eficiența Parlamentului s-a renunțat la acesta din urmă. Un motiv în plus pentru renunțarea la acest item a fost distincția destul de ambiguă între

eficiența Parlamentului și activitatea parlamentarilor cele două fiind asemănătoare ca rezultat final.

Pentru **itemii 4 și 5** au fost modificate itemii 6, 7 din chestionarul de pretestare în sensul alcătuirii unor liste de 10 cuvinte, calități și defecte, lăsându-se și posibilitatea unor alegeri libere. S-a micșorat numărul de alegeri la 4, păstrându-se clasificarea prin acordarea de note. S-au adăugat și variantele de răspuns “Nici una” și “Nu știu”.

Itemul 6 se referă la gradul de competență al parlamentarilor români. Acest aspect a apărut în mod constant în răspunsurile la diverși itemi la pretestare, astfel încât am hotărât introducerea cuvântului atât în lista de la 1 cât și ca item separat. Această situație este valabilă și pentru itemii 8, 9, 10, 13 din chestionarul final.

Itemul 7 este fostul item 9 care a rămas neschimbat.

Următorul item vizează gradul de corupție al parlamentarilor români, deoarece problema a apărut în mod constant în chestionarul de pretestare deși nu exista nici un item în acest sens.

Itemul 9 vizează măsura în care își îndeplinesc parlamentarii obligațiile ce le revin în această calitate, el fiind sugerat de diverse răspunsuri referitoare la activitatea acestora.

Următoarea întrebare este legată oarecum de cea precedentă și vizează cantitatea de muncă depusă de parlamentari în exercitarea mandatului lor. Ea a fost sugerată de răspunsurile la pretestare.

Itemul 11 a rămas neschimbat.

Itemul 12 înlocuiește itemul 13 din chestionarul de pretestare, oferind 10 variante de alegere obținute din analiza răspunsurilor. De asemeni se oferă posibilitatea unor răspunsuri libere. Răspunsurile indicând cauzele pentru care nu s-a ajuns la simplificarea procedurii de ridicare a imunității contribuie de asemeni la crearea unui anumit profil al parlamentarului. Am optat pentru varianta unei duble alegeri considerând că o singură alegere ar putea fi prea puțin. La fel s-a procedat la itemul 15.

Nerespectarea promisiunilor făcute în campania electorală a constituit o temă ce a revenit frecvent, de aceea I-am consacrat **itemul 13**.

Itemii 14 și 15 reprezintă reformularea itemului 14 din chestionarul de pretestare și vizează nemulțumirile la adresa parlamentarilor. Din răspunsurile obținute la pretestare am alcătuit o listă de 10 opțiuni la care se adaugă răspunsurile libere, subiectul putând face două opțiuni.

Itemul 16 a fost modificat prin reducerea de la 3 la două sfaturi și prin renunțarea la ierarhizarea lor. Motivele au fost atât economia de timp cât și faptul că în chestionarul de pretestare majoritatea au oferit unul sau două sfaturi.

Itemul 17 a rămas la fel ca și caseta cu datele de identificare. S-a renunțat la rubrica de sugestii și opinii care fusese concepută doar pentru chestionarul de pretestare.

4. Populația și eșantionul utilizat

Atunci când am început această cercetare ne-am pus problema eșantionului, pentru că acest lucru influența construcția al chestionarului. Am considerat încă de la început că nu se poate pune problema unui eșantion reprezentativ datorită mărimii acestuia care ar fi mărit mult timpul de aplicare și cel de introducere a datelor. De asemeni chestionarul ar fi trebuit mult simplificat, iar în locul aplicării colective ar fi trebuit să se aplice individual, ceea ce ar fi dus la o creștere și mai mare a timpului necesar. Din aceste motive am considerat că ar fi mult mai indicat să ne limităm la un eșantion mult mai redus de subiecți, optând pentru studenții de la Științe Politice. Nu ne-am oprit la studenți în general pentru că, pe de o parte ar fi trebuit să alcătuim un eșantion foarte diversificat, iar pe de altă parte rezultatele nu ar fi fost semnificative decât pentru acest segment specific de populație, ele neputând fi generalizate nici măcar la nivelul întregului tineret.

Alegerea studenților de la Științe Politice a fost determinată atât de rațiuni de ordin practic (eșantion redus, aplicare facilă a chestionarului) cât și de faptul că mulți dintre ei vor deveni analiști, consilieri politici, directori de campanie, jurnaliști și chiar oameni politici. Într-un fel sau altul ei vor fi implicați în viața politică, vor propaga aceste opinii, vor deveni poate lideri de opinie, iar concepțiile lor despre aceasta se va reflecta în activitatea lor. Având în vedere cele de mai sus am considerat că este important de știut care este imaginea pe care și-au format-o asupra unuia din aspectele importante ale vieții politice: parlamentarul.

Deși cei 10 ani trecuți de la înființarea Parlamentului ar putea fi considerați ca o perioadă prea scurtă pentru formarea unei reprezentări sociale a parlamentarilor, considerăm că aceasta există deja, iar pentru studenții de la Științe Politice ea ar trebui să fie mult mai clară pentru că reprezintă o parte componentă a viitorului lor domeniu de activitate.

Pentru chestionarul de pretestare am considerat că aplicarea lui pe un lot mai divers de subiecți, nu doar de la Științe politice, ar putea contribui la

adunarea unor opinii mai diverse care să fie mai apoi folosite în alcătuirea chestionarului final. În acest scop cele 40 de chestionare aplicate au cuprins și studenți de la jurnalistică, drept, filosofie, psihologie și câțiva ziașiști. În tabelul de mai jos este prezentat numărul de subiecți din fiecare categorie.

Tabelul 2: Componența eșantionului de pretestare

Facultatea / Secția	Număr studenți
Științe Politice An I	6
Științe Politice An II	15
Jurnalistică	3
Filosofie	4
Psihologie	6
Drept	2
Ziașiști	4
Total	40

Chestionarul final a fost aplicat pe 104 studenți la Științe Politice de Universitatea “Al. I. Cuza” și “Petre Andrei”, din anii I, II și III. Facem precizarea că la Universitatea “Petre Andrei” nu exista la momentul realizării cercetării anul III. Repartiția subiecților pe ani și pe universități este dată în tabelul de mai jos.

Tabelul 3: Alcătuirea eșantionului final

	Universitatea “Petre Andrei”	Universitatea “Al. I. Cuza”	Total
Anul I	17	30	47
Anul II	23	26	49
Anul III	----	8	8
Total	40	64	104

IV. REZULTATELE OBTINUTE ȘI INTERPRETAREA LOR

Putem spune că interpretarea datelor pentru această cercetare a început odată cu prelucrarea datelor chestionarului de pretestare. Într-un fel acesta ne-a confirmat în mare parte ipoteza noastră despre imaginea negativă a parlamentarului român. Astfel, din lista de cuvinte alese de subiecți la prima întrebare, cea mai mare parte au fost cuvinte negative, acestea obținând și cele mai mari scoruri. De asemeni, în timp ce la defecte am avut suficiente cuvinte, lista calităților a fost foarte redusă, mulți dintre subiecți nerăspunzând la această întrebare în timp ce lista defectelor a fost foarte bogată. Această pondere a cuvintelor negative în lista de la primul item, precum și disproporția între lista foarte largă de defecte și lista redusă de calități ne-a confirmat ipoteza. Astfel din cei 55 de termeni la care a fost redusă lista inițială de cuvinte de la itemul 1, 34 reprezentau defecte, 14 erau termeni neutri și doar 8 calități. Lista de calități a cuprins 60 de termeni cu un total de 70 de opțiuni față de cele 89 de cuvinte reprezentând defecte care au însumat 137 de opțiuni, ceea ce reprezintă aproape dublu față de calități. Aceasta creionează o imagine negativă, confirmată și de răspunsurile la celelalte întrebări ale chestionarului de pretestare.

Trecând la analiza rezultatelor chestionarului final facem precizarea, cum aminteam și în capitolul precedent, că am dorit ca pentru itemii 1, 4, 5 să utilizăm o analiză nu doar cantitativă, bazată pe frecvențele cuvintelor, ci și una calitativă, pentru care am introdus sistemul de acordare a notelor. Pentru analiza calitativă am luat media drept un indicator pentru clasificarea cuvintelor considerând semnificativi termenii care au obținut un scor mai mare sau egal cu 1. De asemenea am utilizat analiza cluster pentru gruparea termenilor în funcție de apropierea lor. Această metodă reduce numărul de atribute ce caracterizează o mulțime de obiecte la unul singur. Există mai multe modele cluster care diferă între ele prin modul de definire a distanței,

procedeul de grupare și criteriul prin care este decis nivelul optim de grupare. Aplicarea de modele diferite asupra aceleiași mulțimi poate conduce la clasificări diferite. Prin această analiză se realizează o clasificare ierarhică a variabilelor ce poate fi reprezentată sub forma unei dendrograme. Distanța dintre clusteri este unul din elementele prin care se diferențiază diferitele metode de analiză. Pentru cazul de față am folosit metoda Ward, recomandată de literatura de specialitate [18, p.25 – 51].

Prelucrarea statistică a datelor s-a făcut cu un program SPSS 7.5 iar pentru itemii 1, 4, 5 codificarea notelor s-a făcut invers decât notele acordate în chestionar (nota 1 a primit codul 5, 2 – 4, etc.) pentru ca mediile obținute să poată fi comparate.

Trecând la analiza rezultatelor obținute la **primul item** prezentăm în tabelul de mai jos termenii cu frecvența absolută, frecvența relativă și media. Datele detaliate sunt prezentate în Anexa V iar dendrograma în Anexa VI.

Tabelul 4: Frecvențele, procente și media notelor obținute la cuvintele de la itemul 1

	Frec-vența	%	Media		Frec-vența	%	Media
Bătrân	46	44,2	1,2115	Tânăr	2	2,0	0,0576
Bogat	35	34,6	0,9038	Sărac	8	7,7	0,2596
Corupt	73	70,2	2,7019	Incoruptibil	7	6,7	0,2500
Imoral	53	51,0	1,4904	Moral	8	7,7	0,2788
Incompetent	61	58,7	1,9327	Competent	16	15,4	0,4135
Necultivat	17	16,3	0,4038	Cultivat	15	14,4	0,4519
Neelegant	11	10,6	0,1731	Elegant	15	14,4	0,3269
Nepăsător	66	63,5	1,9904	Preocupat	9	8,7	0,2885
Neserios	52	50,0	1,2019	Serios	8	7,7	0,2596
Obedient	13	12,5	0,3462	Demn	9	8,7	0,2212
Nu știu	0	0,0	--				

Luând media drept criteriu de clasificare observăm că termenii care se situează peste 1,0 sunt: corupt, nepăsător, incompetent, imoral, bătrân și neserios. Clasificarea după frecvență ne dă o ordine puțin diferită ultimii doi termeni – bătrân și neserios – schimbând locul între ei. Aceasta se datorează notelor mai mari obținute de termenul “bătrân”. Se observă totodată că în afară de cuvântul “bătrân” toți ceilalți termeni au obținut procente mai mari sau egale cu 50 %, ceea ce înseamnă că ei sunt considerați ca reprezentativi

de cel puțin jumătate din subiecți. Se observă că în afară de termenul “bătrân” toți ceilalți termeni sunt negativi. Chiar și cuvântul “bătrân” capătă aici mai degrabă o conotație negativă deoarece una din principalele doleanțe exprimate la itemul 16 vizează întinerirea clasei politice și a parlamentarilor. În acest context presupunem că atributul “bătrân” este mai curând asociat cu unele trăsături specifice vârstei cum ar fi: conservatorismul, inerția, teama de schimbare și rezistența față de aceasta, rigiditatea, lentoarea, orientarea spre trecut, etc., care în perioada de schimbări profunde și rapide pe care o parcurge România în acest moment, sunt considerate nepotrivite. Pe de altă parte termenul “bătrân” poate fi relativ având în vedere vârsta subiecților.

Faptul că termenul “corupt” este pe primul loc, la o diferență semnificativă de ceilalți, poate fi considerat ca fiind în acord cu opinia aproape generală la nivelul populației, fapt confirmat și de sondajele de opinie, referitoare la implicarea în acte de corupție a oamenilor politici, în special a celor cu funcții în stat.

Imoralitatea poate fi interpretată atât ca referință la corupție și necinste cât și la o serie de acțiuni ale parlamentarilor prin care uneori s-a sfidat opinia publică – ne referim aici la diversele privilegii votate, la măririle de salarii, la lipsa de onestitate față de alegători, etc..

Incompetența face referire la lipsa de pregătire și de profesionalism a parlamentarilor, ea putând fi pusă în relațiile cu unul din sfaturile apărute mai des – acela de renunțare la cariera politică. Nepăsarea se referă la dezinteresul față de alegători și de problemele țării, opinie ce rezultă clar din rezultatele la itemul 7. Nereseriozitatea este o reflectare a comportamentului parlamentarilor care nu dau dovadă de constanță și nu obișnuiesc să-și respecte promisiunile făcute.

Se mai observă din datele tabelului că termenii pozitivi au obținut scoruri mici. Trebuie să facem mențiunea că o serie de subiecți au interpretat itemul 1 ca referindu-se la imaginea ideală a parlamentarului român nu la cea actuală. Acest lucru se poate observa din faptul că după ce au ales la itemul 1 cuvinte ca: cinstit, moral, competent, incoruptibil, aceeași subiecți au apreciat la celelalte întrebări că parlamentarii sunt necinstiți, corupți, incompetenți, etc., ceea ce ne-a dus la concluzia că ei au interpretat greșit consemnul de la primul item. Astfel scorurile reale ale cuvintelor pozitive ar fi trebuit să fie de fapt mai mici. De asemeni observăm diferența foarte mare la scorurile obținute între cuvintele cele mai reprezentative și opusele lor.

Dendrograma din Anexa VI ne arată foarte clar detașarea termenilor la care ne-am referit mai sus, apărând în plus cuvântul “bogat” care ca medie și frecvență se situează imediat sub termenul “bătrân”.

Putem considera așadar că elementele principale ale reprezentării sociale a parlamentarului sunt: **corupt, nepăsător, incompetent, imoral, bătrân, neserios**. Ordinea strictă a acestora este mai puțin importantă deoarece nu intenționăm să stabilim o ierarhie a lor ci să conturăm un portret. Este foarte clar că acești termeni sunt negativi, iar scorurile obținute ne îndreptățesc să considerăm că ei sunt percepuți ca fiind caracteristici de majoritatea subiecților.

Cu toate că în chestionar itemul 1 este separat de 4 și 5, pentru a evita o eventuală contaminare a răspunsurilor, îi vom prezenta succesiv deoarece ei reprezintă aspecte diferite ale aceleiași probleme.

Pentru **itemul 4** referitor la calitățile parlamentarului român prezentăm mai jos tabelul cu principalele date, acestea fiind detaliate în tabelul din Anexa VII, dendrograma realizată prin analiza cluster fiind prezentată în Anexa VIII.

Tabelul 5: Frecvențele, procentele și mediile notelor obținute de cuvintele de la itemul 4 (calități)

	Frecvența	%	Media
Abil	58	55,8	1,2981
Altruist	8	7,8	0,2308
Bun orator	49	47,0	1,1827
Carismatic	23	22,1	0,5673
Cinstit	8	7,7	0,1635
Convingător	43	41,3	0,6635
Dinamic	18	17,3	0,3462
Inteligent	32	30,8	0,7212
Își urmărește bine scopul	70	67,3	2,3269
Responsabil	19	18,3	0,3846
Nici una	19	18,3	--
Nu știu	3	2,9	--

După cum se poate observa din calitățile care sunt atribuite parlamentarului ies în evidență 3: își urmărește bine scopul, este abil și este bun orator. Cei 3 termeni se detașează atât prin medii cât și prin frecvențe. Ceilalți termeni obțin, în general, scoruri mai mici. Acest clasament este confirmat și de analiza cluster (vezi Anexa VIII). Se observă că cele două calități puternic pozitive, altruist și cinstit, obțin cele mai mici scoruri. Este

de reținut și faptul că 19 subiecți, reprezentând 18,3 %, consideră că parlamentarul român nu are nici o calitate.

Dacă avem în vedere cei 3 termeni principali, putem remarca că ei fac parte din categoria calităților “neutre” – dacă le putem spune așa. Aceasta deoarece ele pot caracteriza la fel de bine personajele pozitive ca și pe cele negative.

A fi un bun orator ar trebui să fie o caracteristică a tuturor oamenilor politici, iar faptul că parlamentarii sunt percepuți astfel nu reprezintă o surpriză deoarece principalul mod în care ei se fac cunoscuți este cel de vorbitori. Celelalte două caracteristici – abilitatea și faptul că își urmăresc bine scopul (personal n.n.) – pot fi puse în legătură cu imaginea lor de persoane oportuniste, care își urmăresc propriile lor interese, nu pe cele ale celor ce i-au votat.

Astfel, cele 3 calități considerate reprezentative pentru parlamentarul român: **își urmărește bine scopul**, este **abil**, este **bun orator**, nu aduc de fapt elemente pozitive care să contrabalanseze o reprezentare negativă.

Pentru **itemul 5**, care se referă la defecte, datele sunt prezentate în tabelul de mai jos, rezultatele detaliate fiind prezentate în Anexa IX.

Tabelul 6: Frecvențele, procentele și mediile notelor obținute de cuvintele de la itemul 5 (defecte)

	Frecvența	%	Media
Arogant	39	37,5	0,9327
Demagog	56	53,8	1,6346
Egoist	33	31,7	0,7212
Leneș	39	37,5	0,9135
Lipsit de bun simț	44	42,3	1,0000
Lipsit de demnitate	31	29,8	0,6058
Necinstit	65	62,5	1,4038
Neinteligent	13	12,5	0,2308
Nu-și asumă responsabilitatea	72	69,2	2,0096
Orgolios	19	18,3	0,4038
Nici unul	0	0,0	--
Nu știu	1	1,0	--

Principalele defecte care caracterizează, în opinia subiecților, parlamentarul român sunt : nu-și asumă responsabilitatea, necinstit, demagog, lipsit de bun simț. În afara ultimului termen, care în dendrogramă

apare cuplat cu termenul “leneș” și separat de ceilalți 3, primii 3 termeni întrunesc fiecare procente de peste 50 %, ceea ce denotă o opinie majoritară. Se observă de asemenea că, în ansamblu, mediile și frecvențele defectelor sunt ceva mai mari decât cele ale calităților, ceea ce poate fi considerat ca o consecință a faptului că defectele sunt mai evidente, mai reprezentative chiar.

“Nu-și asumă responsabilitatea” este termenul considerat a fi cel mai caracteristic, dacă judecăm după frecvență și medie. Este unul din cuvintele care apare des în descrierea clasei politice românești, și implicit a parlamentarilor. “Necinstit” – termenul înglobează și completează una din caracteristicile semnificative de la primul item – “corupt”, confirmându-l în același timp. “Demagog” termen care poate fi pus în legătură cu “neserios”, “imoral”, apare și el ca o caracteristică principală, el putând fi pus în legătură și cu rezultatele la itemul 13 privind promisiunile electorale. “Lipsit de bun simț” face referire la anumite atitudini ale parlamentarilor, care uneori au sfidat bunul simț (privilegiile și măririle de salarii).

Cele 4 defecte : **nu-și asumă responsabilitatea, necinstit, demagog, lipsit de bun simț** – conturează o reprezentare socială clar negativă a parlamentarului român, având în vedere și termenii de la ceilalți itemi.

Trecând la analiza rezultatelor de la **itemul 2**, care vizează încrederea în principalele instituții ale statului, prezentăm rezultatele acestuia, în procente, în tabelul de mai jos. Rezultatele detaliate sunt prezentate în Anexa XI, unde pentru comparație oferim și datele Barometrului de Opinie Publică (B.O.P.) pentru luna mai 2000, având în vedere că cercetarea noastră s-a desfășurat în perioada aprilie – mai 2000.

Tabelul 7: Rezultatele (%) de la itemul 2 – Câtă încrederea aveți în următoarele instituții ale statului ?

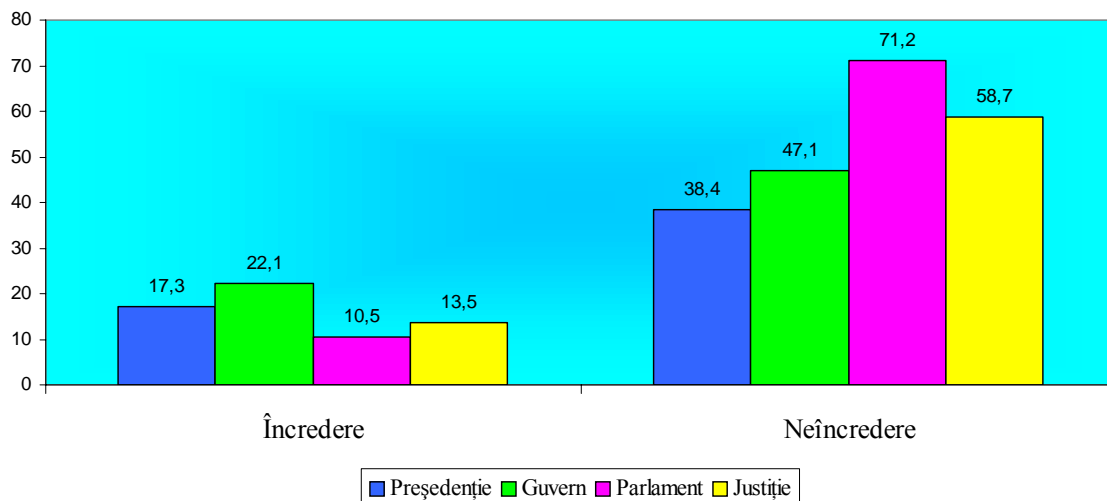
	Foarte multă	Multă	Nici multă, nici puțină	Puțină	Foarte puțină	NR
Președenție	4,8	12,5	43,3	19,2	19,2	1,0
Guvern	3,8	18,3	28,8	31,7	15,4	1,9
Parlament	3,8	6,7	16,3	35,6	35,6	1,9
Justiție	4,8	8,7	26,9	26,0	32,7	1,0

- NR – nonrăspunsuri

Tabelul 8: Rezultatele cumulate (%)

	Încredere	Neîncredere
Președenție	17,3	38,4
Guvern	22,1	47,1
Parlament	10,5	71,2
Justiție	13,5	58,7

Din tabelul de mai sus se poate observa că încrederea în Parlament, obținută prin cumulara răspunsurilor multă și foarte multă, este cea mai redusă în timp ce neîncrederea este cea mai mare (71,2) dintre toate instituțiile statului. Situația este relativ mai bună decât rezultatele B.O.P. din mai 2000, unde neîncrederea are un scor mult mai mare (86 %), dar B.O.P. nu utilizează varianta de răspuns “nici multă, nici puțină” ale cărei răspunsuri se distribuie între “multă” și “puțină”. Având în vedere strict rezultatul obținut neîncrederea în Parlament are un scor foarte ridicat, iar această cotă este dată de membrii instituției, de activitatea acestora, de modul în care se implică în rezolvarea problemelor țării, de rezultatele activității lor. Se remarcă faptul că nici celelalte instituții nu stau foarte bine la capitolul încredere.

Graficul încrederii în instituțiile statului (%)**Fig. 2**

Itemul 3 se referă la felul în care este apreciată activitatea parlamentarilor români. Rezultatele sunt prezentate în tabelul 9 și fig. 3.

Tabelul 9: Cum apreciați activitatea parlamentarilor români ?

	Nesatisfăcătoare	Satisfăcătoare	Bună	Foarte bună	Nu știu
Frecvența	78	18	4	--	4
Procente	75,0	17,4	3,8	--	3,8

Cum apreciați activitatea parlamentarilor români?

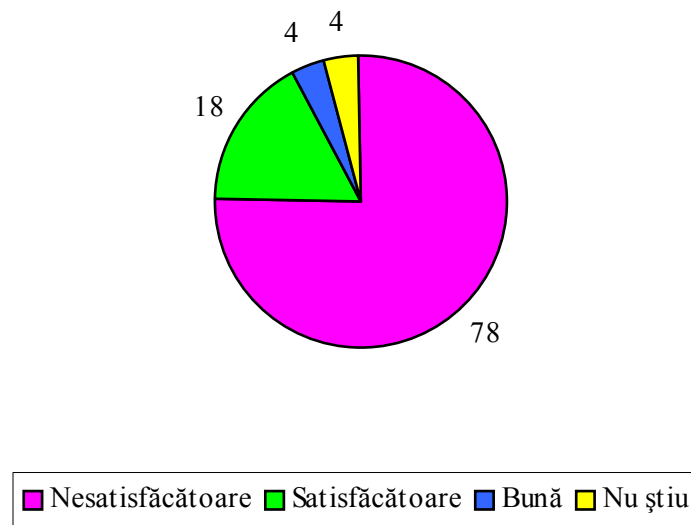

Fig. 3

După cum se poate remarca din rezultatele obținute, 75 % din subiecți consideră activitatea parlamentarilor ca nesatisfăcătoare, doar 3,8 % ca fiind bună și nici un subiect nu o consideră foarte bună. Considerăm că neîncrederea în Parlament dar și, parțial, reprezentarea negativă a parlamentarilor își au originea și în această apreciere negativă a activității lor. Din sfaturile date de subiecți (itemul 16) rezultă indirect că ceea ce se reproșează acestora vizează în special procesul legislativ, prea lent și cu legi care sunt modificate permanent, precum și faptul că legi importante așteaptă foarte mult timp pentru a fi puse în discuție. Pentru a fi totuși obiectivi

trebuie să spunem că deși unele critici sunt îndreptățite, din punctul de vedere al numărului de legi votate Parlamentul stă destul de bine, în 1999 fiind promulgate 210 legi și 58 de hotărâri ceea ce înseamnă destul de mult.

Următorul **item – 6** – vine să detalieze aprecierile vizând competența parlamentarilor, rezultatele fiind prezentate în tabelul 10 și figura 4.

Tabelul 10: Câți de competenți considerați că sunt parlamentarii români?

	Incompetenți	Puțin competenți	Competenți	Foarte competenți	Nu știu
Frecvența	22	71	10	--	1
Procente	21,2	68,2	9,6	--	1,0

Câți de competenți considerați că sunt parlamentarii români ?

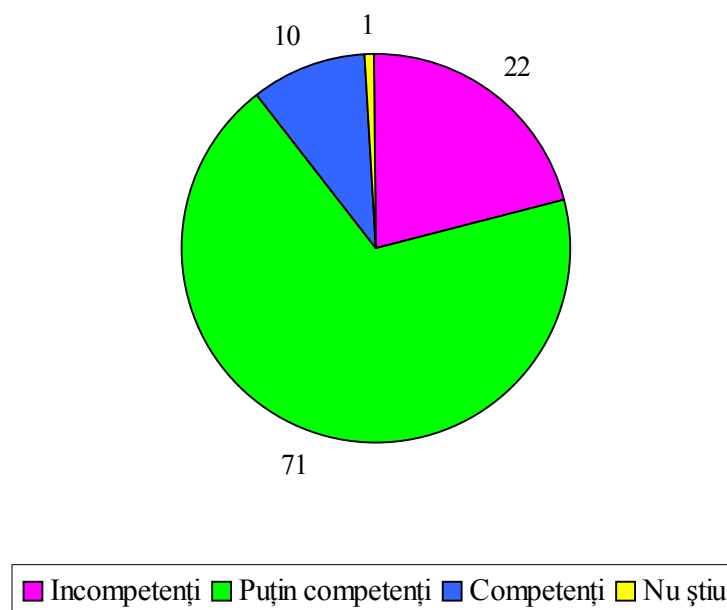

Fig. 4

Rezultatele de la acest item confirmă una din trăsăturile principale obținute la itemul 1 - cea de incompetent. Faptul că 68,2 % din subiecți îi consideră pe parlamentari ca "puțin competenți", iar 21,1 % ca incompetenți spune foarte mult despre felul în care sunt percepuți parlamentarii români,

despre calitatea lor de oameni politici. Aceasta cu atât mai mult cu cât nici un subiect nu-i consideră “foarte competenți”. Părerea despre competența parlamentarilor este confirmată și de faptul că mai multe din sfaturile oferite îi îndeamnă să renunțe la politică.

Itemul 7 vizează interesele pe care le urmăresc parlamentarii prin activitatea lor. Rezultatele detaliate ale acestei întrebări sunt prezentate în Anexa XII, în tabelul de mai jos fiind prezentate doar procentele obținute.

**Tabelul 11: Credeți că parlamentarii urmăresc prin activitatea lor:
(%)**

	Foarte puțin	Puțin	Nici mult, nici puțin	Mult	Foarte mult	NR
Interesele țării	36,5	33,7	26,9	1,9	1,0	--
Interesele alegătorilor	48,1	27,8	21,2	1,9	1,0	--
Interesele partidului	1,0	14,4	14,4	54,8	14,4	1,0
Interesele proprii	--	2,9	2,9	17,3	76,9	--
Interesele unor grupuri de afaceri	1,0	1,9	10,6	50,0	35,5	1,0
Interesele unor organizații civice, nonguvernamentale, etc.	24,1	32,7	28,9	6,7	3,8	3,8
Interesele unor grupuri obscure (mafie, contrabandiști, etc.)	21,2	16,3	27,8	23,1	8,7	2,9
Alte interese	13,5	13,5	22,1	14,4	8,7	27,8

NR – nonrăspunsuri

Se observă că răspunsurile sunt în general accentuate la unul din capete. Fac excepție ultimile două (interesele unor grupuri obscure și alte interese) la care răspunsurile sunt mult mai echilibrate, neputându-se vorbi în aceste cazuri de o opinie fermă pentru una sau alta din opțiuni. Pentru a pune mai bine în evidență opiniile majoritare am însumat răspunsurile pentru

categoriile “foarte puțin + puțin” și “foarte mult + mult”, rezultatele fiind prezentate în tabelul 12 și figura 5.

Tabelul 12: Rezultatele cumulate la itemul 7

	Puțin și foarte puțin	Mult și foarte mult
Interesele țării	70,2	2,9
Interesele alegătorilor	76,0	2,9
Interesele partidului	15,4	69,2
Interesele proprii	2,9	94,2
Interesele unor grupuri de afaceri	2,9	85,5
Interesele unor organizații civice	56,8	10,5

Credeți că parlamentarii români urmăresc prin activitatea lor:

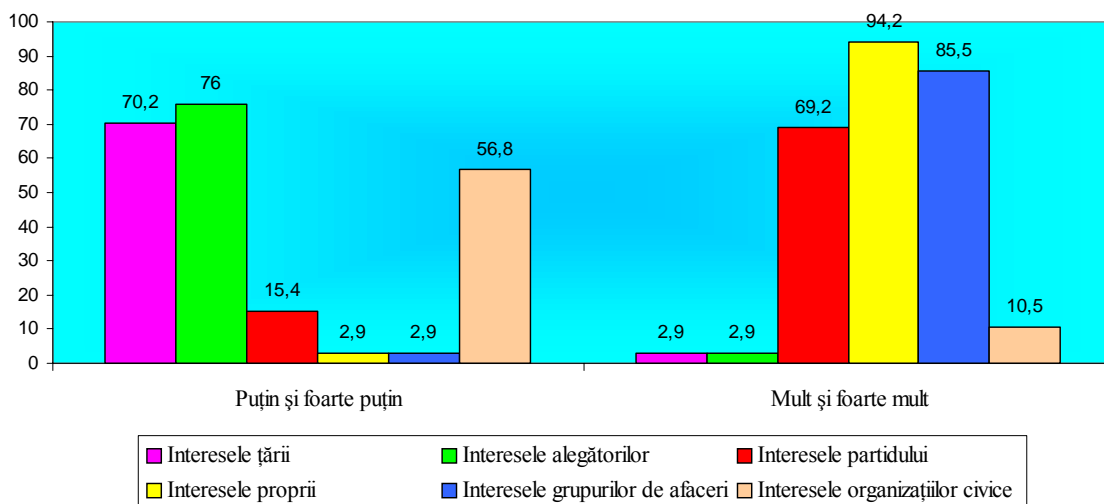

Fig. 5

Se observă foarte clar că în timp ce interesele țării și ale alegătorilor sunt urmărite puțin și foarte puțin în proporție de 70,2 % respectiv 76 %, interesele partidului, ale grupurilor de afaceri și mai ales cele proprii sunt urmărite mult și foarte mult în proporție de 69,2 %, 85,5 % și 94,5. Practic această imagine despre parlamentari îi situează la polul opus celui în care ar trebui în mod normal să se afle. Aceasta pentru că, așa cum se spune la art. 66 din Constituție: “În exercitarea mandatului, deputații și senatorii sunt în

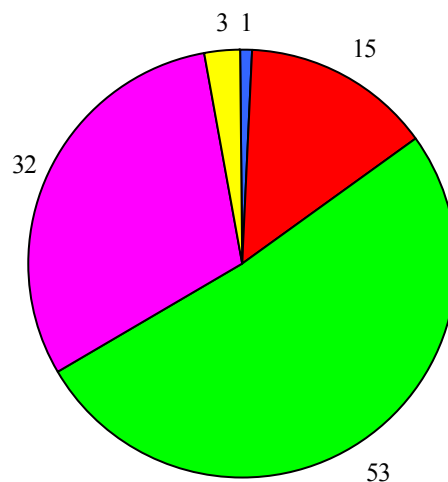
serviciul poporului.” [65, p.23], ei fiind reprezentanții poporului, activitatea lor trebuind să se desfășoare în interesul acestora și al țării. Constatăm însă că opinia este cu totul alta, și aceasta nu fără îndreptățire, deoarece funcția de parlamentar s-a transformat, pentru unii, într-o sursă de privilegii și avantaje sau chiar într-un prilej de îmbogățire.

Itemul 8 constituie de fapt o completare la termenii de la itemul 1 “corupt – incoruptibil” în încercarea de a vedea “gradul” de corupție cu care sunt creditați parlamentarii. Rezultatele sunt prezentate în tabelul și graficul de mai jos.

Tabelul 13: Cât de corupți considerați că sunt parlamentarii români ?

	Deloc	Foarte puțin corupți	Puțin corupți	Corupți	Foarte corupți	Nu știu
Frecvența	--	1	15	53	32	3
Procente	--	1,0	14,4	51,0	30,7	2,9

Cât de corupți considerați că sunt parlamentarii români ?

■ Foarte puțin corupți ■ Puțin corupți ■ Corupți ■ Foarte corupți ■ Nu știu

Fig. 6

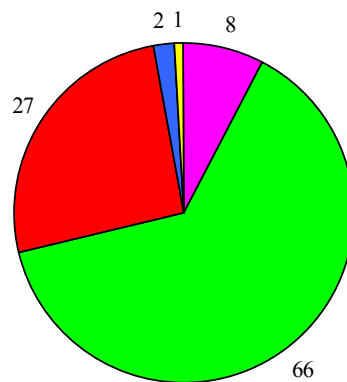
Rezultatele vorbesc de la sine confirmând că atributul “corupție” constituie una din trăsăturile principale dacă avem în vedere că 81,7 % din subiecți consideră că parlamentarii sunt “corupți și foarte corupți”. Ținând seama de faptul că celelalte două categorii ale scalei sunt – “puțin corupți” și “foarte puțin corupți” și că nici un subiect nu-i consideră “deloc” corupți înseamnă practic că nici un parlamentar nu este considerat cinstit, el fiind prin definiție, mai mult sau mai puțin corupt.

Următorul **item (9)** se referă la gradul în care își îndeplinesc parlamentarii obligațiile ce le revin pentru această funcție, rezultatele fiind prezentate mai jos.

Tabelul 14: În ce măsură considerați că își îndeplinesc parlamentarii obligațiile ce le revin pentru această funcție ?

	Deloc	În mică măsură	Nici mult, nici puțin	În mare măsură	În totalitate	Nu știu
Frecvența	8	66	27	2	--	1
Procente	7,7	63,4	26,0	1,9	--	1,0

În ce măsură considerați că își îndeplinesc parlamentarii obligațiile ce le revin pentru această funcție ?

■ Deloc ■ În mică măsură ■ Nici mult, nici puțin ■ În mare măsură ■ Nu știu

Fig. 7

Din datele de mai sus rezultă că 71 % din subiecți consideră că parlamentarii își îndeplinesc obligațiile ce le revin doar în mică măsură sau deloc. Acest rezultat poate fi pus în legătură și cu rezultatele referitoare la activitatea lor, considerată ca nesatisfăcătoare (75 %), dar și cele privind faptul că parlamentarii nu urmăresc interesele țării și ale alegătorilor decât puțin și foarte puțin (70 % și 76 %).

Itemul 10 completează într-o oarecare măsură întrebarea precedentă, referindu-se la cât de mult muncesc parlamentarii români, datele obținute fiind trecute în tabelul și graficul de mai jos.

Tabelul 15: Cât de mult considerați că muncesc parlamentarii români ?

	Deloc	Foarte puțin	Puțin	Nici mult, nici puțin	Mult	Foarte mult	Nu știu
Frecvența	7	31	38	22	5	1	--
Procente	6,7	29,8	36,5	21,2	4,8	1,0	--

Cât de mult considerați că muncesc parlamentarii români ?

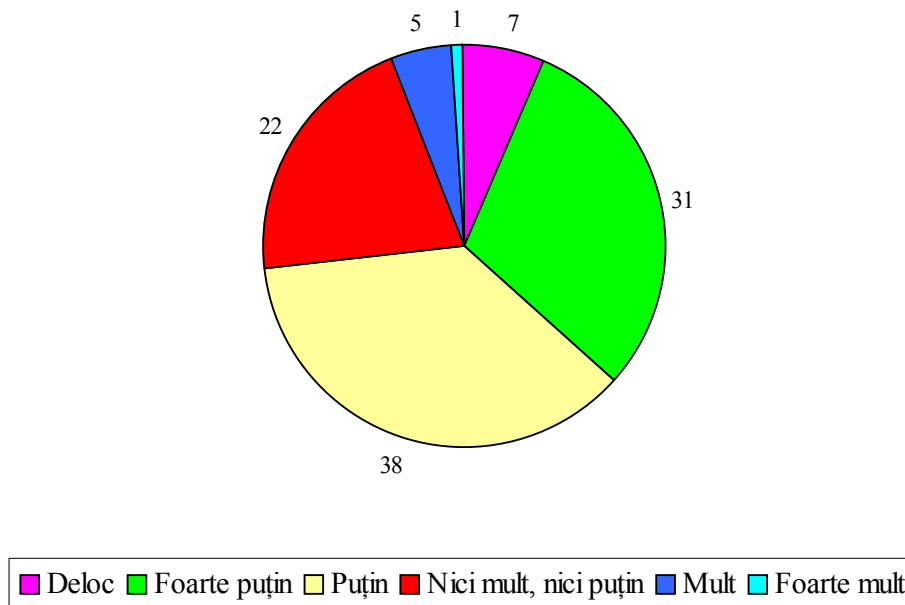

Fig. 8

Datele de mai sus arată că 66,3 % din subiecți consideră că parlamentarii muncesc “puțin” și “foarte puțin”, la care se adaugă 6,7 % care cred că aceștia nu muncesc “deloc”. Rezultatele pot fi puse în legătură cu cei care consideră că parlamentarii au o activitate nesatisfăcătoare (75 %), cei care cred că nu își îndeplinesc obligațiile ce le revin (71 %). Considerăm că această opinie se datorează, în special, absenteismului parlamentarilor, care a făcut ca deseori să nu poată fi votate sau discutate legile, dar și datorită vacanțelor cam lungi ale forului legislativ, vacanțe ce nu sunt compensate de o activitate în teritoriu. Rezultatul nu este surprinzător dacă avem în vedere că atributul “leneș” de la defecte a obținut un scor destul de mare, în dendrogramă el fiind legat de termenul “lipsit de bun simț”.

Itemul următor (11) este o completare a celui precedent, urmărind să detalieze un anumit aspect al activității parlamentare – activitatea în teritoriu. Rezultatele sunt prezentate în tabelul 16 și figura 9.

Tabelul 16: Parlamentarii au prevăzută o zi pe săptămână pentru activitatea în circumscripțiile în care au fost votați. Credeți că se achită de această îndatorire ?

	Da	Nu	Nu știu
Frecvența	5	67	32
Procente	4,8	64,4	30,8

Parlamentarii au prevăzută o zi pe săptămână pentru activitatea în circumscripții. Credeți că se achită de această sarcină ?

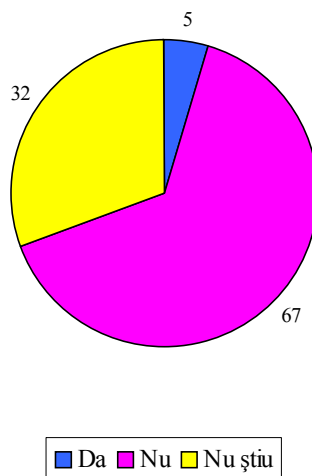

Fig. 9

Rezultatele sunt în concordanță cu cele privind activitatea, îndeplinirea obligațiilor și cu itemul privind aprecierea a cât de mult muncesc parlamentarii. Parlamentarii nu sunt percepuți ca având o activitate în teritoriu, iar dacă ea există atunci înseamnă că nu este suficient de cunoscută. În același timp această inactivitate în teritoriu duce, în opinia subiecților, la o slabă legătură cu alegătorii, fapt evidențiat indirect de sfaturile vizând o mai bună legătură cu cei ce i-au ales.

Itemul 12 vizează una din problemele mult discutate – imunitatea parlamentară. Subiecții au trebuit să aleagă două opțiuni pe care le considerau drept cele mai semnificative cauze ale tergiversării unei hotărâri în problema limitării și simplificării procedurii de ridicare a imunității. Rezultatele detaliate sunt prezentate în Anexa XIII, în tabelul 17 fiind prezentate doar procentele pentru prima și a doua alegere, precum și procentajul cumulat. Precizăm că cele două alegeri nu implică o ierarhizare a lor.

Tabelul 17: În Parlament se discută de mai mult timp despre limitarea imunității parlamentare și despre simplificarea procedurii de ridicare a acesteia, fără să se fi ajuns la un rezultat. De ce credeți că se întâmplă acest lucru (alegeți două răspunsuri):

	Prima alegere (%)	A doua alegere (%)	Răspunsuri cumulate (%)
Datorită protecției oferite pentru declarațiile politice	12,5	--	6,2
Datorită protecției care o oferă față de adversarii politici	7,7	4,8	6,2
Pentru că nu se ajunge la consens în această privință	11,5	1,9	6,7
Își apără un privilegiu	30,8	4,8	17,8
Datorită solidarității între parlamentari	4,8	4,8	4,8
Datorită intereselor proprii	20,2	20,2	20,2
Pentru protecția oferită atunci când se încalcă legea	7,7	28,8	18,3
Pentru că au încălcat legea	2,9	4,8	3,9
Pentru că sunt corupți	1,0	13,5	7,2
Nu știu	1,0	1,0	1,0
Nonrăspunsuri	--	15,4	7,7

Datele de mai sus arată că subiecții consideră drept principale cauze ale nerezolvării problemei în cauză: interesele proprii ale parlamentarilor, protecția pe care o oferă atunci când se încalcă legea și faptul că își apără un privilegiu. Dacă pentru prima alegere cel mai mare număr de opțiuni l-a avut faptul că “își apără un privilegiu”, la a doua alegere acest loc a revenit opțiunii “pentru protecția pe care o oferă atunci când se încalcă legea”. De fapt cele două opțiuni sunt strâns legate de cea privind “interese proprii” pentru că, într-un fel aceasta le înglobează și pe celelalte două. Astfel apare destul de clar că subiecții consideră că imunitatea nu are rostul pentru care a fost concepută, aceea de a proteja parlamentarii pentru declarațiile lor politice și de eventualele repercursiuni juridice ale acestora, ci mai mult ca un privilegiu, un scut împotriva legii în cazul încălcării acesteia. Considerăm că această opinie se datorează în bună măsură unor scandaluri legate de imunitate (vezi cazurile C.V. Tudor și G. Bivolaru) în care acest drept a fost folosit pentru a se eluda legea.

Următorul **item – 13** – se referă la măsura în care își respectă parlamentarii promisiunile făcute în campania electorală.

Tabelul 18: În ce măsură considerați că își respectă parlamentarii promisiunile făcute în campania electorală ?

	Deloc	Foarte puțin	Puțin	Nici mult, nici puțin	Mult	Foarte mult	Nu știu
Frecvența	17	48	34	5	--	--	--
Procente	16,3	46,2	32,7	4,8	--	--	--

După cum se poate observa, într-o proporție de 79 % subiecții consideră că parlamentarii își îndeplinesc promisiunile doar “puțin” și “foarte puțin”, în timp ce 16,3 % consideră că nu și le îndeplinesc deloc. Se poate remarca totodată că nici un subiect nu consideră că ei își îndeplinesc promisiunile “mult” sau “foarte mult”. Aceste rezultate pot fi puse în legătură cu o serie de termeni de la itemii 1 și 5 : neserios, demagog – care sunt reprezentativi și care vizează și acest aspect al promisiunilor neonorate sau onorate doar în mică măsură, care este considerat caracteristic, în opinia respondenților, parlamentarilor. Se pare că acest aspect este unul important deoarece mai multe sfaturi se referă tocmai la respectarea promisiunilor.

În ce măsură considerați că își respectă parlamentarii promisiunile făcute în campania electorală ?

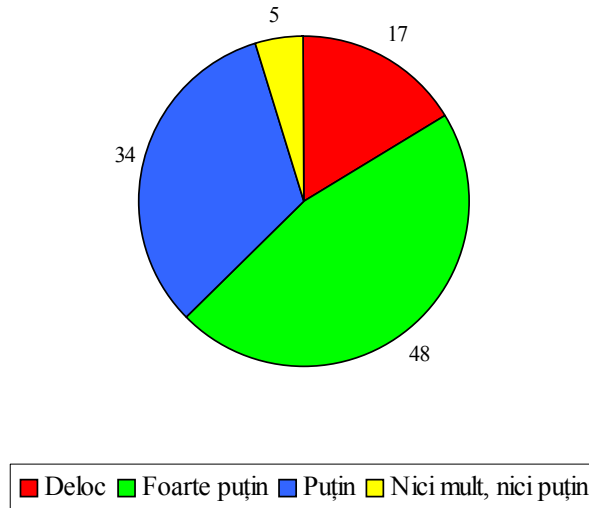

Fig. 10

Următorul **item – 14** - vizează nemulțumirile la adresa parlamentarilor, el având rolul de filtru pentru itemul următor.

Aveți nemulțumiri la adresa parlamentarilor ?

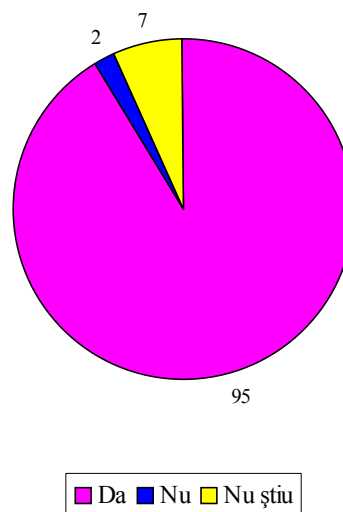

Fig. 11

Tabelul 19: Aveți nemulțumiri la adresa parlamentarilor ?

	Da	Nu	Nu știu
Frecvența	95	2	7
Procente	91,3	1,9	6,7

După cum se poate observa proporția celor care au nemulțumiri la adresa parlamentarilor face inutil orice comentariu. Oricum **itemul următor** detaliază aceste nemulțumiri, datele fiind prezentate detaliat în Anexa XIV, în tabelul de mai jos fiind prezentate doar procentele celor două alegeri și rezultatele lor cumulate. Ca și la itemul 12 cele două alegeri nu implică și o ierarhizare a lor. Subiecții care au răspuns “Nu” sau “Nu știu” la precedentul item nu au mai răspuns la această întrebare.

**Tabelul 20: Nemulțumiri la adresa parlamentarilor:
(%)**

	Prima alegere	A doua alegere	Răspunsuri cumulate
Absenteismul	16,8	--	8,4
Incompetența	29,5	6,3	17,9
Își urmăresc doar propriile interese	34,8	13,7	24,2
Lentoarea în adoptarea legilor	9,5	11,6	10,5
Nu se ocupă de legile importante	5,3	14,7	10,0
Nu-și respectă promisiunile	1,0	17,9	9,5
Nu urmăresc interesele țării	1,0	13,7	7,4
Salariile mari și celelalte privilegii	2,1	9,5	5,8
Slaba legătură cu alegătorii	--	9,5	4,7
Nu știu	--	--	--
Nonrăspunsuri	--	3,1	1,6

După cum se poate observa din rezultatele de mai sus cele mai multe nemulțumiri la adresa parlamentarilor vizează faptul că “își urmăresc doar propriile interese” și “incompetența”. Aceste rezultate confirmă locul important obținut de termenii “incompetent” și “își urmărește bine scopul” la itemul 1. Se mai remarcă faptul că două opțiuni cu scoruri foarte apropiate

“lentoarea în adoptarea legilor” și “nu se ocupă de legile importante” vizează strict activitatea parlamentară și confirmă aprecierea acesteia ca fiind nesatisfăcătoare. Legat de aceasta apare și “absenteismul” cu un scor relativ mare, precum și faptul că “nu-și respectă promisiunile”.

Următorul **item – 16** – cerea subiecților să ofere două sfaturi parlamentarilor. Deși nu toți au răspuns la această întrebare numărul sfaturilor este destul de mare – 162 – de aceea am considerat mai potrivit să le clasificăm pe categorii de probleme, indicând și numărul acestora. Rezultatele sunt prezentate mai jos.

Tabelul 21: Răspunsurile centralizate la itemul 16

Să vizeze interesele țării	19
Să vizeze interesele alegătorilor (+ să fie mai preocupați de aceștia)	16
Să muncească mai mult (pentru țară)	15
Să renunțe la această carieră	15
Să-și asume responsabilitatea	13
Să se preocupe mai mult de legi	12
Să-și respecte promisiunile	12
Să respecte programul de lucru	7
Să fie cinstiți	7
Să lase locul altora mai tineri	5
Să fie mai activi, dinamici	5
Competență	4
Să nu urmărească doar propriile lor interese	3
Să fie serioși	3
Să mai citească	3

Celelalte categorii au întrunit doar una sau cel mult două opțiuni și, în consecință, nu le-am mai inclus în acest tabel. După cum se poate vedea principalele sfaturi se referă activitatea în favoarea intereselor țării și ale alegătorilor, la asumarea responsabilității, respectarea promisiunilor, la procesul legislativ și la mai multă muncă din partea parlamentarilor. Totodată, deși nu chiar surprinzător dacă avem în vedere reprezentarea negativă pe care o au subiecții despre parlamentari, sfatul de a renunța la această carieră, sfat care spune multe despre părerea unora din subiecți despre parlamentari.

Deoarece unele sfaturi sunt destul de semnificative sau exprimate foarte plastic, redăm o parte din acestea în rândurile de mai jos (cifrele din paranteze reprezintă numărul chestionarului).

- *“Să treacă la treabă.”* (6)
- *“Să fure mai puțin.”* (6)
- *“Să muncească mai mult și să vorbească mai puțin.”* (9)
- *“Asumați-vă greșelile făcute.”* (11)
- *“Să renunțe la cel puțin 50 % din salarii pentru organizațiile de binefacere.”* (12)
- *“Puneți în prim plan interesele alegătorilor chiar dacă acestea vă pot dezavantaja uneori.”* (16)
- *“Nu faceți niciodată promisiuni pe care știți că nu le puteți respecta.”* (16)
- *“Încercați, totuși, să fiți prezenți la servicii în fiecare zi de lucru.”* (19)
- *“Muncați mai mult pentru interesele alegătorilor voștri.”* (19)
- *“Puțin mai multă decență.”* (30)
- *“Să tacă și să facă.”* (31)
- *“Muncă multă și cinstită, nu vorbe goale.”* (34)
- *“I-am votat pentru țară, refacerea ei, și nu pentru refacerea familiilor lor.”* (35)
- *“Să-și folosească inteligența și funcția în interesul țării și pentru refacerea economiei.”* (40)
- *“Să-și dea foc.”* (48)
- *“Să lase oameni noi în locul lor și nu foști comuniști și infractori.”* (50)
- *“Faceți ceva bun pentru România.”* (52)
- *“Să renunțe la demagogie.”* (54)
- *“Să lase locul celor competenți, tineri, dinamici.”* (56)
- *“Să renunțe la politică.”* (57)
- *“Aș dori să renunțe la votarea propriilor salarii, și, mai ales, în mod public.”* (61)
- *“Mai treceți printr-o bibliotecă și informați-vă.”* (62)
- *“Să se conformeze cu bugetul de austeritate pentru că poporul o face destul de bine.”* (65)
- *“Să se preocupe mai mult de interesele alegătorilor și implicit ale țării.”* (65)

- *“Să respecte programul de lucru sau Să renunțe la politică și să se apuce de alte lucruri.” (67)*
- *“Faceți ceea ce doriți însă nu pe banii publici.” (73)*
- *“Să mai treacă din când în când și pe la Parlament pentru a adopta legi, nu numai pentru a semna condica.” (76)*
- *“Să pună mâna să muncească și ei cât de cât pentru că prin lene se duce totul la vale.” (80)*
- *“Să fie mai conștienți de faptul că interesele proprii sunt mai puțin importante decât cele ale țării.” (83)*
- *“Cuvântul “responsabilitate” să-i călăuzească în demersul și activitatea lor.” (83)*
- *“Să se gândească mai mult înainte de a-și depune o nouă candidatură.” (84)*
- *“Să nu mai fure.” (90)*
- *“Să muncească.” (90)*
- *“Să respecte programul de lucru.” (91)*
- *“Dacă nu sunt capabili să-și respecte promisiunile făcute să renunțe la această funcție.” (92)*
- *“Să înceapă să se gândească la interesele țării și să lase pe plan secund propriile interese.” (95)*
- *“Să nu uite pentru ce au fost votați.” (99)*
- *“Băgați-vă mințile-n cap.” (101)*
- *“Mai multă demnitate și onoare în fața alegătorilor chiar dacă lupta politică nu permite acest lucru. Un efort în acest sens ar readuce încrederea în această instituție.” (104)*

Ultimul item vizează principala sursă de informare a subiecților în privința evenimentelor politice. Prezentăm rezultatele mai jos cu mențiunea că o serie de subiecți au ales mai multe opțiuni.

Tabelul 22: Rezultatele obținute la itemul 17

	Televiziunea	Radioul	Presa scrisă	Alte surse
Frecvența	79	25	46	9
Procente	76,0	24,0	44,2	8,7

Care este principala dumneavoastră sursă de informare asupra evenimentelor politice ?

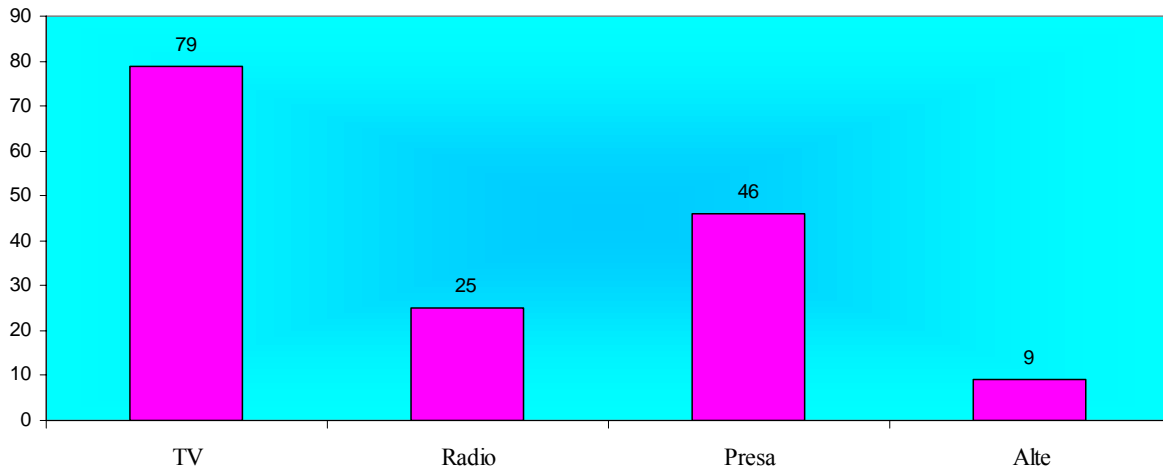

Fig. 12

Se observă clar în figurile 12 și 13 ponderea pe care o ocupă televiziunea ca sursă de informare, urmată apoi de presa scrisă. Acest fapt este deosebit de important deoarece mass-media are un loc extrem de important în geneza și evoluția reprezentărilor sociale, fapt remarcat de Serge Moscovici încă de la primul său studiu în domeniu “Étude de la représentation sociale de la psychanalyse”, el considerând că formarea reprezentărilor sociale constituie una din prerogativele de bază ale mijloacelor de informare în masă. Considerăm că televiziunea și presa scrisă, ca principale mijloace de informare, au contribuit în mare măsură la formarea reprezentării sociale negative a parlamentarilor români. Acest lucru s-a făcut atât în mod direct prin critica prestației parlamentarilor, dar mai ales indirect prin știrile despre diverse aspecte legate de aceștia, majoritatea cu impact negativ: absenteismul de la lucrările Parlamentului și legile care nu puteau fi votate din această cauză, statistici despre călătoriile în străinătate, măririle de salarii și celelalte privilegii votate, vacanțele prelungite, discuțiile sterile din Parlament asupra diverselor legi, etc.

Ponderea mijloacelor mass-media ca sursă de informare

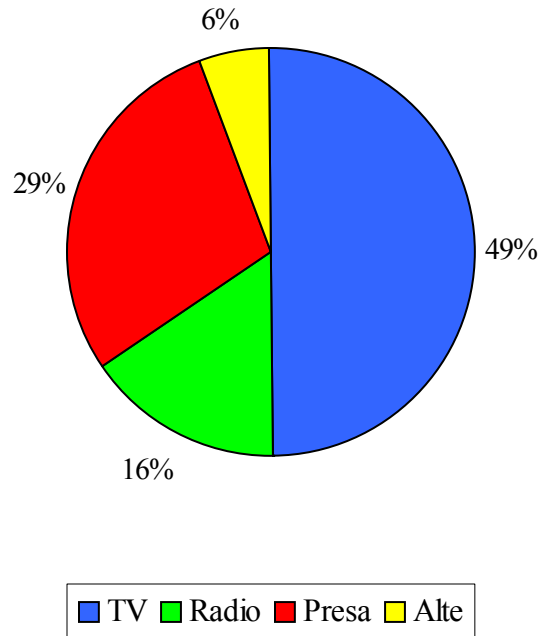

Fig. 13

V. CONCLUZII

Având în vedere rezultatele obținute la itemii 1, 4 și 5 putem spune că principalele elemente ale reprezentării sociale a parlamentarului român sunt: **Corupt, Nepăsător, Incompetent, Imoral, Bătrân, Nesperios, Își urmărește bine scopul, Abil, Bun orator, Nu-și asumă responsabilitatea, Demagog, Necinstit, Lipsit de bun simț.** Categoriei putem spune că aceste elemente formează o reprezentare negativă a parlamentarului ceea ce confirmă ipoteza noastră inițială. Elementele de mai sus sunt întărite și de celelalte rezultate ale cercetării întreprinse, care completează această reprezentare: **Urmărește doar interesele proprii și ale partidului, Nu-și îndeplinește obligațiile ce-i revin în această funcție, Muncește puțin, Nu-și respectă promisiunile electorale,** care nu lasă nici o îndoială asupra caracterului negativ al acesteia.

Ceea ce apare ca frapant la această reprezentare socială este faptul că nu există nici un element care să arate că ea ar aparține parlamentarului și nu altcuiva. Termeni ca “reprezentant al poporului”, “ales” nu apar deloc. Ei nu au fost incluși în listele inițiale pentru că la itemii cu alegeri libere din chestionarul de pretestare aceste cuvinte au întrunit prea puține opțiuni pentru a fi selectate: doar 6 alegeri dintr-un total de 271, ceea ce reprezintă doar 2,2 %. Pe de altă parte, dacă această caracteristică ar fi fost una importantă ea ar fi apărut la opțiunile libere lăsate la fiecare din itemii 1, 4 și 5, dar acest lucru nu s-a întâmplat. Dimpotrivă, la itemul 16 au apărut numeroase sfaturi care cereau parlamentarilor să renunțe la această carieră. Aceste rezultate pot fi puse în legătură și cu itemul 7, în care parlamentarul este văzut ca acționând pentru interesul propriu și nu pentru cel al alegătorilor sau al țării. Aceste rezultate ne-au dus la concluzia că de fapt parlamentarii români nu sunt văzuți ca niște adevărați oameni politici, ei nefiind considerați drept reprezentanți ai poporului, așa cum ar trebui să fie. Aceste date sunt confirmate de un sondaj de opinie național efectuat de Pro Democrația în care 39 % din subiecți considerau că cea mai importantă activitate a parlamentarilor **ar trebui să fie legătura permanentă cu cetățenii** [29, p.1,2]. Faptele menționate ar putea explica parțial dezinteresul care se manifestă actualmente față de viața politică, dezinteres exprimat printr-o tot mai redusă prezență la vot.

Pentru că scopul nostru nu a fost doar de a verifica dacă această reprezentare socială este una negativă sau pozitivă vom încerca în rândurile care urmează să creionăm un portret al parlamentarului român, așa cum este el văzut de studenții de la Științe Politice (vezi și Anexa XV).

Parlamentarul român este așadar un personaj în vârstă, abil, urmărindu-și foarte bine propriile scopuri și interese, dar și pe cele ale celor care îl sprijină direct: partidul și oamenii de afaceri, fiind însă dezinteresat aproape total de interesele celor ce l-au votat sau de cele ale țării. Partidul este important pentru că el nu a fost ales pe baza principiului competenței sau al calităților sale de om politic, ci prin alte aranjamente pe care acum trebuie să le onoreze. Alegătorii oricum nu contează, ei sunt buni doar atunci când vine vorba de voturi. Este un bun orator care se folosește de orice promisiuni pentru a câștiga voturile, pentru că oricum nu le va îndeplini, iar acest fapt nu-i creează nici un fel de remușcări pentru că bunul simț și moralitatea lipsesc aproape cu desăvârșire. De altfel acestea sunt total inutile într-o funcție în care ai ocazia să-ți votezi propriul salariu și tot felul de alte privilegii, inclusiv programul de lucru. Nu muncește prea mult, fiind chiar lenș atunci când e vorba de obligații de serviciu, pentru că munca adevărată o depune doar atunci când este vorba de propriul interes, și din această cauză nici nu vine prea des pe la ședințele Parlamentului pentru că nu-l dă nimeni afară din acest serviciu. Și oricum legile pot să aștepte pentru că după cum spunea Churchill “Orice problemă amânată este pe jumătate rezolvată”, căci timpul, nu-i așa, le rezolvă pe toate. Bineînțeles că este și corupt, pentru că corupția face parte din spiritul balcanic și nu se poate ca reprezentanții unui popor la care ciubucul este o tradiție să încalce acest principiu strămoșesc. În plus asta îl ajută să devină chiar bogat uneori. Mai mult dacă cineva sesizează ceva oricum nu pățește nimic pentru că are imunitate parlamentară și poate da cu tifla legii. Din păcate mandatul de parlamentar durează doar patru ani așa că în campaniile electorale trebuie să dea cumva seama de activitatea sa și de modul în care și-a îndeplinit promisiunile făcute. Dar asta nu este nici o problemă pentru că fuga de responsabilitate este o trăsătură îndelung antrenată așa că o folosește din plin, iar vinovații pot fi găsiți oriunde numai în propria persoană nu. Și cea mai bună metodă de a scăpa de aceste responsabilități este să faci noi promisiuni, și mai mari, pentru că oricum nu se gândește să le îndeplinească și pentru că la asta se pricepe cel mai bine. Că doar nu te costă nimic să promiți.

Dincolo de acest portret, mai mult sau mai puțin literar, poate ușor malițios, poate puțin exagerat, această imagine negativă a parlamentarului

este reală și ea nu poate fi negată. Și deși această cercetare a vizat doar un eșantion restrâns și limitat, considerăm că, în mare, această imagine negativă s-ar putea regăsi și la nivelul întregii populații. Neîncrederea pe care o indică sondajele de opinie în instituția Parlamentului, și cota la care se află aceasta (86 % în luna mai a.c.) ar trebui să constituie un motiv de îngrijorare. Așa cum se afirmă într-un studiu despre reprezentarea socială a Armatei, Poliției și S. R. I. – ului: *“Opiniile, credințele, prejudecățile indivizilor față de o instituție influențează, dacă nu hotărăsc, atitudinile și conduita acestora față de instituția respectivă, care pot fi de devotament, respect, susținere sau dimpotrivă. Prin aceasta, cetățenii pot contribui la consolidarea poziției și a rolului acelei instituții, sau, dimpotrivă, la slăbirea acestora, prin ne-colaborare, boicot sau chiar opoziție manifestă.”* [53, p.81].

Nu avem nici o îndoială că această reprezentare socială negativă a parlamentarilor se răsfrânge în mod direct asupra instituției, afectând nu doar încrederea cetățenilor în ea ci și prestigiul acesteia.

Pe de altă parte nu putem să nu recunoaștem că acest portret negativ vizează parlamentarii luați în general. Nu știm câți dintre parlamentari pot fi strict caracterizați prin acest profil, dar nu este nici o îndoială că aceste trăsături le aparțin într-un grad mai înalt sau mai redus. După cum nu punem la îndoială faptul că în Parlament se află și oameni cinștiți, onești, care vor într-adevăr să facă ceva pentru țară. Din păcate se pare că ei sunt copleșiți de ceilalți și în plus trăsăturile negative de caracter se observă în general mai ușor decât cele pozitive, cel puțin în ceea ce privește activitatea parlamentarilor.

Această reprezentare negativă s-a format în timp și la ea a contribuit din plin comportamentul parlamentarilor care prin diverse acțiuni au creat un curent de opinie nefavorabil lor. Bineînțeles că toate acestea nu ar fi fost posibile dacă mijloacele de informare nu le-ar fi mediatizat intens. Este cert că mass-media a avut un rol extrem de important în crearea acestei imagini negative, ea fiind acuzată în acest sens, dar nu putem face totuși abstracție de faptul că la baza știrilor s-au aflat fapte reale. Absenteismul, scandalurile privind imunitatea, participarea în A.G.A., măririle de salarii, legile care nu sunt votate la timp și multe altele nu sunt invenții ale presei.

Pe de altă parte ne punem întrebarea dacă la această reprezentare negativă nu contribuie și efectul mulțimii, descris magistral de Gustave Le Bon, și care face ca o mulțime să fie întotdeauna inferioară calitativ membrilor ei componenți luați individual. După cum spunea Le Bon: *“Vom regăsi la adunările parlamentare caracteristicile generale ale mulțimilor: simplismul ideilor, iritabilitatea, sugestibilitatea, exagerarea în sentimente,*

influența predominantă a conducătorilor.” [30, p.105], și tot el menționa: “Opera mulțimii este pretutindeni și întotdeauna mai prejos decât cea a individului izolat” [30, p.111].

Până la urmă, indiferent de cauzele care au dus la formarea acestei reprezentări negative, este clar că ea există în mintea subiecților. În ce măsură această reprezentare ar putea fi modificată în bine și modul în care s-ar putea face asta rămâne de văzut și ar putea constitui un subiect pentru viitoare cercetări.

VI. PROPUNERI PENTRU CERCETĂRI VIITOARE

Așa cum am văzut, din cercetarea efectuată a reieșit clar caracterul negativ al reprezentării sociale a parlamentarului român. Cu toate acestea având în vedere eșantionului utilizat, numărul destul de mic de subiecți, faptul că ei reprezintă doar un segment redus al studenților, este greu de spus în ce măsură se pot generaliza rezultatele constatate de noi. Avansăm aici ipoteza că având în vedere gradul mare al neîncrederii în Parlament, dar și un anumit dezinteres față de fenomenul politic, constat de sondajele de opinie, reprezentarea socială a parlamentarului la nivelul populației are tot un caracter negativ. Rămâne însă ca această ipoteză să fie verificată de o eventuală cercetare ulterioară realizată pe un eșantion reprezentativ. Aceasta ar putea valida, sau invalida, rezultatele noastre, oferind în același timp un punct de plecare pentru cei care ar fi eventual interesați de îmbunătățirea imaginii acestei instituții și a membrilor ei. O cercetare realizată pe un eșantion suficient de mare ar putea oferi suficiente date nu doar pentru ansamblul populației, ci și pentru diverse categorii de populație: bătrâni, tineri, cu studii medii sau superioare, mediul rural și urban, etc.. Considerăm în același timp că în paralel s-ar putea studia imaginea ideală a parlamentarului, felul în care consideră oamenii că ar trebui el să fie. Din compararea acestor două reprezentări s-ar putea vedea care sunt “punctele slabe”, unde trebuie intervenit în primul rând pentru refacerea imaginii parlamentarului. În același timp s-ar putea aprofunda cauzele care stau la baza acestei imagini negative. De asemenea s-ar putea realiza studii despre reprezentarea socială a parlamentarului român din diferite perioade istorice, prin studierea documentelor și mărturiilor de epocă, reprezentări care ar putea fi comparate cu cele de astăzi pentru a vedea ce transformări au suferit acestea de-a lungul timpului.

Suntem de părere că acest tip de studii nu ar trebui să se reducă doar la instituția Parlamentului și a parlamentarului, ci ele ar trebui extinse și la alte instituții ale statului, mai ales dacă avem în vedere că multe din acestea au cote destul de mari de neîncredere în sondajele de opinie. Credem că aceste studii paralele, imagine reală – imagine ideală, ar putea constitui puncte de plecare în luarea unor măsuri care să readucă încrederea cetățenilor în aceste instituții.

Un studiu interesant în acest sens ar putea fi imaginea președintelui țării, deoarece se constată, empiric mai ales, că la nivelul majorității populației acesta este creditat cu mult mai multe “puteri” decât are el efectiv atribuite prin Constituție.

Până acum, din ceea ce cunoaștem, singurul studiu al reprezentării sociale a unor instituții aparține lui Ana Stoica-Constantin și lui Ticu Constantin și se referă la felul în care sunt percepute de către populația tânără trei instituții importante ale statului: Armata, Poliția și S.R.I. – ul [53, p.81-93].

Revenind la parlamentari, având în vedere că diverse partide își propun să aducă o serie de reforme importante acestei instituții, pentru a corecta diversele neajunsuri care se fac resimțite în activitatea acesteia, credem că astfel de studii ar constitui o bază solidă pentru astfel de modificări.

ANEXE

ANEXA I

Fig. 14: Pagina de Internet a Senatului după ce a fost “atacată” de un hacker

ANEXA II

Tabelul 23: Cota de neîncredere a populației în instituțiile statului (exprimată în procente).

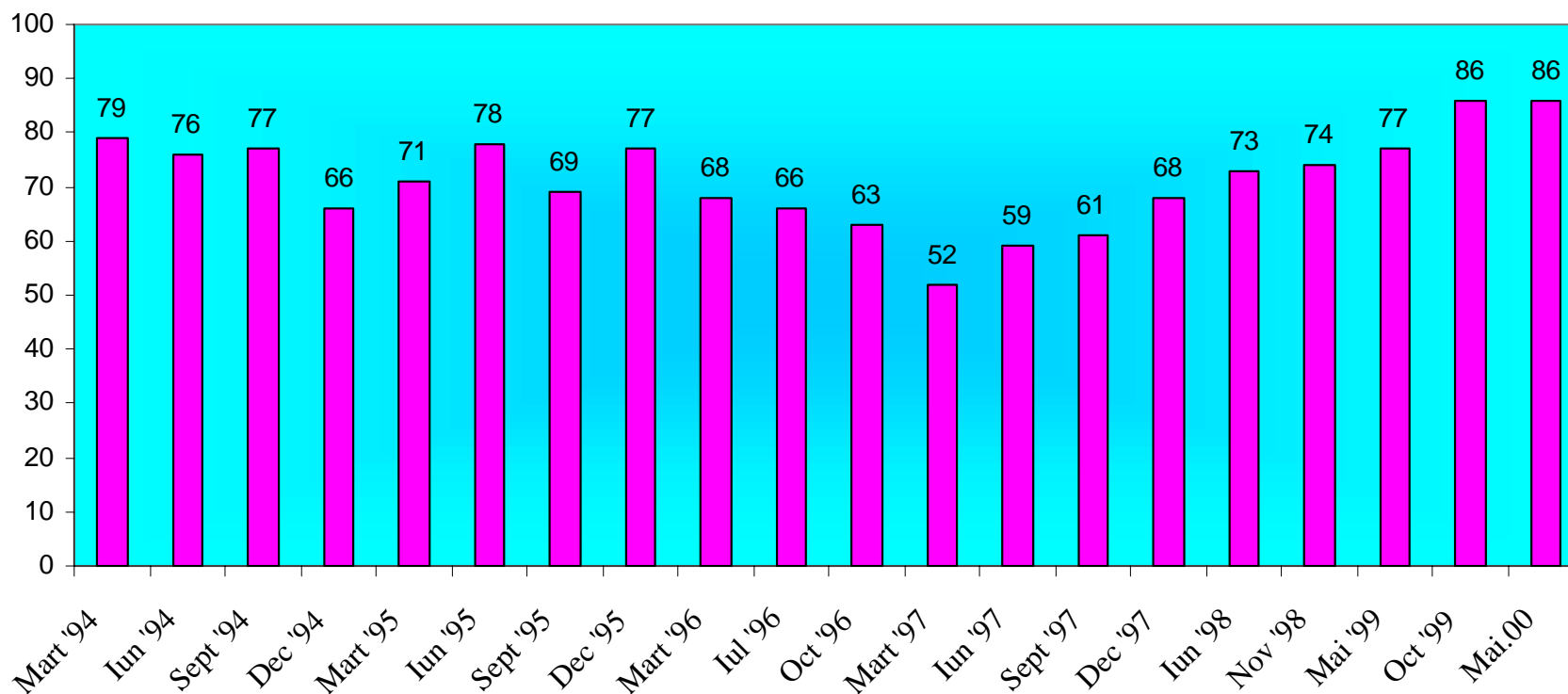
	1994				1995				1996			1997				1998		1999		2000
	Mart	Iun	Sept	Dec	Mart	Iun	Sept	Dec	Mart	Iul	Oct	Mart	Iun	Sept	Dec	Iun	Nov	Mai	Oct	Mai
Președenție	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	35	35	40	54	57	60	74	77
Guvern	74	74	72	59	65	71	60	74	64	65	62	47	49	54	59	66	68	74	84	83
Parlament	79	76	77	66	71	78	69	77	68	66	63	52	59	61	68	73	74	77	86	86
Justiție	62	60	62	52	49	56	47	54	54	48	45	48	53	55	58	65	66	66	66	74

SURSA: Barometrul de Opinie Publică comandat de Fundația SOROS (www.osf.ro)

NOTĂ: - Cifrele reprezintă procentele cumulate ale răspunsurilor “puțină + foarte puțină” (“slabă + foarte slabă” – până în 1997).
 - În sondajele realizate până în 1997 s-a utilizat întrebarea “Cum apreciați activitatea următoarelor instituții ...?”.
 - Din 1997 se utilizează întrebarea “Câtă încredere aveți în următoarele instituții ...?”.

ANEXA II a

Fig. 15: Cota de neîncredere în Parlament (%)

ANEXA III

CHESTIONAR

Acest chestionar este anonim și are drept scop studiul reprezentării sociale a parlamentarului român. Vă rugăm să răspundeți cât mai sincer la întrebările care urmează. Opiniile dvs. trebuie să se refere la parlamentari în general și nu la unul sau mai mulți parlamentari anume.

La întrebările cu mai multe variante de răspuns marcați cu un asterisc opțiunea dvs., în căsuța corespunzătoare.

PT -

1. Notați 10 atribute care vă vin în minte când vă gândiți la parlamentarul român . Clasificați-le în ordinea importanței acordând note de la 1 la 10 (10 - cel mai important; 1- cel mai puțin important).

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

2. Câtă încredere aveți în următoarele instituții ale statului :

	Foarte multă	Multă	Nici multă, nici puțină	Puțină	Foarte puțină
Președenție					
Guvern					
Parlament					
Justiție					

3. În prezent România are 486 parlamentari (Senatul -143; Camera Deputaților - 343). Credeți că ar trebui să se mărească, să rămână la fel sau să se reducă numărul parlamentarilor?

- Să se mărească numărul
 Să rămână la fel
 Să se reducă numărul
 Nu știu

4. Credeți că parlamentarul ar trebui plătit sau activitatea sa ar trebui să fie benevolă, fără nici un fel de salariu ?

- Salariu
 Salariu simbolic
 Fără salariu
 Nu știu

5. Cât de eficient considerați că este Parlamentul României ?

Foarte puțin eficient

Puțin eficient

Eficient

Foarte eficient

Nu știu

6. Ce calități credeți că are parlamentarul român ? Indicați 5 dintre ele și clasificați-le în ordinea importanței , acordând note de la 1 la 5 (5 – cel mai important, 1 – cel mai puțin important).

7. Ce defecte credeți că are parlamentarul român? Indicați 5 dintre ele și clasificați-le în ordinea importanței , acordând note de la 1 la 5 (5 – cel mai important, 1 – cel mai puțin important).

8. Cum apreciați activitatea parlamentarilor români :

Nesatisfăcătoare

Satisfăcătoare

Bună

Foarte bună

Nu știu

9. *Credeți că parlamentarii urmăresc prin activitatea lor:*

	Foarte puțin	Puțin	Nici mult, nici puțin	Mult	Foarte mult
Interesele țării					
Interesele alegătorilor					
Interesele partidului					
Interesele proprii					
Interesele unor grupuri de afaceri					
Interesele unor organizații civice, nonguvernamentale, etc.					
Interesele unor grupuri obscure (mafie, contrabandiști, organizații criminale, grupuri extremiste)					
Alte interese					

10. *Credeți că celor care au făcut parte din fosta Securitate sau au fost informatori ai acesteia ar trebui să li se interzică ocuparea funcției de parlamentar ?*

- Da
 Nu
 Nu știu

11. *Parlamentarii au prevăzută o zi pe săptămână pentru activitatea în circumscripțiile în care au fost votați. Credeți că se achită de această îndatorire ?*

- Da
 Nu
 Nu știu

12. Conform Constituției parlamentarul beneficiază de imunitate și nu poate fi tras la răspundere pentru voturile sau opiniile politice exprimate, nu poate fi reținut, arestat, percheziționat sau trimis în judecată fără acordul Camerei din care face parte. El poate fi reținut numai în caz de infracțiune flagrantă, dar Parlamentul poate revoca această măsură. Credeți că imunitatea ar trebui să se refere la:

- Voturile și opiniile politice exprimate
- Orice faptă care intră sub incidența Codului Penal sau Civil
- Nu ar trebui să aibă nici un fel de imunitate
- Nu știu

13. În Parlament se discută de mai mult timp despre limitarea imunității parlamentarilor și despre simplificarea procedurii de ridicare a imunității parlamentare, fără să se fi ajuns la nici un rezultat. De ce credeți că se întâmplă acest lucru ?

14. Care sunt nemulțumirile dvs. (dacă există), legate de activitatea parlamentarilor ?

15. *Credeți că este necesar să deții o anumită pregătire pentru a deveni parlamentar ?
Dacă da, care ar fi aceasta ?*

Da. _____

- Nu
 Nu știu

16. *Dacă ar fi să dați trei sfaturi parlamentarilor, care ar fi acestea? Clasificați-le în ordinea importanței (3 – cel mai important; 1 – cel mai puțin important).*

A. _____

B. _____

C. _____

17. *Principala d-voastră sursă de informare asupra evenimentelor politice este :*

- Televiziunea
 Radioul
 Presa scrisă
 Alte surse

Dacă aveți sugestii, opinii neexprimate, nelămuriri , eventual dacă vreți să sugerați unele întrebări, vă rog să le exprimați în rândurile de mai jos.

Vă mulțumesc

Univ. “Al. I. Cuza” F. A. P. A.

Facultatea

Secția

An de studiu Grupa

ANEXA IV

CHESTIONAR

Acest chestionar este anonim și are drept scop studiul reprezentării sociale a parlamentarului român. Deoarece nu există răspunsuri bune (corecte) sau rele (greșite) ci doar opinii, vă rugăm să răspundeți cât mai sincer la întrebările care urmează. Opiniile dvs. trebuie să se refere la parlamentari în general și nu la unul sau mai mulți parlamentari anume.

La întrebările cu mai multe variante de răspuns marcați cu un asterisc opțiunea dvs., în căsuța corespunzătoare.

T -

1. Alegeți din lista de mai jos 5 cuvinte pe care le considerați a fi reprezentative pentru parlamentarul român și acordați-le note de la 1 la 5, în funcție de importanța lor (1 – cel mai important; 5 – cel mai puțin important). Dacă doriți să adăugați alte cuvinte o puteți face în spațiile libere.

☐ bătrân	☐ bogat	☐ competent
☐ corupt	☐ cultivat	☐ demn
☐ elegant	☐ imoral	☐ incompetent
☐ incoruptibil	☐ moral	☐ necultivat
☐ neelegant	☐ nepăsător	☐ neserios
☐ obedient	☐ preocupat	☐ sărac
☐ serios	☐ tânăr	☐ Nu știu

Altele și anume : _____

2. Câtă încredere aveți în următoarele instituții ale statului :

	Foarte multă	Multă	Nici multă, nici puțină	Puțină	Foarte puțină
Președenție					
Guvern					
Parlament					
Justiție					

3. Cum apreciați activitatea parlamentarilor români ?

Nesatisfăcătoare	Satisfăcătoare	Bună	Foarte bună	Nu știu
☐	☐	☐	☐	☐

4. Alegeți din lista de mai jos 4 calități care considerați că îl caracterizează cel mai bine pe parlamentarul român, acordându-le note de la 1 la 4, în funcție de importanța lor (1 – cel mai important; 4 – cel mai puțin important).

☐ abil	☐ altruist	☐ bun orator
☐ carismatic	☐ cinstit	☐ convingător
☐ dinamic	☐ inteligent	☐ responsabil
☐ își urmărește bine scopul	☐ Nici una	☐ Nu știu

Altele și anume : _____

5. Alegeți din lista de mai jos 4 defecte care considerați că îl caracterizează cel mai bine pe parlamentarul român, acordându-le note de la 1 la 4, în funcție de importanța lor (1 – cel mai important; 4 – cel mai puțin important).

☐ arogant	☐ demagog	☐ egoist
☐ leneș	☐ lipsit de demnitate	☐ necinstit
☐ lipsit de bun simț	☐ neinteligent	☐ orgolios
☐ nu-și asumă responsabilitatea	☐ Nici una	☐ Nu știu

Altele și anume : _____

6. Cât de competenți considerați că sunt parlamentarii români ?

Incompetenți	Puțin competenți	Competenți	Foarte competenți	Nu știu
☐	☐	☐	☐	☐

7. *Credeți că parlamentarii urmăresc prin activitatea lor :*

	Foarte puțin	Puțin	Nici mult, nici puțin	Mult	Foarte mult
Interesele țării					
Interesele alegătorilor					
Interesele partidului					
Interesele proprii					
Interesele unor grupuri de afaceri					
Interesele unor organizații civice, nonguvernamentale, etc.					
Interesele unor grupuri obscure (mafie, contrabandiști, organizații criminale, grupuri extremiste)					
Alte interese					

8. *Cât de corupți considerați că sunt parlamentarii români ?*

Deloc Foarte puțin corupți Puțin corupți Corupți Foarte corupți Nu știu

9. *În ce măsură considerați că își îndeplinesc parlamentarii obligațiile ce le revin pentru această funcție ?*

Deloc În mică măsură Nici mult, nici puțin În mare măsură În totalitate Nu știu

10. Cât de mult considerați că muncesc parlamentarii români ?

Deloc Foarte puțin Puțin Nici mult, nici puțin Mult Foarte mult Nu știu

11. Parlamentarii au prevăzută o zi pe săptămână pentru activitatea în circumscripțiile în care au fost votați. Credeți că se achită de această îndatorire ?

- Da
- Nu
- Nu știu

12. În Parlament se discută de mai mult timp despre limitarea imunității parlamentare și despre simplificarea procedurii de ridicare a acesteia, fără să se fi ajuns la un rezultat. De ce credeți că se întâmplă acest lucru (alegeți două răspunsuri) :

- datorită protecției oferite pentru declarațiile politice;
- pentru protecția care o oferă față de adversarii politici;
- pentru că nu se poate ajunge la un consens în această privință;
- își apără un privilegiu;
- datorită solidarității între parlamentari;
- datorită intereselor proprii;
- pentru protecția care o oferă atunci când se încalcă legea;
- pentru că au încălcat legea;
- pentru că sunt corupți;
- nu știu.

Alte cauze și anume:

13. În ce măsură considerați că își respectă parlamentarii promisiunile făcute în campania electorală ?

Deloc Foarte puțin Puțin Nici mult, nici puțin Mult Foarte mult Nu știu

14. Aveți nemulțumiri la adresa parlamentarilor ?

- Da
- Nu
- Nu știu

Dacă răspunsul la întrebarea precedentă este DA se continuă cu întrebarea 15; dacă răspunsul este NU sau NU ȘTIU se trece direct la întrebarea 16.

15. Dacă DA, alegeți din lista de mai jos două lucruri care vă nemulțumesc cel mai mult :

- absenteismul;
- incompetența;
- își urmăresc doar propriile interese;
- lentoarea în adoptarea legilor;
- nu se ocupă de legile importante;
- nu-și respectă promisiunile;
- nu urmăresc interesele țării;
- salariile mari și celelalte privilegii;
- slaba legătură cu alegătorii;
- nu știu.

Altele și anume :

16. Dacă ar fi să dați două sfaturi parlamentarilor, care ar fi acestea ?

A. _____

B. _____

17. Care este principala dumneavoastră sursă de informare asupra evenimentelor politice ?

- Televiziunea
- Radioul
- Presa scrisă
- Alte surse

Vă mulțumesc

Univ. "Al. I. Cuza"

F. A. P. A.

Facultatea

Secția

An de studiu Grupa

ANEXA V

Tabelul 24: Frecvențele, procentele și media notelor obținute la cuvintele de la itemul 1

Notă: Tabelul prezintă frecvențele absolute și relative pentru fiecare notă acordată cuvintelor, totalul alegerilor și al non-alegerilor.

Nr. crt.	Cuvinte	Frecvențe								Procente (%)							Media	
		Alegeri						Non-alegeri	Total	Alegeri					Non-alegeri	Total		
		Note acordate					Total			Note acordate								
		1	2	3	4	5			1	2	3	4	5					
1	Bătrân	6	9	10	9	12	46	58	104	5,8	8,7	9,6	8,7	11,5	44,2	55,8	100	1,2115
2	Bogat	5	7	4	9	11	35	68	104	4,8	6,7	3,8	8,7	10,6	34,6	65,4	100	0,9038
3	Competent	5	--	2	3	6	16	88	104	4,8	--	1,9	2,9	5,8	15,4	84,6	100	0,4135
4	Corupt	32	20	9	2	10	73	31	104	30,8	19,2	8,7	1,9	9,6	70,2	29,8	100	2,7019
5	Cultivat	1	5	6	1	2	15	89	104	1,0	4,8	5,8	1,0	1,9	14,4	85,6	100	0,4519
6	Demn	--	1	4	3	1	9	95	104	--	1,0	3,8	2,9	1,0	8,7	91,3	100	0,2212
7	Elegant	1	--	7	1	6	15	89	104	1,0	--	6,7	1,0	5,8	14,4	85,6	100	0,3269
8	Imoral	5	13	15	13	7	53	51	104	4,8	12,5	14,4	12,5	6,7	51,0	49,0	100	1,4904
9	Incompetent	15	14	11	16	5	61	43	104	14,4	13,5	10,6	15,4	4,8	58,7	41,3	100	1,9327
10	Incoruptibil	2	3	--	2	--	7	97	104	1,9	2,9	--	1,9	--	6,7	93,3	100	0,2500
11	Moral	2	3	1	2	--	8	96	104	1,9	2,9	1,0	1,9	--	7,7	92,3	100	0,2788
12	Necultivat	1	2	3	9	2	17	87	104	1,0	1,9	2,9	8,7	1,9	16,3	83,7	100	0,4038
13	Neelegant	--	1	--	4	6	11	93	104	--	1,0	--	3,8	5,8	10,6	89,4	100	0,1731
14	Nepăsător	15	10	20	11	10	66	38	104	14,4	9,6	19,2	10,6	9,6	63,5	36,5	100	1,9904
15	Neserios	6	6	8	15	17	52	52	104	5,8	5,8	7,7	14,4	16,3	50,0	50,0	100	1,2019
16	Obedient	3	1	2	4	3	13	91	104	2,9	1,0	1,9	3,8	2,9	12,5	87,5	100	0,3462
17	Preocupat	2	4	--	1	2	9	95	104	1,9	3,8	--	1,0	1,9	8,7	91,3	100	0,2885
18	Sărac	--	1	--	--	--	1	103	104	--	1,0	--	--	--	1,0	99,0	100	0,0384
19	Serios	2	3	1	--	2	8	96	104	1,9	2,9	1,0	--	1,9	7,7	92,3	100	0,2596
20	Tânăr	1	--	--	--	1	2	102	104	1,0	--	--	--	1,0	2,0	98,0	100	0,0576
21	Nu știu	--	--	--	--	--	--	104	104	--	--	--	--	--	--	100	100	--

ANEXA V a

Frecvențele termenilor de la itemul 1

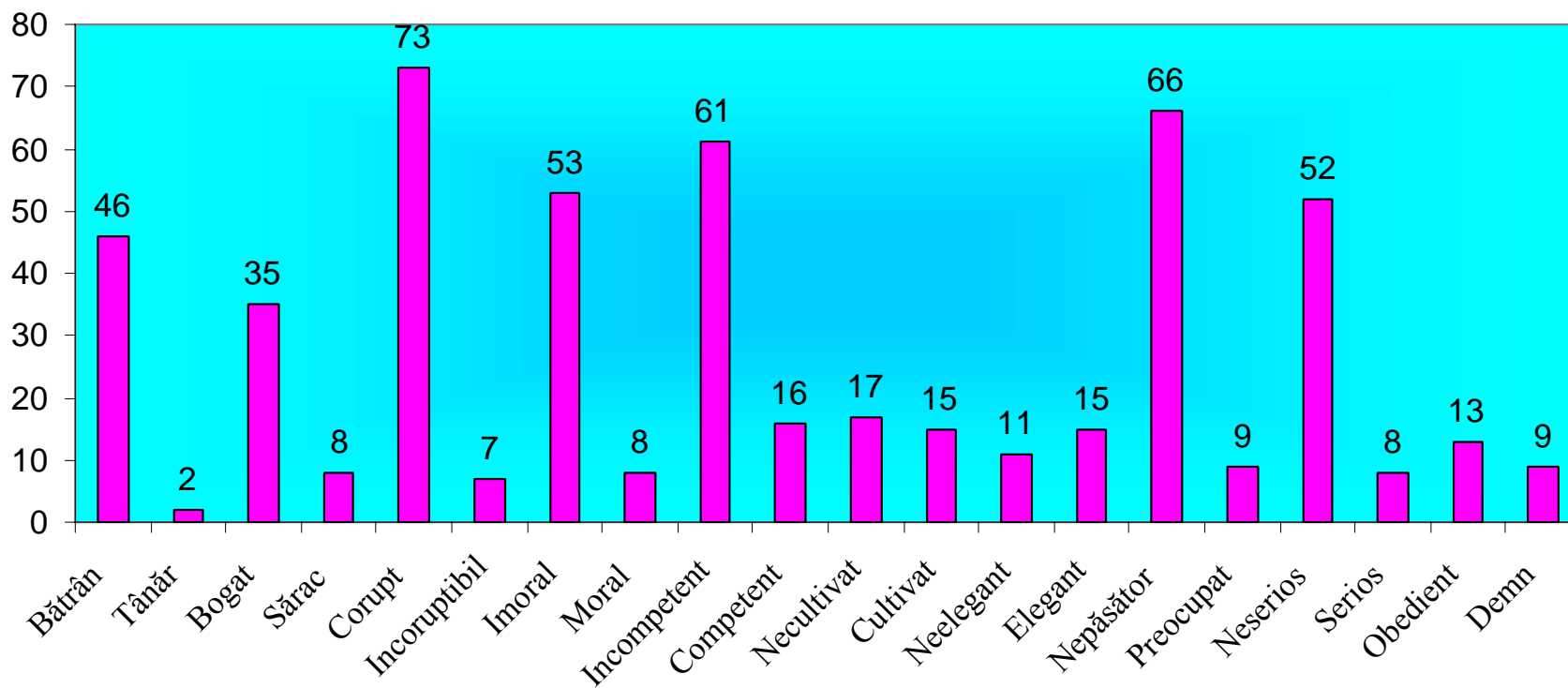

Fig. 16

ANEXA V b

Mediile cuvintelor de la itemul 1

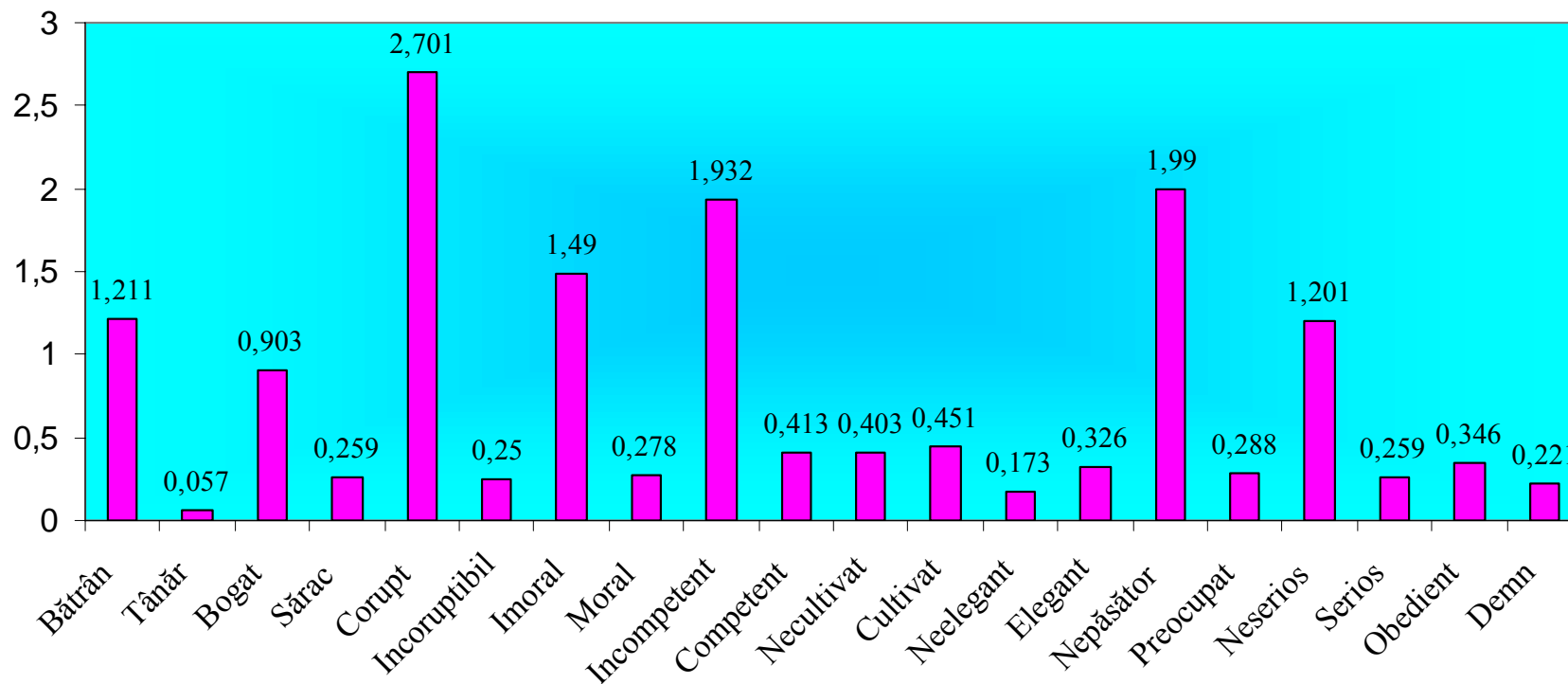
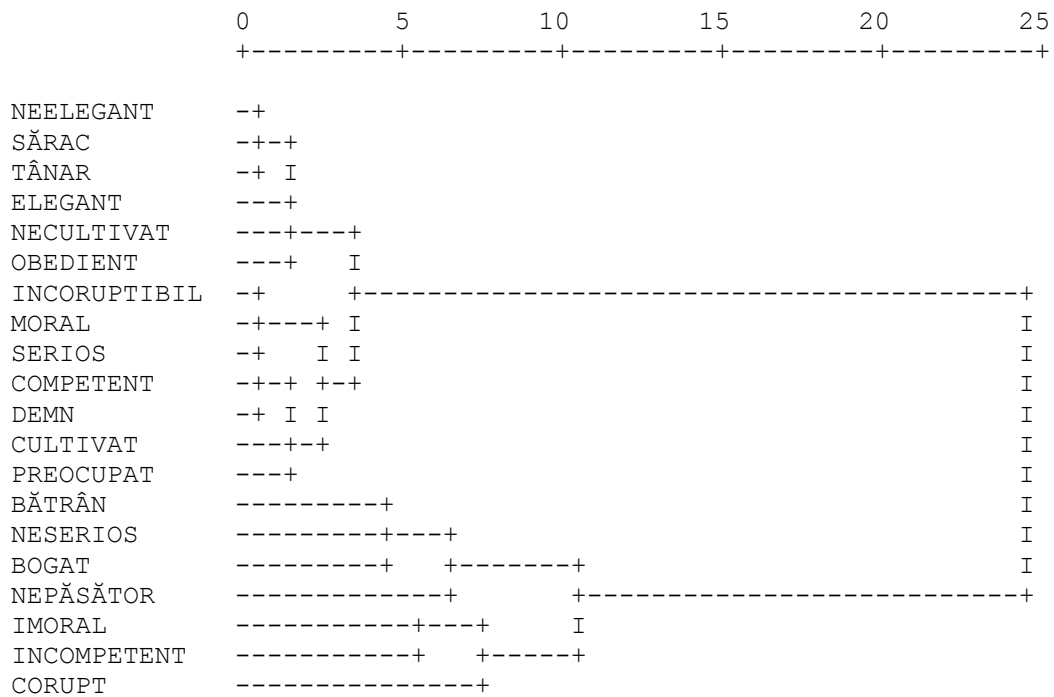

Fig. 17

ANEXA VI

Fig. 18: Dendograma analizei ierarhice de clusteri utilizând metoda Ward, pentru termenii de la itemul 01

ANEXA VII

Tabelul 25: Frecvențele, procentele și mediile notelor obținute de cuvintele de la itemul 4 privind calitățile

Nr. crt.	Cuvinte	Frecvențe							Procente (%)							Media
		Alegeri					Non-alegeri	Total	Alegeri				Non-alegeri	Total		
		Note acordate				Total			Note acordate							
		1	2	3	4		1	2	3	4						
1	Abil	10	17	13	18	58	46	104	9,6	16,3	12,5	17,3	55,8	44,2	100	1,2981
2	Altruist	1	6	1	--	8	96	104	1,0	5,8	1,0	--	7,8	92,2	100	0,2308
3	Bun orator	7	18	17	7	49	55	104	6,7	17,3	16,3	6,7	47,0	53,0	100	1,1827
4	Carismatic	3	11	5	4	23	81	104	2,9	10,6	4,8	3,8	22,1	77,9	100	0,5673
5	Cinstit	2	--	3	3	8	96	104	1,9	--	2,9	2,9	7,7	92,3	100	0,1635
6	Convingător	2	4	12	25	43	61	104	1,9	3,8	11,5	24,0	41,3	58,7	100	0,6635
7	Dinamic	2	2	8	6	18	86	104	1,9	1,9	7,7	5,8	17,3	82,7	100	0,3462
8	Inteligent	3	11	12	6	32	72	104	2,9	10,6	11,5	5,8	30,8	69,2	100	0,7212
9	Își urmărește bine scopul	50	7	8	5	70	34	104	48,1	6,7	7,7	4,8	67,3	32,7	100	2,3269
10	Responsabil	2	6	3	8	19	85	104	1,9	5,8	2,9	7,7	18,3	81,7	100	0,3846
11	Nici una	--	--	--	--	19	85	104	--	--	--	--	18,3	81,7	100	--
12	Nu știu	--	--	--	--	3	101	104	--	--	--	--	2,9	97,1	100	--

Notă: Tabelul prezintă frecvențele absolute și relative pentru fiecare notă acordată cuvintelor, totalul alegerilor și al non-alegerilor.

ANEXA VII a

Frecvențele termenilor de la itemul 4 (calități)

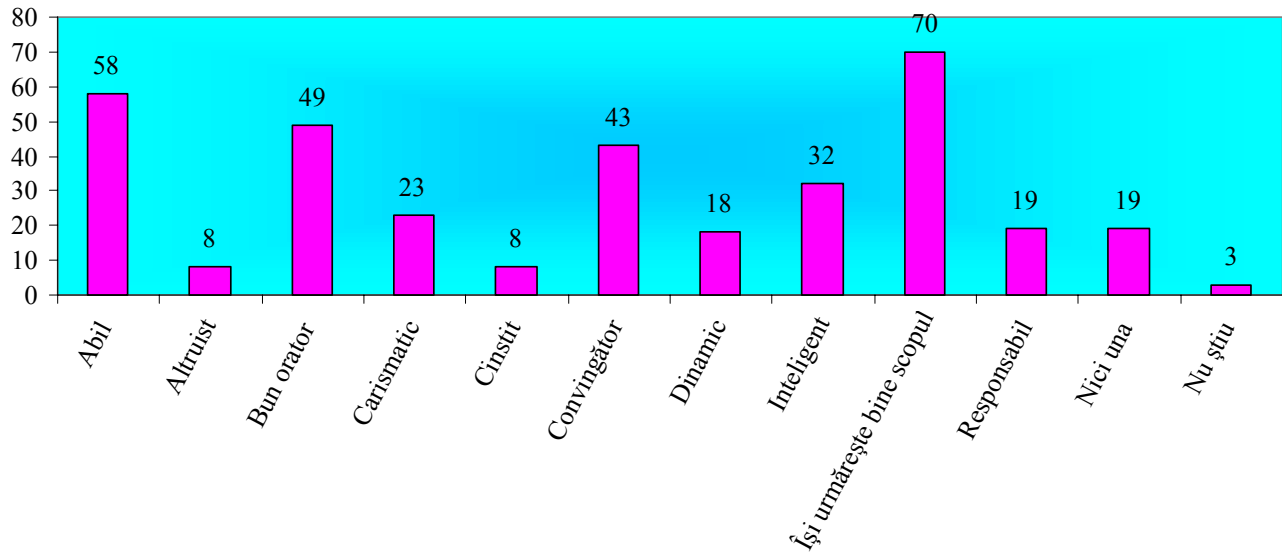

Fig. 19

Mediile termenilor de la itemul 4 (calități)

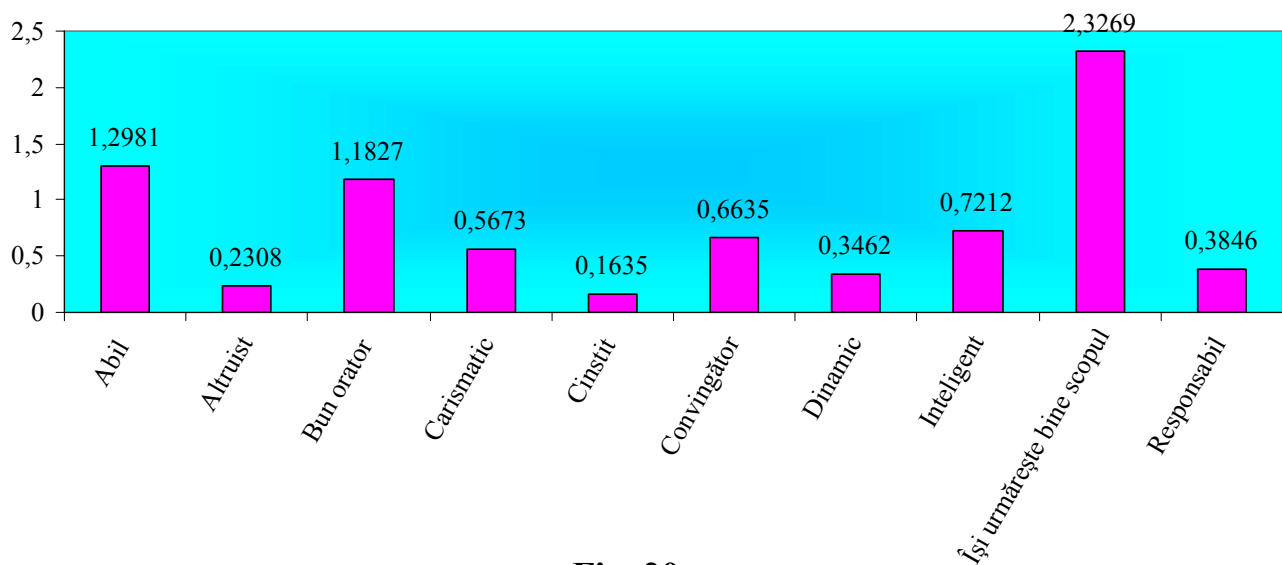
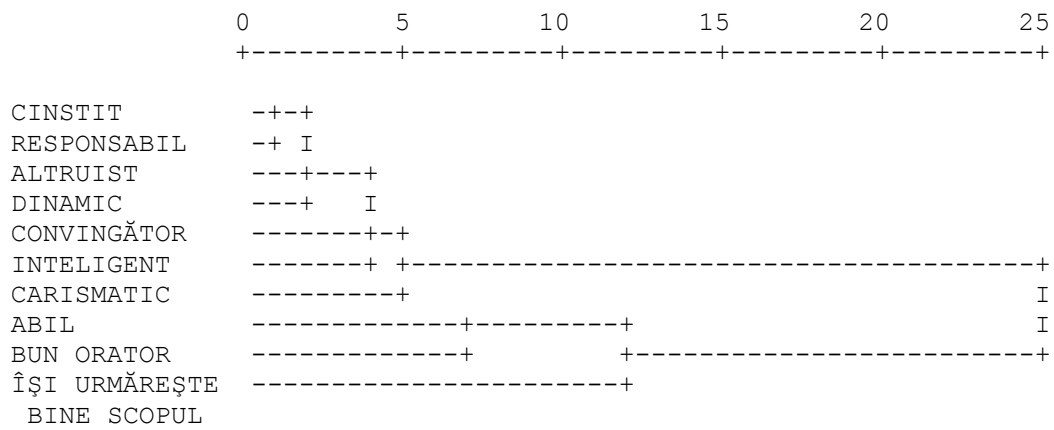

Fig. 20

ANEXA VIII

Fig. 21: Dendograma analizei ierarhice de clusteri utilizând metoda Ward pentru termenii de la itemul 4 (calități)

ANEXA IX

Tabelul 26: Frecvențele, procentele și media notelor obținute de cuvintele de la itemul 5 privind defectele

Nr. crt.	Cuvinte	Frecvențe							Procente (%)							Media
		Alegeri					Non-alegeri	Total	Alegeri				Non-alegeri	Total		
		Note acordate				Total			Note acordate						Total	
		4	3	2	1				4	3	2	1				
1	Arogant	11	7	11	10	39	65	104	10,6	6,7	10,6	9,6	37,5	62,5	100	0,9327
2	Demagog	24	15	12	5	56	48	104	23,1	14,4	11,5	4,8	53,8	46,2	100	1,6346
3	Egoist	4	10	10	9	33	71	104	3,8	9,6	9,6	8,7	31,7	68,3	100	0,7212
4	Leneș	7	12	11	9	39	65	104	6,7	11,5	10,6	8,7	37,5	62,5	100	0,9135
5	Lipsit de bun simț	9	8	17	10	44	60	104	8,7	7,7	16,3	9,6	42,3	57,7	100	1,0000
6	Lipsit de demnitate	3	8	7	13	31	73	104	2,9	7,7	6,7	12,5	29,8	70,2	100	0,6058
7	Necinstit	11	16	16	22	65	39	104	10,6	15,4	15,4	21,2	62,5	37,5	100	1,4038
8	Neinteligent	--	3	5	5	13	91	104	--	2,9	4,8	4,8	12,5	87,5	100	0,2308
9	Nu-și asumă responsabilitatea	30	19	9	14	72	32	104	28,8	18,3	8,7	13,5	69,2	30,8	100	2,0096
10	Orgolios	2	6	5	6	19	85	104	1,9	5,8	4,8	5,8	18,3	81,7	100	0,4038
11	Nici unul	--	--	--	--	--	104	104	--	--	--	--	--	100	100	--
12	Nu știu	--	--	--	--	1	103	104	--	--	--	--	1,0	99,0	100	--

Notă: Tabelul prezintă frecvențele absolute și relative pentru fiecare notă acordată cuvintelor, totalul alegerilor și al non-alegerilor.

ANEXA IX a

Frecvențele termenilor de la itemul 5 (defecte)

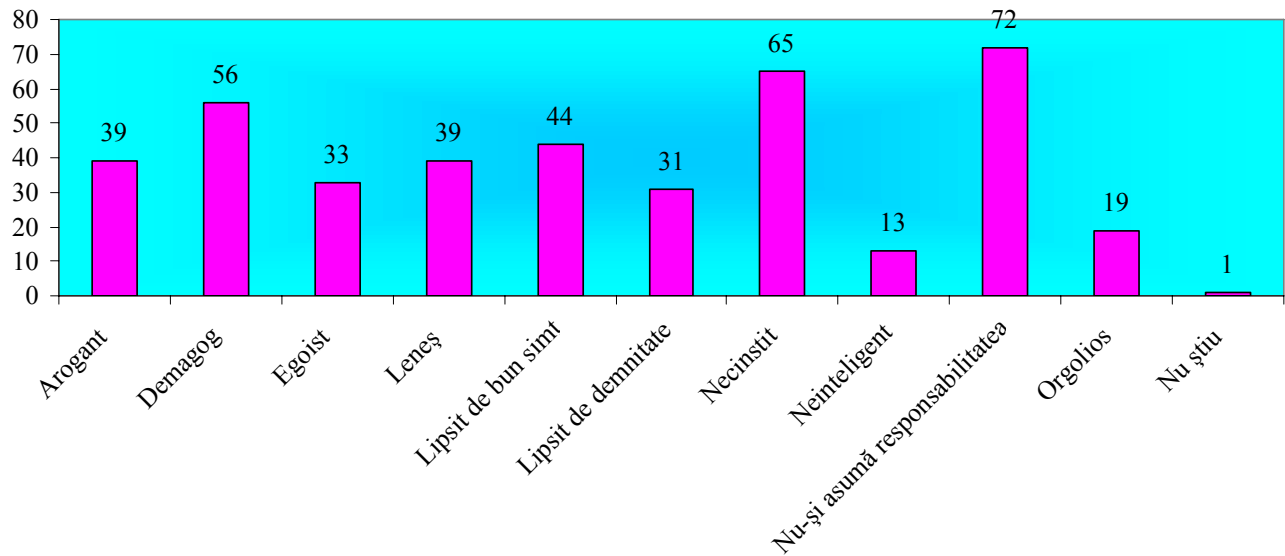

Fig. 22

Mediile obținute de termenii de la itemul 5 (defecte)

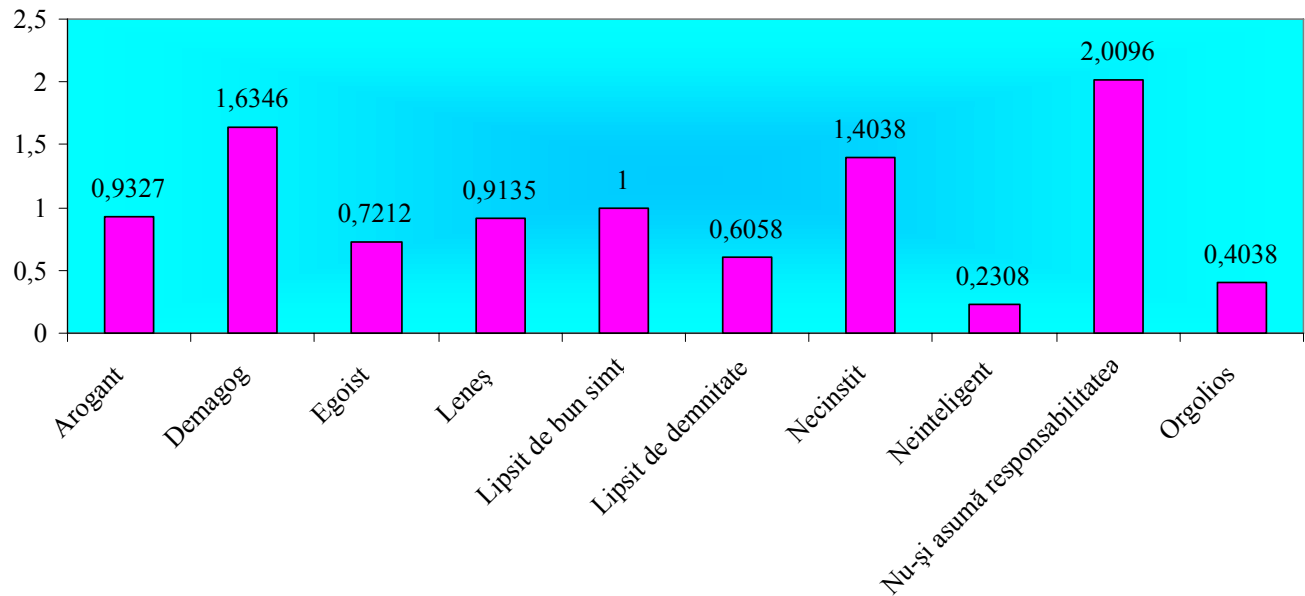
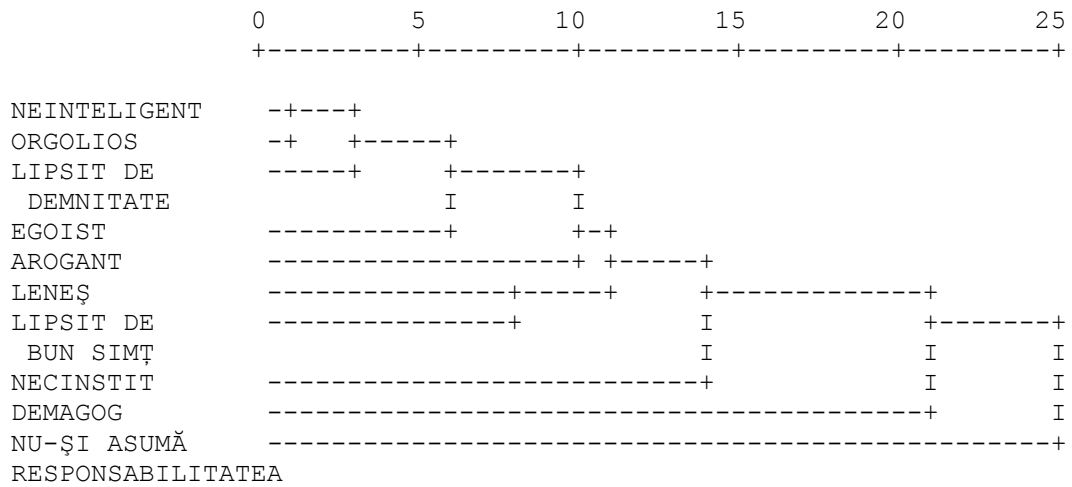

Fig. 23

ANEXA X

Fig. 24: Dendrograma analizei ierarhice de clusteri utilizând metoda Ward pentru termenii de la itemul 5 (defecte)

ANEXA XI

Tabelul 27: Rezultatele obținute la itemul 2, privind încrederea în instituțiile statului

	Foarte multă			Multă			Nici multă, nici puțină			Puțină			Foarte puțină			NR		
	F	%	BOP	F	%	BOP	F	%	BOP	F	%	BOP	F	%	BOP	F	%	BOP
Președenție	5	4,8	3,7	13	12,5	16,6	45	43,3	--	20	19,2	38,6	20	19,2	38,5	1	1,0	2,6
Guvern	4	3,8	2,0	19	18,3	10,7	30	28,8	--	33	31,8	40,4	16	15,4	42,7	2	1,9	4,2
Parlament	4	3,8	1,3	7	6,7	7,7	17	16,4	--	37	35,6	37,0	37	35,6	49,3	2	1,9	4,6
Justiție	5	4,8	4,0	9	8,7	24,1	28	26,8	--	27	26,0	34,7	34	32,7	31,0	1	1,0	6,2

NR - nonrăspunsuri

F – frecvența

BOP – Barometrul de Opinie Publică (mai 2000). Cifrele reprezintă procente

NOTĂ: BOP nu are varianta de răspuns “Nici multă, nici puțină”, în schimb varianta “Foarte puțină” include și răspunsurile “Deloc”, iar nonrăspunsurile cuprind și varianta “Nu știu”.

ANEXA XI a

Câtă încredere aveți în următoarele instituții ale statului:

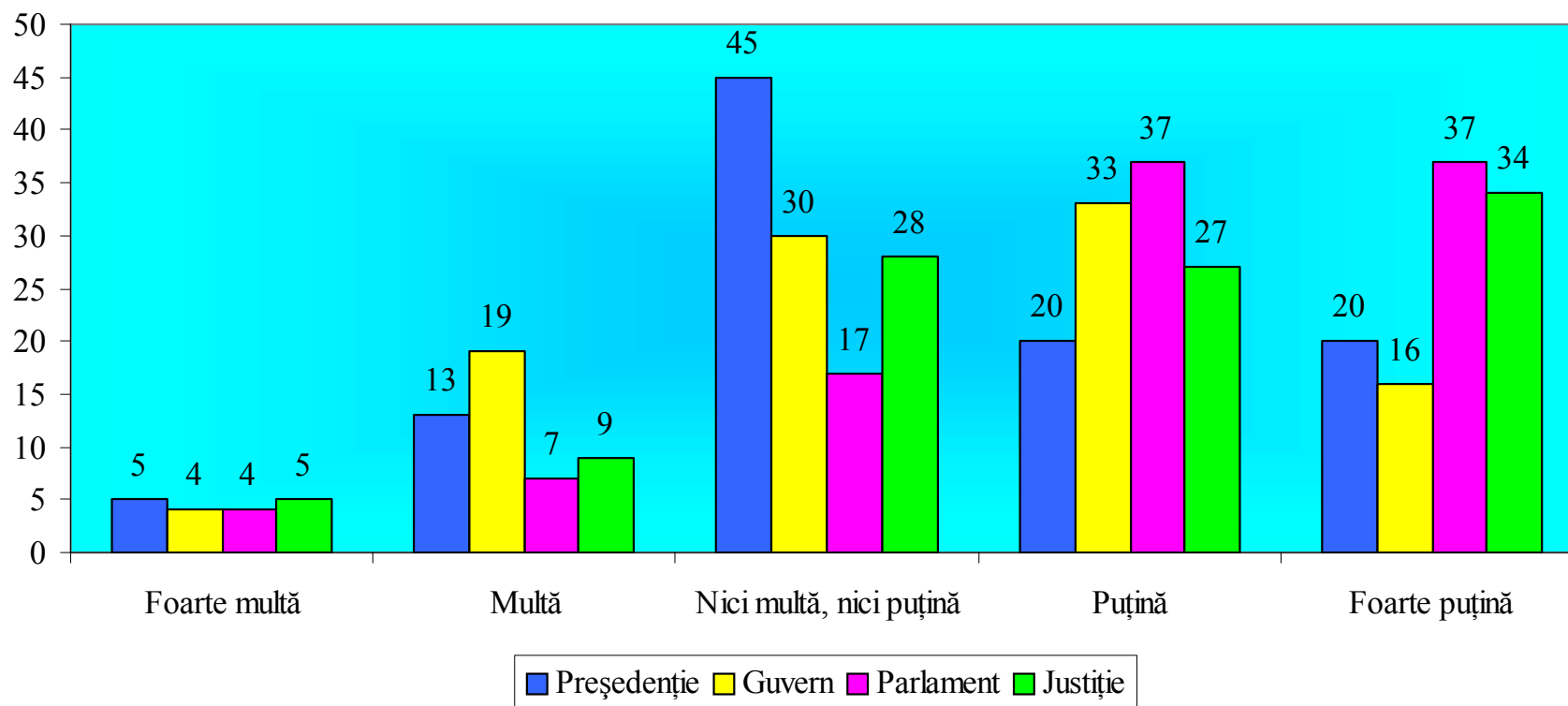

Fig. 25

ANEXA XII

Tabelul 28: Frecvențele și procentele obținute la itemul 7, vizând interesele pe care le urmăresc parlamentarii în activitatea lor.

	Foarte puțin		Puțin		Nici mult, nici puțin		Mult		Foarte mult		NR	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Interesele țării	38	36,5	35	33,7	28	26,9	2	1,9	1	1,0	--	--
Interesele alegătorilor	50	48,1	29	27,9	22	21,2	2	1,9	1	1,0	--	--
Interesele partidului	1	1,0	15	14,4	15	14,4	57	54,8	15	14,4	1	1,0
Interesele proprii	--	--	3	2,9	3	2,9	18	17,3	80	76,9	--	--
Interesele unor grupuri de afaceri	1	1,0	2	1,9	11	10,6	52	50,0	37	35,5	1	1,0
Interesele unor organizații civice, nonguvernamentale, etc.	25	24,1	34	32,7	30	28,9	7	6,7	4	3,8	4	3,8
Interesele unor grupuri obscure (mafie, contrabandiști, organizații criminale, etc.)	22	21,2	17	16,3	29	27,8	24	23,1	9	8,7	3	2,9
Alte interese	14	13,5	14	13,5	23	22,1	15	14,4	9	8,7	29	27,8

NR – nonrăspunsuri

F - frecvența

ANEXA XII a

Credeți că parlamentarii urmăresc prin activitatea lor:

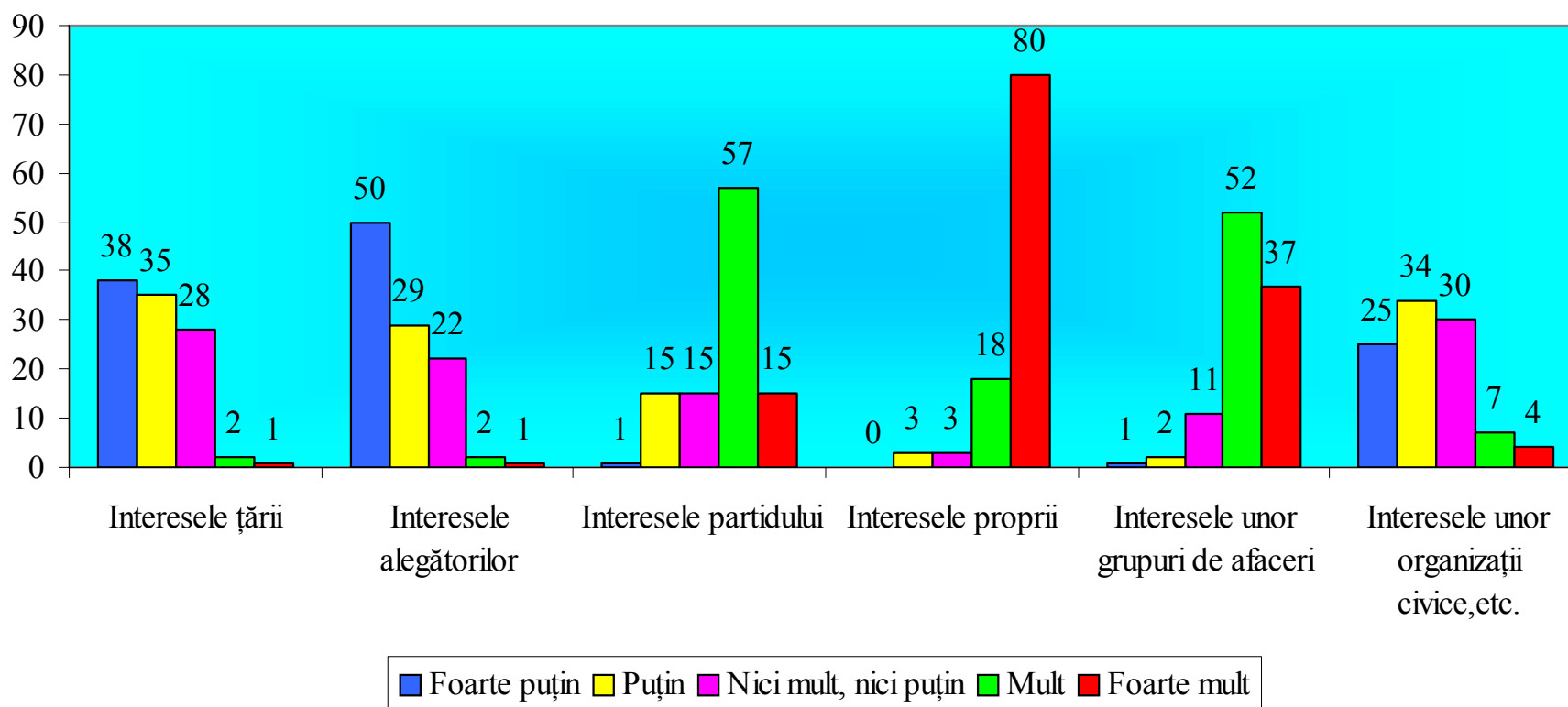

Fig. 26

ANEXA XIII

Tabelul 29: Frecvențele și procentele obținute la itemul 12, referitor la cauzele pentru care nu s-a ajuns la o soluție în privința imunității parlamentare.

	Prima alegere		A doua alegere		Rezultate cumulate	
	F	%	F	%	F	%
Datorită protecției oferite pentru declarațiile politice	13	12,5	--	--	13	6,2
Pentru protecția pe care o oferă față de adversarii politici	8	7,7	5	4,8	13	6,2
Pentru că nu se poate ajunge la un consens în această privință	12	11,5	2	1,9	14	6,7
Își apără un privilegiu	32	30,8	5	4,8	37	17,8
Datorită solidarității între parlamentari	5	4,8	5	4,8	10	4,8
Datorită intereselor proprii	21	20,2	21	20,2	42	20,2
Pentru protecția pe care o oferă atunci când se încalcă legea	8	7,7	30	28,8	38	18,3
Pentru că au încălcat legea	3	2,9	5	4,8	8	3,9
Pentru că sunt corupți	1	1,0	14	13,5	15	7,2
Nu știu	1	1,0	1	1,0	2	1,0
Nonrăspunsuri	--	--	16	15,4	16	7,7

F – frecvența

ANEXA XIII a

Cauzele pentru care nu s-a ajuns la o soluție în privința imunității parlamentare:

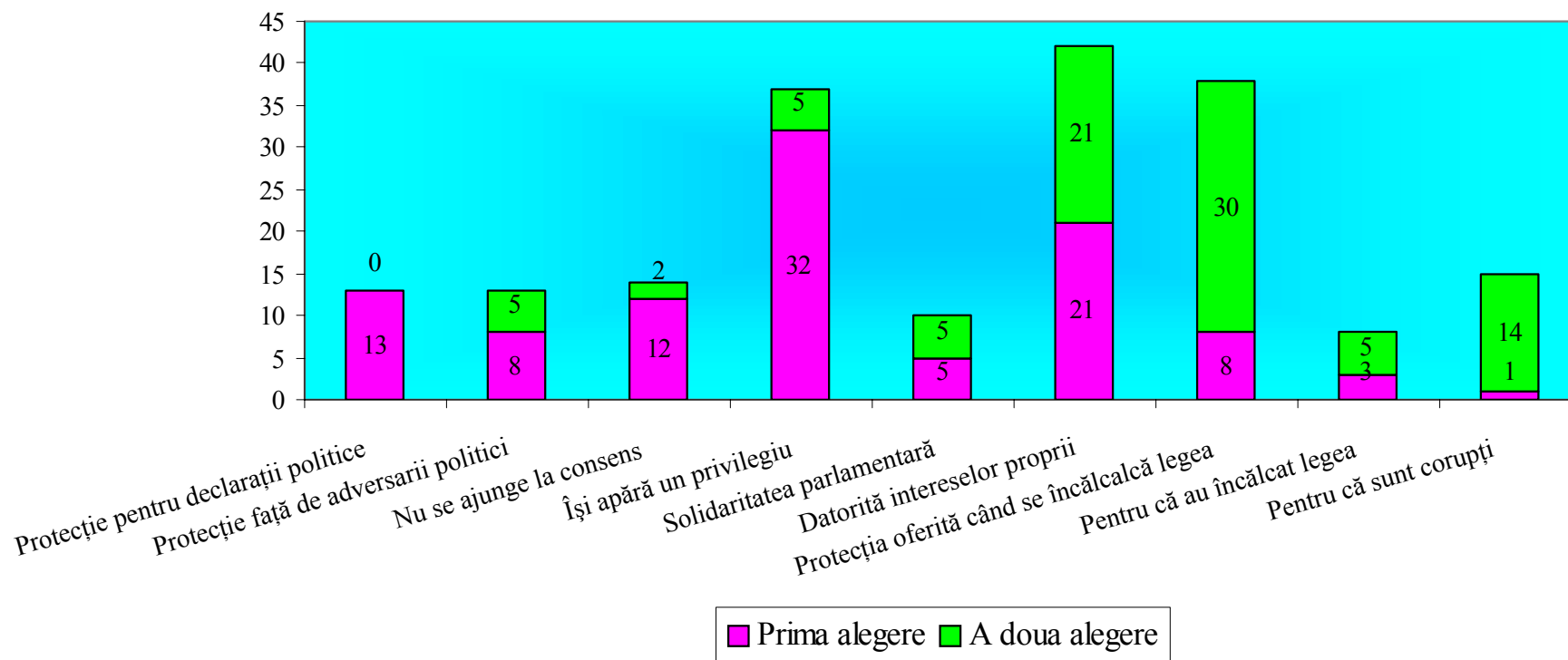

Fig. 27

ANEXA XIV a

Tabelul 30: Frecvențele și procentele obținute la itemul 15, vizând nemulțumirile față de parlamentari

	Prima alegere		A doua alegere		Rezultate cumulate	
	F	%	F	%	F	%
Absenteismul	16	16,8	--	--	16	8,4
Incompetența	28	29,5	6	6,3	34	17,9
Își urmăresc doar propriile interese	33	34,8	13	13,7	46	24,2
Lentoarea în adoptarea legilor	9	9,5	11	11,6	20	10,5
Nu se ocupă de legile importante	5	5,3	14	14,7	19	10,0
Nu-și respectă promisiunile	1	1,0	17	17,9	18	9,5
Nu urmăresc interesele țării	1	1,0	13	13,7	14	7,4
Salariile mari și celelalte privilegii	2	2,1	9	9,5	11	5,8
Slaba legătură cu alegătorii	--	--	9	9,5	9	4,7
Nu știu	--	--	--	--	--	--
Nonrăspunsuri	--	--	3	3,1	3	1,6

F - frecvența

ANEXA XIV a

Nemulțumirile la adresa parlamentarilor:

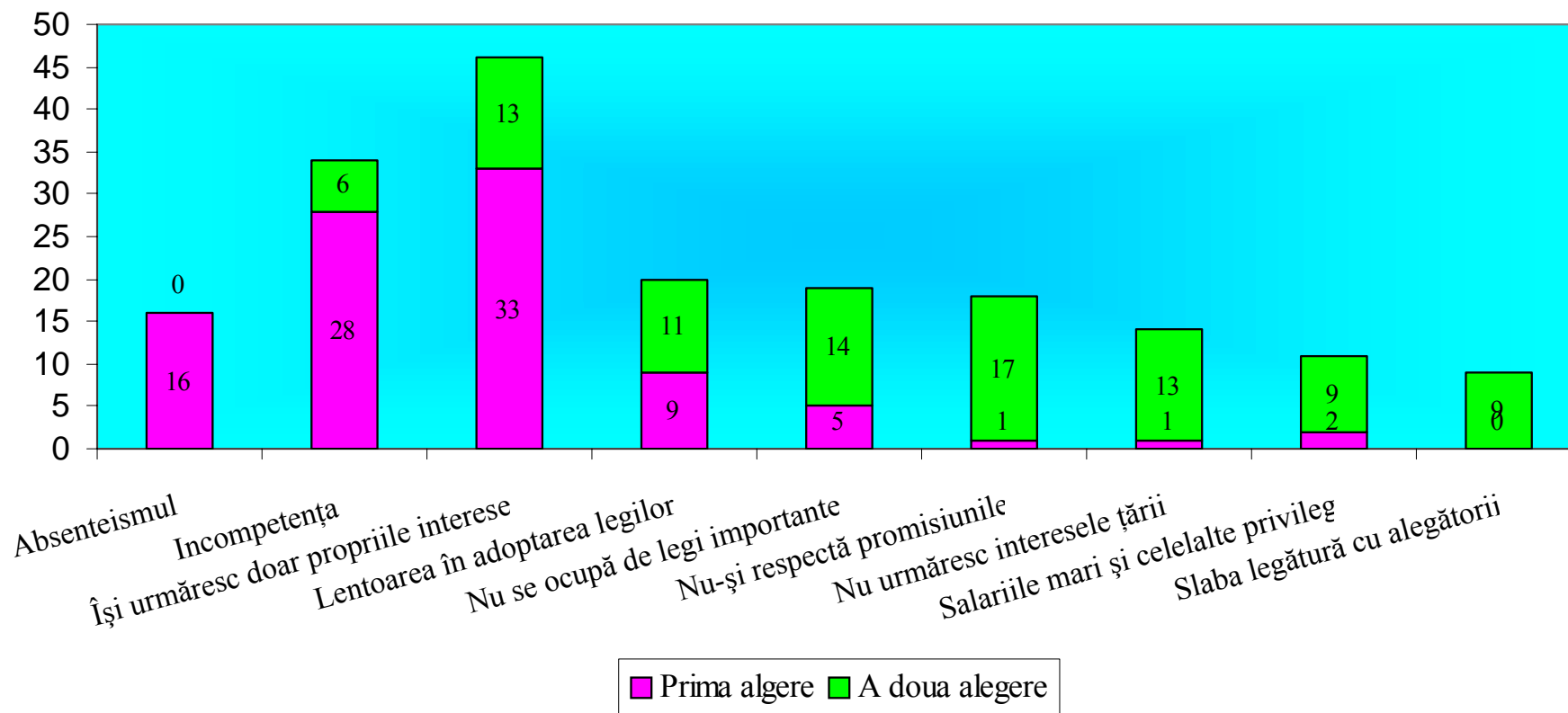

Fig. 28

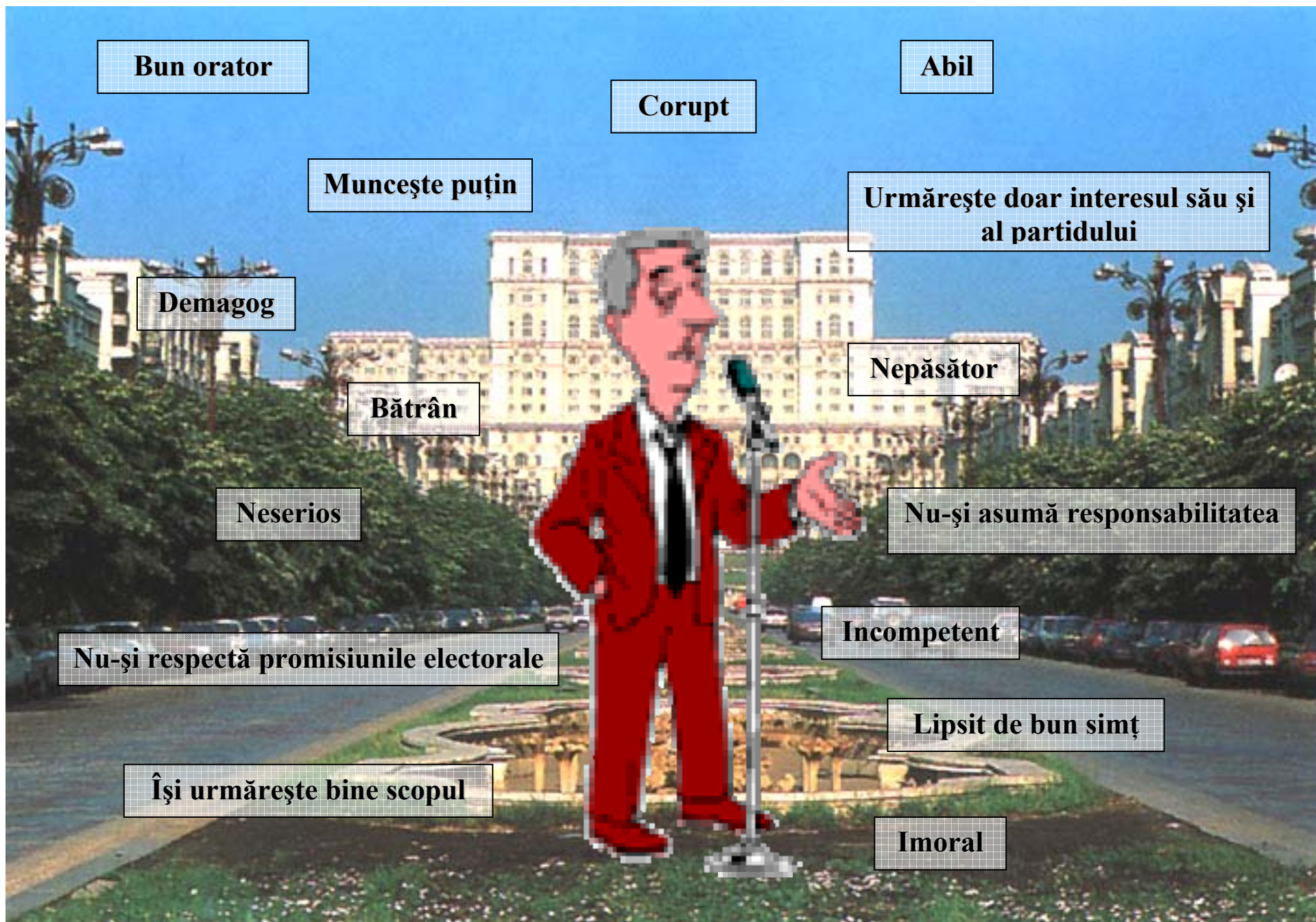

Fig. 29: “Portretul” parlamentarului român

BIBLIOGRAFIE

1. Abric, Jean-Claude, Tafani, E., *Natura și funcționarea nucleului central al unei reprezentări sociale: reprezentarea întreprinderii*, în *Psihologia Socială*, Ed. Polirom, Iași, nr. 1, 1998, p. 9 – 15.
2. Alexe, Vladimir, *Pax Mafiosa: imunitatea parlamentară, ultima “cupolă” a crimei financiare*, în *România Liberă*, nr. 2346, 11 decembrie 1997, p. 6.
3. Bogdan-Tucicov, Ana, ș.a., *Dicționar de psihologie socială*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
4. Brânzei, Roxana, *Reprezentarea socială a psihoterapeutului*, Ed. Sedona, Timișoara, 1998.
5. Brucan, Silviu, *Stâlpii noii puteri în România*, Ed. Nemira, București, 1996.
6. Buzărnescu, Ștefan, *Sociologia opiniei publice*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1996.
7. Calomfirescu, Doina, *Reprezentările sociale ale căminului la adolescenți*, în *Psihologia*, Ed. Societatea Știință și Tehnică S.A., nr. 3, 1999, p. 19 – 22.
8. Căncea, Paraschiva, Iosa, Mircea, Stan, Apostol (coordonatori), *Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România până la 1918*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1983.
9. Carlsmith, J. Merrill, Ellsworth, C. Phoebe, Aronson, Elliot, *Methods of Research in Social Psychology*, Ed. Random House, New York, 1976.
10. Chelcea, Septimiu, *Chestionarul în investigația sociologică*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975.
11. Chelcea, Septimiu, *Experimentul în psihosociologie*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982.
12. Chelcea, Septimiu, Moțescu, Maria, Gherghinescu, Ruxandra, Chiran, Ruxandra, *Reprezentarea socială a identității naționale a românilor*, în *Revista de Psihologie*, Ed. Academiei Române, tom 41, nr. 1, 1995, p. 27-31.

13. Chelcea, Septimiu, Moțescu, Maria, *Identitatea națională la studenții români: autoimaginea și heteroimaginele etnice, identificarea națională și culturală*, în *Revista de Psihologie*, Ed. Academiei Române, București, tom 41, nr. 3-4, 1995, p. 211- 218.
14. Chelcea, Septimiu, *Personalitate și societate în tranziție*, Ed. Societatea Știință și Tehnică S.A., București, 1994.
15. Chiper, Mihai, *Cîte parale fac parlamentarii ieșeni?*, în *Monitorul*, nr. 2577, din 13 decembrie 1999, p. 4A.
16. Curelaru, Mihai, *Reprezentările sociale: metode asociative de culegere a datelor*, în *Psihologia Socială*, Ed. Polirom , Iași, Nr. 3, 1999, p. 105-120.
17. Diac, Georgeta, *Reprezentarea socială a bătrâneții*, în *Psihologia*, Ed. Societatea Știință și Tehnică S.A., nr. 4, p. 18 – 20, nr. 5, pg. 22, 23, 1996.
18. Doise, Willem, Clémence, Alain, Lorenzi-Cioldi, Fabio, *Représentations sociales et analyses de données*, Ed. Presses Universitaires de Grenoble, Grenoble, 1992.
19. Drăgulescu, Agatta, *Influența contextului social în formarea reprezentării câmpului universitar*, în Neculau, Adrian (coord.), *Câmpul universitar și actorii săi*, Ed. Polirom, Iași, 1997, p. 241 – 250.
20. Florescu, Mihai, *Alegerile parlamentare în lumina cifrelor și a faptelor (1918 – 1937)*, Ed. Partidului Comunist Român, București, 1946.
21. Gheorghe, Mihai, Luminosu, Doru, *Opinia publicului. Sursă și scop în manipulare*, Ed. A 92, Iași, 1996.
22. Gherghinescu, Ruxandra, *Un nume: Serge Moscovici. Un concept: reprezentarea socială*, în *Psihologia*, Ed. Societatea Știință și Tehnică S.A., nr. 6, 1993, p. 2,3.
23. Golu, Pantelimon, *Orientări și tendințe în psihologia socială contemporană*, Ed. Politică, București, 1988.
24. Guimelli, Christian (coord.), *Structures et transformations des représentations sociales*, Ed. Delachaux et Niestlé S.A., Neuchâtel, Paris, 1994.
25. Hohn, Mihai, Mărușter, Laura, *Curs de statistică aplicată în științele sociale*, vol. 1, Ed. Universitatea de Vest, Timișoara, 1998.
26. Hollander, Edwin P. , *Principles and Methods of Social Psychology*, Ed. Oxford University Press, New York, 1971.
27. Iluț, Petru, *Abordarea calitativă a socioumanului*, Ed. Polirom, Iași, 1997.
28. Ionescu, Cristian, *Principiile de organizare și funcționare ale statului socialist român*, Ed. Politică, București, 1989.

29. Ioniță, M. Ion, *73 % dintre alegători sunt nemulțumiți de activitatea parlamentarilor*, în *Adevărul*, nr. 2960, din 12, 13 decembrie 1999, p. 1, 2.
30. Le Bon, Gustave, *Psihologia mulțimilor*, Ed. Anima, București, 1990.
31. Le Bon, Gustave, *Opiniile și credințele*, Ed. Științifică, București, 1995.
32. Manolescu, Nicolae, *Dreptul la normalitate. Discursul politic și realitatea.*, Ed. Litera, București, 1991.
33. Miftode, Vasile, *Metodologia sociologică*, Ed. Porto – Franco, Galați, 1995.
34. Moscovici, Serge (coord.), *Psychologie sociale*, Ed. PUF, Paris, 1988.
35. Moscovici, Serge, *Psihologia socială sau Mașina de fabricat zei*, Ed. Polirom, Iași, 1997.
36. Mungiu, Alina, *România – mod de folosire*, Ed. Staff, București, 1994.
37. “Național”, *Își bat joc de noi toți*, în *Național*, nr. 871, an IV, din 14 aprilie 2000, p. 1.
38. Neamțu, Cristina, *Studiu privind reprezentările sociale asupra studenților ca grup social*, în Neculau, Adrian (coord.), *Câmpul universitar și actorii săi*, Ed. Polirom, Iași, 1997, p. 269 – 274.
39. Neculau, Adrian (coord.), *Psihologia câmpului social: reprezentările sociale*, Ed. Polirom, Societatea Știință și Tehnică S.A., Iași, 1997.
40. Neculau, Adrian (coord.), *Psihologie Socială. Aspecte contemporane*, Ed. Polirom, Iași, 1996.
41. Neculau, Adrian, Ferreol, Gilles (coord.), *Psihosociologia schimbării*, Ed. Polirom, Iași, 1998.
42. Neculau, Adrian, *Psihologie și politică*, în *Psihologia*, nr. 1, 1991, p. 4,5.
43. Neculau, Adrian, *Un lanț al controlului: contextul social → reprezentările sociale → opinia publică*, în *Psihologia*, Ed. Societatea Știință și Tehnică S.A., nr. 3, 2000, p. 24 – 27, 45.
44. Novak, Andrei, *Sondarea opiniei publice*, Ed. Studentească, București, 1996.
45. Pascu, M., *Trei români din patru ar intra și mâine în NATO*, în *Monitorul*, din 12 iunie 2000, p. 10A.
46. Petrescu, Ovidiu Cameliu, *Parlamentarii și frizerii*, Ed. Fundației TEMPUS, București, 1998.
47. Prisacă, N., Carsian, A., *Marea Adunare Națională și Prezidiul Marii Adunări Naționale*, Ed. Științifică, București, 1958.
48. Rotariu, Traian, Iluț, Petre, *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*, Ed. Polirom, Iași, 1997.
49. Rotariu, Traian (coord.), *Metode statistice aplicate în științele sociale*, Ed. Polirom, Iași, 1999.

50. Scurtu, Ioan, Buzatu, Gheorghe, *Istoria românilor în secolul XX (1918 – 1948)*, Ed. Paideia, București, 1999.
51. Sherif, Carolyn Wood, *Orientation in Social Psychology*, Ed. Harper & Row, New York, 1976.
52. de Singly, Francois, *Chestionarul, în Ancheta și metodele ei: chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv*, Ed. Polirom, Iași, 1998.
53. Stoica-Constantin, Ana, Constantin, Ticu, *Trei instituții ale statului (Armata, Poliția, SRI) în percepția populației tinere*, în *Psihologia Socială*, Ed. Polirom, Iași, nr. 3, 1999, p. 81-93.
54. Svidzinski, Maria, *Fenomenul reprezentărilor sociale la preadolescenți cu deficiențe mintale și necesitatea cunoașterii lui de către psihopedagogul social*, în Șleahțișchi, Mihai (coord.), *Psihopedagogie socială*, Ed. Știința, Chișinău, 1995, p. 101 – 103.
55. Șchiopu, Ursula (coord.), *Dicționar de psihologie*, Ed. Babel, București, 1997.
56. Șleahțișchi, Mihai, *Eseu asupra reprezentării puterii. Cazul liderilor*, Ed. Știința, Chișinău, 1998.
57. Șleahțișchi, Mihai, *Optici definatorii ale unui fenomen inexplorat*, în Șleahțișchi, Mihai (coord.), *Psihopedagogie socială*, Ed. Știința, Chișinău, 1995, p.133 – 148.
58. Șleahțișchi, Mihai, *Un imperativ al timpului – reprezentările sociale*, în Șleahțișchi, Mihai (coord.), *Psihopedagogie socială*, Ed. Știința, Chișinău, 1995, p. 117 – 124.
59. Șleahțișchi, Mihai, *Universul reprezentărilor sociale*, Ed. Știința, Chișinău, 1995.
60. Ștefănescu, Dominița, *Cinci ani din istoria României*, Ed. Mașina de scris, București, 1995.
61. Tămaș, Sergiu, *Dicționar politic*, Casa de presă și editură “ȘANSA” SRL, București, 1996.
62. Tudose, Florin, *Psihopolitica. Fals tratat de psihopatologie socială*, Ed. Infomedica, București, 1996.
63. Vlăsceanu, Lazăr, *Metodologia cercetării sociale*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
64. Zamfir, Cătălin, Vlăsceanu, Lazăr (coord.), *Dicționar de sociologie*, Ed. Babel, București, 1993.
65. ***, *Constituția României 1991*, Ed. Bibliofor Plus, Deva, 1999.
66. ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996.

- 67.***, *Lege cu privire la alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în sfaturile populare*, Ed. Politică, București, 1967.
- 68.***, *Legea pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională*, 1952.
- 69.***, *Marea Adunare Națională, organul suprem al puterii de stat*, Editat de Ministerul Culturii, Direcția Generală a Așezămintelor Culturale, București, 1957.
- 70.***, *Regulament de funcționare a Marii Adunări Naționale*, 1966.